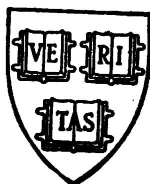

VE RI
TAS

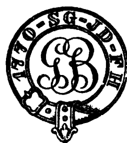
BIBLIOGRAFISKE OPLYSNINGER

J. B. HALVORSEN

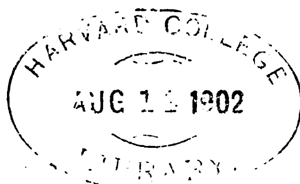
BIBLIOGRAFISKE OPLYSNINGER

TIL

HENRIK IBSENS SAMLEDE VÆRKER

KJØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG
GRÆBES BOGTRYKKERI
1901

HARVARD COLLEGE
AUG 11 1902
LIBRARY

FORORD.

Da J. B. Halvorsen afgik ved døden den 22de februar 1900 var de bibliografiske oplysninger til Henrik Ibsens samlede værker naaet frem til og med Vildanden. Der stod saaledes seks dramaer igjen, og efter opfordring paatog jeg mig at fuldføre Halvorsens arbeide paa grundlag af hans samlinger. Det righoldige materiale, som jeg der forefandt, har jeg søgt at bearbeide efter den plan, som ellers var fulgt i bogen. Jeg har selvfølgelig efter evne suppleret det fra teaterhaandbøger og tidsskrifter, ligesom jeg ogsaa fik anledning til at benytte Harald Hansens omfattende og paalidelige samlinger til en norsk teaterhistorie, som efter forfatterens død er gaaet over i Kristiania Nationalteaters arkiv.

Trods alle anstrengelser har det imidlertid ikke paa langt nær lykkes mig at frembringe en

bibliografi, som i fuldstændighed og interesse kan maale sig med den, som skriver sig fra Halvorsens pen. Og grunden er ikke vanskelig at paapege. Jeg er ikke fagmand, og den enestaaende viden, som satte ham i stand til at udfylde og forklare sine samlinger, den kunde jeg ikke mere appellere til.

Naar jeg alligevel paatog mig et arbeide, som ligger saavidt fjernt fra mine egne studier, og det uagtet min tid var sterkt optaget paa anden maade, saa var grunden den, at jeg trodde at være fortrolig med min afdøde vens samlinger og arbeidsmetode. Jeg mente ogsaa at handle i hans aand, naar jeg gjorde, hvad jeg kunde for at give almenheden adgang til denne del af hans samlinger. Halvorsen var ingen stuelærd, som hobed op bøger og kundskaber for at glæde sig selv ved sit skrivebord; maalet for hans selvfornegtende livsarbeide var at samle materiale til belysning af sit folks og sin tids fremgang i kultur, et materiale, som først kunde fuldt nyttiggjøres, naar det blev tilgjængeligt for alle.

Som bogen nu fremtræder, er den et saagodtsom uforandret optryk af de bibliografiske meddelelser, som ledsaged den ifjor afsluttede udgave af Henrik Ibsens samlede værker. Jeg har kun

foretaget de ændringer, som nødvendiggjordes ved at bibliografien nu udgives særskilt. Der er ikke gjort noget forsøg paa at føre den frem til dato. Det, som Halvorsen selv havde givet den afsluttende form, har jeg ikke villet ændre eller udvide, og tilføielser i den sidste del af bogen vilde fremkaldt uensartethed. Da jeg her er absolut afskaaret fra alle hjælpemidler, har jeg heller ikke kunnet kontrollere de forskjellige data paany.

Camberley, Surrey, den 5te mai 1901.

Sten Konow.

INDHOLD.

Catilina er skrevet i Grimstad „i Nattetimerne i Løbet af nogle Maaneder om Vinteren 1848—49", medens Forf. under Forberedelserne til Examen artium gjennemgik Sallusts „Catilina" og Ciceros Taler imod sidstnævnte. I Afskrift blev Stykket under Forfatternavnet „Brynjolf Bjarme" indleveret til Direktionen for Kristiania Theater af hans Ven Student O. K. Schulerud, som imidlertid fik Manuskriptet sendt tilbage med et høfligt, men bestemt Afslag, hvorefter han med ikke større Held bød det frem til Byens Boghandlere; den højstbydende af disse forlangte saa og saa meget for at trykke Stykket uden Honorar. Imidlertid var Ibsen i Marts 1850 kommen til Kristiania for at gaa ind paa Heltbergs „Studenterfabrik", og efter Tilskyndelse af Schulerud bestemte han sig nu til at være sin egen Forlægger. Trykningen blev for Penge, som Schulerud laante, udført i F. Steens Bogtrykkeri, og den 13. April 1850 udkom saa „i Kommissjon hos [den danskfødte] P. F. Steensballe" og i et Oplag af 250 Exemplarer, hvoraf der ved Opgjøret det følgende Aar var 205 Exemplarer tilbage, Henrik Ibsens ældste dramatiske Arbejde:

Catilina, Drama i tre Acter af Brynjolf Bjarme. Chra. 1850. 8. 125 S., 1 Bl. Udgaver.

Efterat Digteren var vendt tilbage til Tyskland fra sit Besøg i Norge Sommeren 1874, besluttede

han sig til at gjennemarbejde Stykket, som derefter uden Ændring med Hensyn til Ideerne, Forestillingerne og det heles Udviklingsgang, men nu „i en fuldført Skikkelse“ og med et Forord (S. 5—12), hvori redegjøres for dets Tilblivelseshistorie, udkom det følgende Aar paa Gyldendalske Boghandels Forlag i et Oplag af 3000 Expl.

Catilina. Drama i tre akter af Henrik Ibsen. Anden og gennemarbejdet udgave. Kbhvn. 1875. 8. 140 S.

Catilina. Drama i tre akter. Af Henrik Ibsen. Tredje udgave. Kbh. 1891. 8. 144 S. [Indeh. S. 5—12 Forordet til 2. Udg.]

Oversættelser.

Cataline — 1st Act, translated by A. Johnstone [med et Referat af de to andre Akters Handling, er trykt S. 5—40 i „Translations from the Norse, by a B. S. S.“ Gloucester (1878) 8.]

Pervaja Drama (Første Drama) [ɔ: russisk Overs. af Forordet til Catilina's 2. Udg., trykt S. 329—333 i T. IV. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago.“ St. Peterb. 1896].

Catilina. Drama in 3 Akten. Autorisierte Übersetzung aus dem Norwegischen von Hugo Greinz. Paris, Lpz., München 1896. 8. XVI S., 136 S. [Indeh. S. VII—XVI i tysk Overs. Forordet til Orig.'s 2. Udg.]

En ny tysk Oversættelse vil blive trykt i Bd. I. af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache“, Berlin, S. Fischer, 1898 fg.

Kommentarer.

G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 10 fg.; H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 34—48; H. Jæger: Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 7 fg.; V. Vasenius: Ibsens dramatiska diktning i dess första skede (Hfors 1879), S. 31—76; V. Vasenius: H. Ibsen, ett skaldeporträtt (Sthlm. 1882), S. 9—36; L. Passarge: H. Ibsen (Lpz. 1883), S. 37

—47; R. Woerner: Ibsens Jugenddramen (München 1895), S. 5—30; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 7—13; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 11 fg.; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 18—22; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 16—28; Tids-Tavler IV. (Kra. 1876), S. 172—76 af L. Kr. Daa; Dagbl. (Kra.) 1875, Nr. 67 af F. Bætzmann; Allg. Zeit. 1897, Beil. Nr. 24, S. 4 fg. af Karl Werner; Berl. Tagebl. April 1896 af Fritz Mauthner.

Nya Teatern i Stockholm 3 Decbr. 1881. Opførelser.

Gildet paa Solhaug blev skrevet i Bergen Sommeren 1855, paa et Tidspunkt, da Digteren beskjæftigede sig med indgaaende at studere Landstads Samling af „Norske Folkeviser“, der var udkommet et Par Aar i Forvejen (1853). Vinteren 1854 havde han skrevet „Fru Inger til Østråt“, og Beskjæftigelsen med dette Drama havde nødsaget ham til litterært og historisk at fordybe sig i den senere Del af Norges Middelalder; fra denne Periode gik han snart over til Studiet af Sagatiden, men foreløbig kunde han dog den Gang ikke for sine digteriske Øjemed gjøre nogen dramatisk Brug af Stridighederne mellem Konger og Høvdinger, mellem Partier og Flokke. Derimod fandt han i de islandske Ættesagaer i rigt Maal hvad han behøvede som menneskelig Iklædning for de Stemninger og Tanker, som den Gang opfyldte ham. Gjennem N. M. Petersens Oversættelse levede han sig sammen med hine Ættesagaers Kvinder og Mænd, og i hans Tanke fremstod det første, raa, taagede Udkast til „Hærmændene paa Helgeland“, uden at dog nogen hel sammenhængende Plan blev udkastet. Imidlertid kom der adskilligt imellem, mest og stærkest vel af personlig Natur, men bl. a.

ogsaa hint Studium af de norske Folkeviser. Digterens personlige Stemningsliv og Fordybelsen i de versformede Levninger af Middelalderens litterære Romantik bidrog begge til at forvandle det formløst gjærende Udkast til Tragedien „Hærmændene“ til det lyriske Drama, som, indstuderet af Digteren selv, opførtes paa Bergens Theater 2. Januar 1856 og derefter udkom paa Chr. Tønsbergs Forlag med Titlen:

Udgaver. **Gildet paa Solhoug. Skuespil i tre Akter af Henrik Ibsen. Chra. 1856. 8. 88 S.**

Gildet på Solhaug. Skuespil i tre akter. Anden udgave. Med en fortale af forfatteren. Kbh. 1883. 8. XIV S., 93 S. [I Fortalen redegjør Forf. for Stykkets Tilblivelseshistorie og dets Uafhængighed af enhver ydre Paavirkning eller Indflydelse og for den norske æsthetiske Kritiks Modtagelse af Stykket ved dets Fremkomst.]

Oversættelser. Prazdnik v Solhaugě. Drama v 3-ch děistvijach. Perevod N. Mirovič. [Trykt S. 81—137 i T. III. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago.“ S. Peterb. 1896. 8.]

Das Fest auf Solhaug. Schauspiel in drei Aufzügen. Autorisierte Übersetzung aus dem Norwegischen von Emma Klingenfeld. [Med en Dedikation fra Oversætterinden til Digterens 60-Aars Fødselsdag og en Fortale af Dr. Julius Elias.] Lpz. [1888.] 8. 61 S. (O. m. T.: Reclams Univ.-Bibl. No. 2375.)

Das Fest auf Solhaug. Schauspiel in drei Akten. Zweite Ausgabe. Mit einer Vorrede des Verfassers. Deutsch von Christian Morgenstern. [Trykt S. 145—215 i Bd. II. af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache“, Berlin 1898. 8.]

Kommentarer. G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 133—136, jfr. samme Forf.'s Indledning til „Ibsens sämt-

liche Werke“, II. S. XVI fg.; H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 102—111; V. Vasenius: Ibsens dram. diktning (Hfors 1879), S. 76—112; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 71—86; R. Woerner: Ibsens Jugenddramen (München 1895), S. 44—51; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 19—22; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 15—18; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 26 fg.; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 38—40; Morgenbladet (Kra.) 1856, No. 76, 90 og 125 af Bjørnstjerne Bjørnson; Die Presse [Wien] 6. Decbr. 1891 af Emil Granichstaedten; Aftenposten 1897, No. 873 af T. Blanc.

En Parodi paa Stykket er den norske Studenterkomedie „Gildet paa Mærrahaug“ [af Olaf Skavlan] 1857, 2. Udg. 1876.

Opførelser.

Bergens Theater 2. Jan. 1856 (Musik af F. G. Schediwy); Kristiania Theater 13. Marts 1856 (Musik af Paolo Sperati) og i ny Indstudering 6. Decbr. 1897 (Musik af Lange-Müller); Kgl. Teatern i Stockholm 4. Novbr. 1857; Casinotheatret i Kbh. 6. Decbr. 1861 (Musik af Glæser); Dagmartheatret i Kbh. 2. Novbr. 1886; Burgtheater i Wien 22. Novbr. 1891; Deutsches Theater i München i April 1897.

Fru Inger til Østråt blev skrevet i Bergen om Vinteren 1854 og opført første Gang paa Theatret der den 2. Januar 1855. Forøvrigt blev det foreløbig liggende i Manuskript, indtil Digteren i Begyndelsen af 1857 sendte det ind til sin Ven P. Botten-Hansen, som foreslog Ibsen at lade det, mod et Honorar af 200 Kroner, trykke i det af ham redigerede „Illustreret Nyhedsblad“, hvor det ogsaa blev trykt i Nummerne for 31. Maj, 14. Juni, 5. Juli, 26. Juli og 23. August. Bladets Ejer, Bogtrykker

H. J. Jensen, som ved Ibsens Bosættelse i Kristiania om Sommeren 1857, „til enhver Tid, naar Betaling skulde ske [af det omforenede Honorar], viste sig ude af Stand til at opfylde sine Forpligtelser," saa at Forf. maatte lade sig nøje med lidt over det halve af Honoraret, havde af Satsen i „Ill. Nyhedsbl." ladet tage nogle hundrede Særtryk til Salg for sin Regning i Boghandelen, og i denne Form udkom i i Septbr. 1857, i samme Maaned som Bjørnstjerne Bjørnsons „Synnøve Solbakken",

Udgaver. **Fru Inger til Østeraad. Historisk Drama i fem Akter af Henr. Ibsen. Chra. 1857. 8. 148 S.**

Fru Inger til Østråt. Skuespil i fem handlinger af Henrik Ibsen. Anden gennemséte og rettede udgave. Kbh. 1874. 8. 181 S.

Fru Inger til Østråt. Skuespil i fem handlinger. Tredje udgave. Kbh. 1891. 8. 183 S.

Oversættelser. Lady Inger of Östråt. Drama in five Acts. Translated by Charles Archer. [Trykt S. 1—124 i Vol. III. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorized English Edition, ed. by William Archer. London 1890. 8.]

Inger iz Östrota. Drama v 5-ti dĕistvijach. Perevod N. Mirovič. [Trykt S. 139—252 i T. III. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago." S. Peterb. 1896. 8.]

Die Herrin von Oestrot. Historisches Schauspiel in 5 Aufzügen. Unter Mitvirkung von Emma Klingenfeld veranstaltete deutsche Original-Ausgabe der „Frau Ingerd til Oestrot". München 1877. 8. 171 S. [I revideret Skikkelse nu ogsaa trykt S. 35—143 i Bd. II. af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache". Berlin 1898. 8.]

Frau Inger auf Östrot. Schauspiel in fünf Aufzügen. Deutsch von M. Borch. Lpz. [1891.] 8. 99 S. (O. m. T.: Reclams Univ.-Bibl. No. 2856.)

G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 44—47 og 136—142, jfr. samme Forf.'s Indledning til „Ibsens sämtliche Werke in deutscher Sprache“ II. S. XII fg.; H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 90—102; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 23—31; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.'s Digtning (Kbh. 1897), S. 10 fg.; V. Vasenius: Ibsens dram. diktning (Hfors 1879), S. 112—130; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 46—70; R. Woerner: Ibsens Jugenddramen (München 1895), S. 38—44; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1893), S. 48—51; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 14—19; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 13—15; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 23—25; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 34—38. Kommentarer.

Bergens Theater 2. Januar 1855; Theatret i Trondhjem 1857; Det norske Theater i Kristiania 11. April 1859; Kristiania Theater (hvor Stykket blev forkastet, da det indleveredes 1857) 20. Marts 1875; Kgl. dram. Teatern i Stockholm 27. Oktbr. 1877; Helsingfors svenske Theater 1880; Dagmartheatret i Kjøbenhavn 22. Novbr. 1895; Nationaltheatret i Berlin 13. Decbr. 1878; Volkstheater i Berlin i Novbr. 1888. Opførelser.

Hærmændene på Helgeland er skrevet i Løbet af nogle Maaneder efter Digterens Tilbagekomst fra Bergen til Kristiania Sommeren 1857. Af de af Forfatteren selv om „Gildet paa Solhaug“s Tilblivelseshistorie givne Oplysninger ved man, at det under Opholdet i Bergen ved hans Læsning af N. M. Petersens Oversættelse af de islandske Ættesagaer („Historiske Fortællinger om Islændernes Færd hjemme og ude“) i hans Tanke opstaaede første raa,

taagede Udkast til Tragedien „Hærmændene“ ved mellemkommende Stemninger og Studier foreløbig forvandlede sig til det lyriske Drama „Gildet paa Solhaug“. Stoffet vedblev dog at sysselsætte Digteren under den sidste Tid af hans Ophold i Bergen, men den oprindelig paabegyndte Affattelse i Vers blev lagt tilside, indtil han havde fundet Formen for det Skuespil, hvori han — paa Grundlag af dels Volsungesagaen, dels og fornemmelig de nævnte islandske Ættesagaer — vilde fremstille vort Liv i den gamle Tid. Høsten 1857 blev Stykket i Manuskript indleveret til Kristiania Theater og antaget til Opførelse af den artistiske Direktør (den danske Carl Borgaard), men nogen Opførelse blev der ikke af til den fastsatte Tid, Marts 1858; Forfatteren modtog istedet for Honorar fra Theatrets Direktion en Skrivelse med Besked om, at Theatrets økonomiske Status ikke tillod dets Kasse i denne Sæson at udrede Honorarer for originale Arbejder. Denne Skrivelse blev af Ibsen besvaret med en hvast formet Opsats i „Aftenbladet“ 1858, Nr. 58, hvorefter der udviklede sig en hidsig Pennefejde i flere norske Blade, i hvilken, foruden Ibsen selv, bl. a. ogsaa Bjørnstjerne Bjørnson, P. Botten-Hansen og M. J. Monrad deltog. Omtrent i de samme Dage blev Stykket ogsaa stængt ude fra det kgl. Theater i Kjøbenhavn i Henhold til J. L. Heibergs som Censor afgivne Betænkning af 5. Marts 1858. Den eneste Indtægt, Digteren foreløbig fik af sit Skuespil, blev det Honorar af 120 Kr., som Ejeren af „Illustreret Nyhedsblad“ gav for Retten til at trykke det i et Oplag af 2200 Exemplarer som Tillægshefte til Bladet i første Halvaar 1858. I denne Form udkom saa den 25. April s. A. første Udgave af

Udgaver. **Hærmændene paa Helgeland. Skuespil i fire Akter af Henr. Ibsen. Chra. 1858. 8. 115 S.**

Adskillige Aar senere, da Forfatterens Ry var bleven videre udbredt og mere befæstet ved „Brand“, „Peer Gynt“ og „Digte“, mente Forlæggeren af det nu stansede „Illustreret Nyhedsblad“, Bogtrykker H. J. Jensen, at der kunde være en Forretning at gjøre ved Udgivelse paany af de af ham for billigt Kjøb erhvervede ældre Arbejder af Ibsen („Hærmændene“ og „Fru Inger“), og saaledes udkom Eftertryksudgaven:

Hærmændene paa Helgeland. Skuespil i fire Akter af Henrik Ibsen. Andet Oplag. Chra. 1871. 8. 128 S.

Imod dette Attentat paa sin litterære Ejendomsret nedlagde Forfatteren, strax han blev underrettet derom, Protest saavel offentligt i det danske „Dagbladet“ som i et Brev til Bogtrykkeren, hvorhos han bragte Sagen ind for Domstolene. Saavel ved Byretten (1875) som ved Højesteret (1876) blev Bogtrykkeren kjendt uberettiget til Forlag eller Oplag af de nævnte Skrifter, ilagt Procesomkostninger, Bod til Statskassen og Erstatning efter Skjøn til Forfatteren, ligesom de eftertrykte Exemplarer af „Hærmændene“ blev konfiskeret og senere tilintetgjort. Hos Digterens danske Forlægger var imidlertid udkommet og udkom senere følgende nye, i det hele fra den første uændrede Udgaver:

Hærmændene på Helgeland, skuespil i fire handlinger. Af Henrik Ibsen. Anden udgave. Kbh. 1873. 8. 129 S. — Tredie udgave. Kbh. 1873. 8. 128 S. — Fjerde udgave. Kbh. 1875. 8. 128 S. — Femte udgave. Kbh. 1878. 8. 128 S. — Sjette udgave. Kbh. 1885. 8. 128 S. — Syvende oplag. Kbh. 1894. 8. 128 S. — Ottende oplag. Kbh. 1898. 8. 1 Bl., 114 S.

Oversættelser.

The Vikings at Helgeland. Play in four

Acts. Translated by William Archer. [Trykt S. 125—207 i Vol. III. af Ibsen's Prose Dramas. Authorized English Edition, ed. by William Archer. London 1890. 8.]

Helgelannin sankarit. Näytelmä neljässä näytöksessä. Kirjoittanut Henrik Ibsen. Alkuperäisestä suomentanut C. Edv. Törmänen. Hämeenlinnassa 1878. 8. 71 S.

Les guerriers à Helgeland. Drame en quatre actes. Traduction Jacques Trigant-Geneste. [Trykt S. 227—327 i T. VI. af „Théatre d'Henrik Ibsen". Paris 1893. Med en kritisk kommenterende Indledning S. 209—225 af Oversætteren.]

Víkingarnir á Hálogalandi. Sjónleikur í fjórum þáttum. Þytt hafa: Indriði Einarsson og Eggert O. Brím. Reykjavík 1892. 8. 2 Bl., 104 S.

Voiteli na Helgolandě. (Sěvernyje bogatyri.) Perevod S. Stepanovoj. Moskva 1892. 8.

Sěvernyje Bogatyri. Drama v 4. děistvijach. [Trykt i Bladet „Artist", Moskva 1892.]

Sěvernyje Bogatyri. Drama v 4-ch. děistvijach. Perevod N. Mirovič. [Trykt S. 1—79 i T. III. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago". S. Peterb. 1896. 8.]

Kämparne på Helgeland. Skådespel i fyra handlingar af Henrik Ibsen. Öfversättning af William Åbjörnsson. Halmstad 1876. 8. 125 S.

Nordische Heerfahrt. Trauerspiel in vier Akten. Unter Mitwirkung von Emma Klingenfeld veranstaltete deutsche Originalausgabe der „Haermaendene paa Helgeland" von Henrik Ibsen. München 1876. 8. 3 Bl., 128 S.

Nordische Heerfahrt. Schauspiel in vier Aufzügen von Henrik Ibsen. Aus dem Norwegischen von M. von Borch. Mit dem Scenarium. Lpz.

[1890]. 8. 69 S. (O. m. T.: Reclams Univ.-Bibl. No. 2633.)

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 122—139; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 23—35; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 10 fg.; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 13—18; V. Vasenius: Ibsens dram. diktning (Hfors. 1879), S. 142—156; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 105—118; R. Woerner: Ibsens Jugenddramen (München 1895), S. 60—105; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1893), S. 52—62; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 19—27; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 23—35; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 30—32; „Nord og Syd“ 1858, II. 183—199 af M. Goldschmidt; Steenstrups „Dansk Maanedsskrift“ VIII. 487—490 af Dr. C. Rosenberg.

Opførelser.

Kristiania norske Theater 24. Novbr. 1858 (indstuderet og iscenesat af Forf.); Theatret i Trondhjem af Cortes's danske Selskab 10. Febr. 1859; Bergens Theater 4. Marts 1859; Kristiania Theater 11. April 1861 — for 100de Gang og sidste Gang med Fru Gundersen som Hjørdis som Festforestilling paa Digterens Fødselsdag 20. Marts 1896; Det kgl. Theater i Kjøbenhavn 19. Februar 1875; Theatret i Odense af Aug. Rasmussens Selskab 10. April 1876, og forøvrigt paa danske Provinstheatre saavel af dette som af Cortes's og Julius Petersens Selskaber; Nya Teatern i Stockholm 3. Novbr. 1875; Kgl. Teatern i Stockholm 11. Novbr. 1876; Svenska Teatern i Helsingfors 1878; Finska Teatern i Helsingfors i Marts 1888; Hoftheatret i München 10. April 1876; Hoftheatret i Dresden 27. Oktbr. 1876; Burgtheater i Wien 26. Oktbr. 1876; Hoftheatret i Darmstadt 9. Januar 1889; Deutsches Theater i Berlin 11. Fe-

bruar 1890; Malyi Teatr i Moskva 1892; Hoftheatret i Stuttgart Maj 1897; Stadttheater i Köln 4. Januar 1898.

Kjærlighedens Komedie er skrevet Sommeren 1862 og var færdigtrykt ved Aarets Udgang. Planen til dette Digterens første Skuespil med Emne fra hans Samtids Liv i Hjemmet begyndte allerede at sysselsætte ham i 1858, den Gang til Fortrængsel for det senere fuldførte „Kongsemnerne". Men Vanskeligheden ved Stykkets formelle Udarbejdelse sinkede Arbejdet, som først blev begyndt i Prosa. Der findes endnu i privat Eje et Haandskrift med Titel: „Svanhild, Komedie i tre Akter af Henrik Ibsen, 1860". Det er Manuskriptet til de første 2½ Ark af „Kjærlighedens Komedie", men i Prosadialog og delvis med andre Navne end i det 1862 udgivne, i rimede Jamber skrevne Stykke. I det første Udkast heder Lind saaledes Fladland, Frøken Skjære heder Frøken Lærke og er forlovet med en Redaktør ved Navn Pasop; der forekommer ogsaa en Broder af Svanhild, Student Johan Halm. Scenearrangementet er uforandret gaaet over fra Prosaudkastet til det versificerede Skuespil, som i begge Redaktioner aabnes med Falks Vise. Manuskriptet slutter ved Begyndelsen af Samtalen mellem Falk og Guldstad; da den sidste Replik staar nederst paa sidste Side af et Ark, er der al Grund til at antage, at Udarbejdelsen af dette første Udkast til Komedien har været videre udført, men Resten er i alle Fald forsvundet. Det opbevarede Brudstykke af Haandskriftet er dels trykt, dels refereret af Henrik Jæger i Folkebladet 1887, S. 26 fg. Under de vanskeligste ydre Forhold omskrev og færdigskrev Digteren nu i 1862 det saaledes paabegyndte Arbejde, hvortil Forlagsretten s. A. blev erhvervet for 400 Kroner af

Jonas Lie, som den Gang ejede „Illustreret Nyhedsblad“, hvis Kristiania-Abonnenter 31. Decbr. s. A. som Nytaarsgave for 1863 fik sig tilsendt:

Kjærlighedens Komedie. Komedie i tre Akter af Henr. Ibsen. Chra. 1862. 8. 140 S. Udgaver.

Efter Udgivelsen af „Brand“ tog Forfatteren under sit Ophold i Rom i Slutningen af 1866 paany sin Samfundskomedie for sig til Forberedelse af en ny Udgave; men han var „ved den mellemliggende Tid og Udvikling kommen for langt bort fra Digtet til at kunne haabe ved Ændringer hist og her at kunne tilvejebringe nogen organisk Forbedring af Kjernen i det hele“ og udgav derfor, alene med nogle sproglige Rettelser og et kort Forord, som senere ikke er bleven optrykt i de følgende Udgaver, i uforandret Skikkelse:

Kjærlighedens Komedie. Komedie i tre Akter af Henrik Ibsen. Anden, gjennemsete Udgave. Kbhvn. 1867. 8. 4 Bl., 164 S. — Tredje, gennemsete udgave. Kbhvn. 1873. 8. 160 S. — Fjerde, gennemsete udgave. Kbhvn. 1877. 8. 160 S. — Femte oplag. Kbhvn. 1884. 8. 160 S. — Sjette oplag. Kbhvn. 1891. 8. 160 S. — Syvende oplag. Kbhvn. 1895.

La Comédie de l'Amour. Pièce en trois actes et en vers. Traduit du Norvégien par le Vicomte de Colleville et Fritz de Zepelin (d'après la 6e édition originale). Paris 1896. 8. 2 Bl., XVI. S., 184 S. (Oversættelsen, i ubunden Stil, oprindelig trykt anonymt i „Mercure de France“, Febr.—Marts 1896, indledes med en Fortale af Oversætterne: „Ibsen et „La Comédie de l'Amour“.“ Den danner T. IX. af „Théatre d'Henrik Ibsen“.) Oversættelser.

Af en engelsk Oversættelse ved William Archer er Brudstykker trykt i „St. James's Magazine“, Vol. 40 (London 1881), S. 27 fg. og 104 fg.

Komedija ljubvi. Komedija v 3-ch. dčistvijach. [Trykt S. 285—384 i T. II. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago“. S. Peterb. 1896. 8.]

Kärlekens komedi. Komedi i tre akter af Henrik Ibsen. Fri öfversättning af Harald Molander. Borgå (Helsingfors) 1888. 8. 4 Bl., 157 S. (Forf. har paa Forhaand autoriseret Oversættelsen, der ifølge Forordet „ikke gjør Fordring paa at give en bogstavtro svensk Tolkning af „Kjærlighedens Komedie“, saaledes som denne foreligger i Trykken. Dels er en partiel Bearbejdelse med betydelige Forkortelser bleven foretagen af Forfatteren selv; dels har Forsøget paa ikke blot at gjengive Dialogens aandfuldt turnerede Vers, men fremfor alt paa at træffe Stykkets litterære Stil, Stemning og skiftende Farve tvunget Oversætteren til Friheder“).

Comödie der Liebe. Comödie in drei Akten. Deutsch von M. von Borch. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Berlin 1889. 8. VI S. [Overs. af Forf.s Forord til Originalens 2. Udg.], 121 S. (O. m. T.: Nordische Bibliothek. Hg. von Prof. Dr. Julius Hoffory. Bd. V.)

Die Komödie der Liebe. Komödie in drei Akten von Henrik Ibsen. Aus dem Norwegischen. Halle a. d. S. [1890]. 8. 1 Portræt, 126 S. (O. m. T.: Otto Hendel's Bibl. der Gesamt-Litteratur d. In- u. Auslandes. 374. 375.)

Kommentarer. G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 38 fg. og 108 fg.; H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 142—149; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 48—51; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 19—33; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 119—148; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1893), S. 77—90; O. Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887),

S. 13—17; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 27—36; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 35—41; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S. 16 fg.; Die Gegenwart Bd. 36 (1889), S. 170 fg. og 185 fg. af Emil Brausewetter; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 63—72; P. H. Wicksteed: Lectures on Ibsen (Lond. 1892), S. 102—107; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 49—67; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 26 fg.; Morgenbladet 1863, No. 74 og 81 af M. J. Monrad; Aftenbladet 1863, No. 38 og 39 af D. Mejdell; Letterstedtske Nord. Tidskrift 1888, S. 293—314 af Christen Møller; „Mercure de France", Juli 1897 af Per Eketrä.

Kristiania Theater 24. Novbr. 1873; Mindre Teatern i Göteborg 7. Novbr. 1889 af Aug. Lindbergs Selskab; Kgl. dram. Teatern i Stockholm 23. Novbr. 1889; Svenska Teatern i Helsingfors 28. Januar 1889; Belle-Alliance-Theatret i Berlin Decbr. 1896; l'Oeuvre-Theatret i Paris 23. Juni 1897; Dagmartheatret i Kjøbenhavn 21. Maj 1898. Opførelser.

Kongs-Emnerne, hvortil de første Studier blev gjort og den første Plan udkastet om Sommeren 1858, for atter igjen at lægges tilside, er skrevet i Løbet af 6—8 Uger om Sommeren 1863, efterat Forfatteren var kommen tilbage til Kristiania fra Sangerfesten i Bergen i Juni s. A. Ved denne Lejlighed var der hos Digteren ingen Famlen længer, Skuespillet var bygget færdigt op i hans Tanke og Fantasi, før Nedskrivningen begyndte, i September Maaned allerede gik Manuskriptet til Sætteriet og i Oktbr. 1863 udkom paa Johan Dahls Forlag:

Kongs-Emnerne. Historisk Skuespil i fem Akter Udgaver.

af Henr. Ibsen. Chra. 1864. 8. 2 Bl., 217 S. + 2 Bl. Musikbilag. [„Margretes Buggesang", komp. af Fru Emma Dahl, Forlæggerens Hustru.]

Samtidig med Stykkets Udgivelse blev det antaget til Opførelse paa Kristiania Theater, hvor Forfatteren selv ledede Indstuderingen og var tilstede ved Førsteopførelsen, medens det den Gang ikke blev synderlig kjendt udenfor Norge. Til Danmark kom der efter G. Brandes's Udsagn næppe tyve Exemplarer af den trykte Bog, og af de samtidige litterære Kritikere var det blot Clemens Petersen og Dr. C. Rosenberg, som skjænkede Arbejdet nogen Opmærksomhed. En større Opmærksomhed blev først Stykket tildel, da „Brand"s og „Peer Gynt"s Digter hos sin danske Forlægger i Novbr. 1870 i et Oplag af 1500 Exemplarer fik udgivet:

Kongs-emnerne. Historisk skuespil i fem akter. Af Henrik Ibsen. Anden udgave. Kbhvn. 1870. 8. 3 Bl., 217 S. — Tredje udgave. Kbhvn. 1872. 8. 223 S. — Fjerde udgave. Kbhvn. 1875. 8. 238 S. — Femte udgave. Kbhvn. 1879. 8. 238 S. — Sjette udgave. Kbhvn. 1883. 8. 238 S. — Syvende udgave. Kbhvn. 1889. 8. 239 S. — Ottende udgave. Kbhvn. 1894. 8. 239. S. — Niende udgave. Kbhvn. 1898. 8. 220 S.

Oversættelser.

The Pretenders. Historic Play in five Acts. Translated by William Archer. [Trykt S. 209—373 i Vol. III. af Ibsen's Prose Dramas. Authorized English Edition, ed. by William Archer. London 1890. 8.]

Kuninkaan alut. Historiallinen näytelmä viidessä näytöksessä. Suomensi Ellei [Pseud. for Eliel Aspelin]. Porvoossa [ↄ: Borgå]. 1884. 8. 144 S. (O. m. T.: „Runotar. Neron tuotteita maailman kirjallisuudesta". No. 1.)

Les prétendants à la couronne. Drame en cinq actes. Traduction Jacques Trigant-Geneste. [Trykt S. 25—204 i T. VI. af „Théatre d'Henrik Ibsen", Paris 1893, med en kritisk kommenterende Indledning S. 3—24 af Oversætteren.]

Pretendenty na koronu. Drama v 5-ti dčistvijach. Perevod K. K. Semenova. [Trykt S. 253—400 i T. III. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago". S. Peterb. 1896. 8.]

Die Kronprätendenten. Historisches Schauspiel in 5 Akten. Nach dem Norwegischen. Deutsch von Adolf Strodtmann. Berlin 1872. 8. 218 S. — Anden Udgave med følgende Titel:

Die Kronprätendenten. Historisches Schauspiel in 5 Akten. Deutsch von Adolf Strodtmann. Einzige vom Verfasser autorisirte deutsche Ausgabe. Berlin 1889. 8. 3 Bl., 142 S. (O. m. T.: Nordische Bibliothek. Hg. von Prof. Dr. Julius Hoffory. Bd. IV.)

Kommentarer.

G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 16—27 og 103—105; H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 149—156; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 23—35; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 34—49; V. Vasenius: Ibsens dram. diktning (Hfors. 1879), S. 156—169; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 149—172; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 63—76; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 17—20; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 37—53; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 46—57; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S. 19—22; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 34—42; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre

contemporain (Paris 1892), S. 68—84; Morgenbladet 1864, No. 13, 20 og 23 af M. J. Monrad; Steenstrups „Dansk Maanedsskrift“ 1864, I., 110 fg. af Dr. C. Rosenberg.

Opførelser. Kristiania Theater 17. Januar 1864; Det kgl. Theater i Kbhvn. 11. Januar 1871; Hoftheatret i Meiningen 1875 og af dettes Selskab ved Gjæstespil i Berlin i Juni 1876; Det kgl. Theater i München 1875; Hoftheatret i Schwerin ¹/M. 15. Novbr. 1875; Nya Teatern i Stockholm 19. Januar 1879; det finske Theater i Helsingfors i Marts 1882; det svenske Theater i Helsingfors 1888; Kgl. Schauspielhaus i Berlin 30. Maj 1891; Burgtheater i Wien i Marts 1891; Vasatheatret i Stockholm i Marts 1898.

Brand er skrevet i Ariccia Sommeren 1865. Stykket blev, efter Digterens egen senere Udtalelse i et Brev til Fru Laura Kieler, „i sin Tid til som Resultatet af noget gjennemlevet — ikke oplevet —“. „Det var mig“ — skrev han videre i samme Brev — „en Nødvendighed gjennem digteriske Former at frigjøre mig for noget, som jeg i mit Indre var færdig med, og da jeg paa den Maade var bleven det kvit, havde min Bog ikke længer nogen Interesse for mig“. I et af de Breve, Forf. i sin Tid vexlede med Dr. G. Brandes om dette Værk, har han udtalt det samme paa en anden Maade, og derhos yderligere pointeret, at Samtidens Mistydning af „Brand“ — „i al Fald overfor hans Intention“ — „aabenbart har sin Rod i, at Brand er Prest, og at Problemet er lagt i det Religiøse. Jeg skulde været Mand for at gjøre den samme Syllogismus lige saa godt om en Billedhugger eller om en Politiker som om en Prest“. Digteren befandt sig i en Krise, og han fandt „det Lægemiddel, som driver Sygdommen ud af Kroppen“

(Forf.s Udtryk i et Brev til den samme Kritiker fra omkring 1871) i „en energisk Produceren". Helt uden Tilknytningspunkter til Virkelighedens Oplevelser er Digtet dog ikke. Nogle af de Ideer, som er udformet i Stykket, skriver sig fra den Stipendierejse, som Forf. foretog fra Lom til Lyster i de første Dage af Juli 1862, tildels i Uvejr, over Ødemarken paa Sognefjeld under Snebræen Fanaraaken, Horungerne m. v. Nedstigningen til Fortundalen er det, som nærmest haves for Øje i Slutningen af 1ste Handling (Brands Monolog og Scenen med Gerd S. 29 ovfr.). Forbilledet for Brands Moder var væsentlig en storættet Bondekone fra Gaarden Graffer i Lom, nærmest saaledes som hun kort før Ibsens Sommerrejse deroppe var optraadt i en Testamentssag. Og endelig er det sikkert, at Ibsens personlige Kjendskab til den norske Prest G. Lammers i Skien og den af ham rejste kirkelige Bevægelse i Midten af 50-Aarene har øvet vel saa stor Indflydelse paa Udformningen af selve Brand som Studiet af S. Kierkegaard.

Paa Theaterudstillingen i Kjøbenhavn Sommeren 1898 saaes blandt adskillige andre interessante Ting Digterens egenhændige Haandskrift til dette Værk. Det viste sig at være mindre en kaligrafisk Renskrift, saadan som Ibsen'ske Manuskripter fra de to sidste Aartier, end et af disse Haandskrifter, hvor man gjennem Overstrygninger og Rettelser delvis kan følge Forfatterens formelle Udformning af Arbejdets Enkeltheder. Fra først af var Digtet ikke planlagt i dramatisk Skikkelse. Forfatteren skrev til en Begyndelse 3—4 Ark som en Fortælling i Versform, men forkastede igjen det skrevne, tilintetgjorde det og benyttede intet af det første Udkast, da han havde fundet den Form, hvori Digtet Efteraaret 1865 blev sendt op til Kjøbenhavn for at bydes frem til For-

lag hos Gyldendalske Boghandel, hvis daværende Ejer, Fr. Hegel, nu for første Gang saa Ibsens Navn. Det voluminøse Manuskript i et stort Kvartbind blev strax antaget til Udgivelse og i et Oplag af 1250 Exemplarer udkom den 15. Marts 1866

Udgaver. **Brand. Et dramatisk Digt i 5 Akter af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1866. 8. 271 S.**

I Løbet af et Par Uger var dette Oplag udsolgt; før Aaret var tilende, var allerede 4de Oplag udgivet, og med hvert nyt Oplag trængte Digterens hidtil udenfor Norge næsten ukjendte Navn mere igjennem ikke blot hos Bladenes og Tidsskrifternes Bogdommere, men ogsaa hos hele den dannede Almenhed i de tre nordiske Riger. I større og større Oplag udkom nu i Aarenes Løb uden anden Ændring i Texten end de ved Forf.s Tilslutning til Stockholms-Kongressen 1869 nødvendiggjorte Retskrivnings-Forandringer fra og med 6te Oplag:

Brand. Et dramatisk Digt i 5 Akter. Af Henrik Ibsen. 2det Oplag. Kbhvn. [24. Maj] 1866. 8. 271 S. — 3die Oplag. Kbhvn. [16. August] 1866. 8. 271 S. — 4de Oplag. Kbhvn. [14. Decbr.] 1866. 8. 271 S. — 5te Oplag. Kbhvn. [1. Oktbr.] 1868. 8. 271 S. — Sjette oplag. Kbhvn. [21. Septbr.] 1871. 8. 271 S. — Syvende oplag. Kbhvn. [16. April] 1874. 8. 271 S. — Ottende oplag. Kbhvn. [21. Decbr.] 1876. 8. 271 S. — Niende oplag. Kbhvn. [30. Juni] 1881. 8. 271 S. — Tiende oplag. Kbhvn. [23. April] 1885. 8. 271 S. — Ellevte oplag. Kbhvn. [6. Juni] 1889. 8. 271 S. — Tolvte oplag. Kbhvn. [8. Septbr.] 1892. 8. 271 S. — Trettende oplag. Kbhvn. [4. Septbr.] 1895. 8. 271 S. — Fjortende oplag. Kbhvn. [1. Decbr.] 1898. 8. 2 Bl., 261 S.

Oversættelser. Brand. A Dramatic Poem by Henrik Ibsen. Translated into English Prose by William

Wilson. London 1891. 8. XIII S., 1 Bl., 301 S. — Second Edition. London 1894. 8. XV S., 301 S., 1 Bl.

Brand: A Dramatic Poem in five Acts. By Henrik Ibsen. Translated in the Original Metres with an Introduction and Notes by C. H. Herford. London 1894. 8. XCIX S., 1 upag. S., 288 S. — New Impression. London 1898. 8. XCIX S., 1 upag. S., 288 S.

Brand. Runo 5:ssä näytöksessä kirjoitti Henrik Ibsen. Suomensi Kasimir Leino. Helsingissä 1896. 8. 311 S.

Brand. Poème dramatique en 5 actes. Traduit [en prose] avec l'autorisation de l'auteur et précédé d'une préface par le Comte Prozor. Paris 1895. 8. XXIII S., 1 upag. S., 278 S., 1 Bl.

Brand. Drama in vijf Bedrijven door Henrik Ibsen. Uit het Noorsch vertaald door R. van Drooge. Harlingen 1893. 8. 179 S.

Brand. Perevod A Ivanovoi. [Trykt S. 1—161 i T. VI. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago". S. Peterb. 1897. 8.]

Brand, dramatiserad dikt i fem akter. Öfversättning efter femte original-upplagan af M. [Elmblad.] Sthlm. 1870. 8. 2 Bl., 259 S.

Brand. Dramatisches Gedicht in fünf Acten. Aus dem Norwegischen in's Deutsche [metrisch] übertragen und bearbeitet von P. F. Siebold. Kassel 1872. 8. 2 Bl., S. 9—192, 1 Bl. — 2. Auflage. Nach H. Ibsen's Original „Brand" aus dem Norwegischen in's Deutsche übertragen und mit einem Vorworte versehen von P. F. Siebold. Kassel 1880. 8. 3 S., 31 upag. S., 244 S. (O. m. T.: „Anthologie der nordgerm. (skand.) dramat. Lit. in deutschen Uebertragungen", Bd. II.)

Brand. Ein dramatisches Gedicht von

Henrik Ibsen. Deutsch von Julie Ruhkopf. Bremen 1874. 16. VIII S., S. 9—350. (Denne i Originalens Metrum udførte versificerede Oversættelse er af Forf. ved et foran aftrykt Brev fra ham af 3. Juni 1873 godkjendt som „helt igjennem præget af Digtets Aand“ „med fuld Forstaaelse af alle Enkeltheder, der samtlige forekommer mig at være gjengivne med den størst mulige Troskab“.) — 2. Auflage. Norden 1885. 16. VIII S., S. 9—350.

Brand. Dramatisches Gedicht in 5 Acten. Nach dem Norwegischen deutsch bearbeitet von Alfr. Frhrn. von Wolzogen. (Den Bühnen gegenüber als Mnscr. gedruckt.) Wismar 1876. 8. IX S., 223 S.

Brand. Ein dramatisches Gedicht. Uebersetzt von L. Passarge. Lpz. [1882]. 8. 169 S. (O. m. T.: Reclams Univ.-Bibl. No. 1531, 1532 og senere indlemmet i samme Forlags „Ibsen's Gesammelte Werke“, II. [1889].)

Kommentarer.

F. Helveg: Bjørnson og Ibsen i deres to seneste Værker (Kbh. 1866. 8. S. 26—27: Liv og Digt. Til Belysning af „Brand“); K. A. Melin: Om Ibsens individualism, med särskild hänsyn till „Brand“ (Sthlm. 1884. 4); Mark [Pseud. for Alma Breinholm, f. Åkermark]: Något om Ibsen och „Brand“ (Göteb. 1885. 8.) — H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 177—202; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 54—66; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 27—41, 98—103; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 51—62; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 175—206; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 101—133; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 54—66; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 57—61; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S.

23 fg.; H. Bahr: Henrik Ibsen (Wien 1887), S. 6—8; Leo Berg: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 12—16; O. Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 21—29; de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 25—44; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 73—103; P. H. Wicksteed: Lectures on Ibsen (London 1892), S. 27—52; The Westminster Review 1891, I. 409—428 af R. A. Armstrong; „New Englander“ 1890, Octbr., af Prof. Arthur; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 117—149; Ch. Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 28 fg.; L. Bernardi: La littérature scandinave (Paris 1895); Journal des Débats, Juli 1895 af Jules Lemaître; A. Boccardi: La donna nell'opera di H. I. (Milano 1893), S. 19 fg.; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 7—15; A. O. Vinje: Skrifter i Utval, IV. (Kra. 1887), S. 86—102 og 141 fg.; Norden, udg. af J. Lieblein, I. 287—297; Litt. Tidsskr., udg. af J. Vibe, I. 183—207; Nord. Tidskr., utg. af G. K. Hamilton, I. 106—112; Ugebl. for d. d. Folkekirke 1866, S. 344—348 af Henrik Scharling; Morgenbladet 1866, Nr. 242, 249, 256 og 263 af M. J. Monrad og den dertil knyttede Fejde i s. Bl., hvorom nærmere Oplysninger i Norsk Forf.-Lex. III. 45.

Opførelser.

For Scenen var Stykket oprindelig neppe bestemt, og det varede næsten 20 Aar efter Udgivelsen, før en Theaterleder vovede at gaa til en Opførelse af det hele Digt. Et enkelt Brudstykke, 4de Akt, var bleven opført i Kristiania ved nogle private Aftenunderholdninger i 1866 og senere med Aars Mellemrum ved et Par Beneficeforestillinger paa Kristiania Theater, altid nærmest for at give Fru Laura Gundersen Lejlighed til at optræde i Agnes' Rolle. Paa lignende Maade opførtes 4de Akt i Begyndelsen af 70-Aarene af Cettis Selskab i flere norske og

svenske Byer. „Det modige, — ja, jeg kan vel gjerne sige forvovne Foretagende“ (for at bruge Digterens eget Udtryk i et Brev af April 1885), nemlig at bringe „Brand“ i dets Helhed til Opførelse, paatog først Direktør L. Josephson sig paa Nya Teatern i Stockholm 24. Marts 1885, omkring ni Aar efter at han havde sat „Peer Gynt“ iscene paa Kristiania Theater. I Stockholm gaves „Brand“ i Oversættelse af Harald Molander og med E. Hillberg i Titelrollen, den Gang 16 Aftener. Oktbr.—Decbr. 1895 opførtes Stykket, i noget forkortet Skikkelse og med dertil komponeret Musik af Ole Olsen, i de større norske Byer (i Kristiania paa Eldorado 21. Oktbr. 1895, i Bergen 7. Novbr. s. A., i Trondhjem i Decbr. s. A.) af August Lindbergs Selskab, sammensat særlig med dette Stykkes Opførelse for Øje: Brand — Aug. Lindberg, Agnes — Fru Augusta Lindberg, Ejnar — Knut Lindroth, Fogden — Axel Hultman, Gerd — Frk. Hulda Englund, osv. Over Nytaar fortsatte Lindberg sin Turné gjennem Sverige og sluttede i Kjøbenhavn i Maj 1896. I Anledning af Ibsen-Festerne ved Digterens 70-Aars Fødselsdag 1898 opførtes 4de og 5te Akt af „Brand“, med en Prolog af Daniel Fallström og med Musik af Kapelmester Henneberg, paa den kgl. Opera i Stockholm 20. Marts 1898; Brands og Agnes' Roller udførtes af Hr. og Fru Lindberg, som nu var bleven knyttet til det kgl. Theater. I sin Helhed — dog noget forkortet — gav Dagmartheatret i Kjøbenhavn Stykket som Festforestilling, i Digterens Nærværelse og med en Prolog af Holger Drachmann, 3. April 1898, da Titelrollen blev spillet af Martinius Nielsen, Agnes af Fru Rosenberg, Ejnar af Neiiendam, osv. Den første og hidtil eneste Opførelse i Tyskland af dette Stykke fandt Sted som Festforestilling paa Schiller-Theater i Berlin den 21. Marts 1898 og

følgende Dage i samme Uge, og endelig bemærkes, at Stykket gaves af L'Oeuvres Selskab paa „Théatre Nouveau" i Paris første Gang 21. Januar 1895 med Lugné Poë i Titelrollen, Mlle. Mellot som Agnes, Mlle. Barbieri som Gerd, osv.

Peer Gynt er skrevet Sommeren 1867 dels i den senere ved Jordskjælv ødelagte By Casamicciola paa Ischia og dels i Sorrent. Saavel Navnet „Peer Gynt" (af *gyna,* se med lurende Blik, skotte, skele [Iver Aasen]), som adskillige af de enkelte Træk har Digteren hentet fra Asbjørnsens „Huldre-Eventyr" (3. Udg., S. 190 fg.) og fra Asbjørnsen og Moes „Norske Folke-Eventyr" (Ill. Udg., Kbh. 1879, S. 154 fg.). Sagnet om Peer Gynt og Bøjgen blev af Asbjørnsen optegnet i 1842 ordret efter Fortælling af den i Sels Anneks til Vaage fødte Skolelærer Engebret Hougen, en begavet Sambygding af Ibsens Ven, P. Botten-Hansen, og blev i Asbjørnsens „En Rensdyrjagt ved Rondane" lagt i Munden paa Peer Fugleskjelle, medens andre Træk, som Skildringen af Ridtet paa Rensbukken paa Gjendineggen, er hentet fra Eventyret om Gudbrand Glesne. En gjennemgaaende korrekt, skjønt vistnok i det enkelte for vidt dreven, Redegjørelse for de Træk, Ibsen har hentet fra disse folkloristiske Kilder, er givet af Passarge i hans „Henrik Ibsen" (1883, S. 141 fg.) og af Wm. og Ch. Archer i Indledningen til deres engelske Oversættelse af Digtet. Ogsaa dette Arbejdes Originalmanuskript kunde sees paa Theaterudstillingen i Kjøbenhavn 1898. Det var med Forfatterens egen Haand en smuk Renskrift, uden Spor af Rettelser eller Overstrygninger paa de for Besøgeren tilgjængelige Sider, en Del af Scenen mellem Peer og Aase paa Dødslejet. I saadan Renskrift kom Digtet Høsten 1867 op til Forfatterens danske Forlægger,

som allerede 14. Novbr. s. A. i et Oplag paa 1250 Exemplarer udsendte

Udgaver. **Peer Gynt. Et dramatisk Digt af Henrik bsn. Kbhvn. 1867. 8. 2 Bl., 259 S.**

Paa 14 Dage blev et nyt Oplag i 2000 Exemplarer sat og trykt, hvorefter Rækkefølgen af dette Digts Udgaver i Originalsproget er bleven:

Peer Gynt. Et dramatisk Digt. Andet Oplag. Kbhvn. [28. Novbr.] 1867. 8. 2 Bl., 259 S. — Tredje oplag. Kbhvn. [24. Septbr.] 1874. 8. 264 S. — Fjerde oplag. Kbhvn. [12. Oktbr.] 1876. 8. 264 S. — Femte oplag. Kbhvn. [22. Septbr.] 1881. 8. 264 S. — Sjette oplag. Kbhvn. [26. Novbr.] 1885. 8. 264 S. — Syvende oplag. Kbhvn. [29. April] 1886. 8. 264 S. — Ottende oplag. Kbhvn. [16. Juli] 1891. 8. 264 S. — Niende oplag. Kbhvn. [15. Decbr.] 1893. 8. 263 S. — Tiende oplag. Kbhvn. [9. Septbr.] 1896. 8. 263 S.

Oversættelser. Peer Gynt. A Dramatic Poem by Henrik Ibsen. Authorized Translation by William and Charles Archer. London [1892]. 8. XXII S., 1 Bl., 287 S.

Le Peer Gynt d'Ibsen. Par le Comte M. Prozor. Paris 1897. 8. 63 S. (Bogen er ingen Oversættelse, men en kritisk refererende og ræsonnerende Gjengivelse af det Ibsenske Digts Tanker og Scenegang. En fransk Oversættelse af det hele Digt ved den samme Oversætter er hidtil blot trykt i „La Nouvelle Revue" 1896.)

Per Gint. Perevod O. Naumova. (Trykt S. 163—303 i T. VI. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Isdanie I. Jurovskago". S. Peterb. 1897. 8.]

Peer Gynt. Ein dramatisches Gedicht von Henrik Ibsen. Uebersetzt von L. Passarge.

Lpz. 1881. 8. XVI S., 256 S. — 2te umgearbeitete Ausgabe. Lpz. [1887.] 8. 154 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 2309 og 2310 og senere indlemmet i samme Forlags „Ibsen's Gesammelte Werke“, III. [1898.])

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 202—211; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 67—81; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 48—54; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 62—75; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 207—229; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 134—191; E. Reich: Ibsen's Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 66—76; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S. 25—29; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 62—74; H. Bahr: Henrik Ibsen (Wien 1887), S. 8 fg.; Leo Berg: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 16—19; O. Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 29—32; de Bom: Ibsen en zijn werk (1893), S. 45—49; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 105—127; P. H. Wicksteed: Lectures on Ibsen (London 1892), S. 52—85; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 150—195; Ch. Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 33—39; A. Boccardi: La donna nell'opera di H. I. (Milano 1893), S. 21 fg.; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 16—20; Revue Suisse 1890, T. 47, S. 286 fg. af Leo Quesnel; „De Gids“ 1893 af Dr. R. C. Boet; Svensk Tidskrift 1893, S. 300—314 af Hans Larsson; Norsk Folkeblad 1867, No. 47 og 50 af Bjørnstjerne Bjørnson; Aftenbladet s. A. No. 280 og 283 [af F. Bætzmann] og No. 301 fg. af Kr. Janson; Morgenbladet s. A. No. 330 og 332: Aftenbladet 1876, No. 20—

25 [af A. Garborg]; Nord. månedsskrift 1872, II. 264 fg. af Joh. Schrøder og S. 444 fg.

Opførelser. Heller ikke dette Digt var af Forfatteren oprindelig bestemt til scenisk Opførelse; men da han om Vinteren 1873—74 paany beskjæftigede sig med Stykket i Anledning af den forestaaende Udgivelse af 3die Oplag, foretog han samtidig en Bearbejdelse deraf, saaledes at det i forkortet Skikkelse kunde blive brugbart til Opførelse paa Scenen, indrettet som musikalsk Drama, med Musik komponeret dertil af Edvard Grieg, efter den af Ibsen selv dertil udkastede Plan. I Februar 1874 henvendte han sig i Brev til Ludv. Josephson, den Gang Leder af Kristiania Theater, om det saaledes forkortede og bearbejdede Stykkes Opførelse der; under Ibsens Besøg i Hjemmet Sommeren 1874 blev de endelige Aftaler trufne, hvorunder Digter og Komponist sanktionerede Josephsons Forslag for den sceniske Adaption af Stykket, som derefter opførtes første Gang paa Kristiania Theater 24. Februar 1876 (Peer Gynt — H. Klausen, Aase — Frk. Parelius, Dovregubben — Johs. Bruun, Solvejg — Frk. Neelsen, osv.). Til 1. Jan. 1877 oplevede det 37 Opførelser; ved Theatrets Brand i Januar s. A., da adskilligt af det til Opførelsen hørende Udstyr brændte, blev Forestillingsrækken afbrudt. Senere blev det gjenoptaget paa Repertoiret (nu med Bjørn Bjørnson i Titelrollen) 9. Marts 1892, men ved denne Reprise, som til 27. Juni 1893 bragte 50 nye Opførelser, gaves blot Stykkets første 3 Akter. — I Kjøbenhavn bragte Dagmartheatret Stykket til Opførelse første Gang 15. Januar 1886 (med den norske Skuespiller Henrik Klausen som Gjæst i Titelrollen, den finske Skuespillerinde Ida Aalberg som Gjæst i Aases Parti og Fru Oda Nielsen i Solvejgs) og senere i Sæsonen med tildels forandret Rollebesætning, bl. a. med den

norske Skuespillerinde Frøken Parelius som Aase og et Par Gange med Cetti i Titelrollen. Dagmartheatrets Iscenesættelse, som til de mindste Enkeltheder var sanktioneret af Forfatteren gjennem Direktør Th. Andersens Brevvexling herom med ham, var væsentlig forskjellig fra den i Kristiania benyttede. — I Sverige var det Aug. Lindberg, som bragte Stykket frem paa Scenen i Oversættelse ved Gustaf af Geijerstam (med Lindberg i Titelrollen, Frk. Magnusson som Aase, Fru Eliason og Frk. Lindegrén som Solvejg, V. Lundberg som Knappestøberen osv.), 1ste Gang paa Theatret i Göteborg 2. Februar 1892. Den 16. April 1895 bragte den samme svenske Skuespildirektør dette Stykke frem paa den kgl. Opera i Stockholm og havde det derefter paa Programmet for sin Tourné i Norge Høsten 1895 (Bergen 11. Novbr., Trondhjem i Decbr. s. A.) og i Sverige om Vaaren 1896 (Helsingborg, Göteborg o. fl. St.). — Da Grev Prozor's franske Oversættelse af Stykket var bleven offentliggjort i „La Nouvelle Revue“ Vaaren 1896, tog L'Oeuvres Selskab det op paa sit Repertoire, og 11. Novbr. s. A. opførtes det (indledet med en „Conférence“ af Victor Barugand, Redaktøren af „La Revue Blanche“ og med tildels ny Musik af Edvard Grieg) 1ste Gang paa „Théâtre Nouveau“ i Paris med M. Deval i Titelrollen, Mlle. Suzanne Auclaire som Solvejg, Mlle. Barbieri som Aase, Lugné Poë som Dovregubben, osv.

De unges Forbund, hvortil Planen blev udkastet under Digterens Ophold i Italien 1868, blev skrevet i Dresden om Vinteren 1868—69. Det var færdigtrykt i Septbr. s. A. og blev samtidig med Udgivelsen indleveret til alle Hovedtheatre i de nordiske Lande, hvor det ogsaa kort derefter kom til Opførelse.

Før denne havde dog Læseverdenen allerede gjort Bekjendtskab med det den 31. Septbr. 1869 udkomne

Udgaver.

De unges Forbund. Lystspil i fem Akter af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1869. 8. 225 S.

Dette første Oplag var paa 2000 Exemplarer, men allerede i Novbr. 1869 var et nyt paa 1500 Exemplarer i Boghandelen, hvorefter Rækkefølgen af Skuespillets Udgaver i Originalsproget, alle uden anden Ændring end Retskrivningens, som fra 2. Udg. blev bragt i Samklang med Stockholmsmødets Beslutninger fra Sommeren 1869, er bleven følgende:

De unges forbund. Lystspil i fem akter. Andet oplag. Kbhvn. [4. Novbr.]1869. 8. 225 S. — Tredje oplag. Kbhvn. [12. Decbr.] 1874. 8. 230 S. — Fjerde oplag. Kbhvn. [12. Febr.] 1880. 8. 230 S. — Femte oplag. Kbhvn. [22. Novbr.] 1883. 8. 232 S. — Sjette oplag. Kbhvn. [17. Decbr.] 1895. 8. 231 S.

Oversættelser.

The League of Youth. Translated by William Archer. [Trykt S. 1—154 i Vol. I. af „Ibsens Prose Dramas". Authorized Translation. Ed. by William Archer. London 1890. 8.]

L'union des jeunes. Traduction Pierre Bertrand et Edmond de Nevers. [Trykt S. 146—309 i T. VII. af „Théâtre d'Henrik Ibsen". Paris 1893. 8.]

Sojuz Molodeži. Drama v 5-ti děistvijach. Perevod I. Jurovskago. [Trykt S. 1—151 i T. II. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1896. 8.]

Der Bund der Jugend. Lustspiel in fünf Aufzügen. Nach dem Norwegischen Henrik Ibsens. Deutsch von Adolf Strodtmann. Berlin 1872. 8. 220 S.

Der Bund der Jugend. Lustspiel in fünf

Aufzügen. Deutsch von Adolf Strodtmann. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Zweite Auflage. Berlin 1890. 8. 2 Bl., 143 S. (O. m. T.: „Nordische Bibliothek herausgegeben von Julius Hoffory, Bd. IX.“, og derefter indlemmet i de hos Forlæggeren S. Fischer, Berlin, udkomne „Henrik Ibsen's Werke, hg. von Julius Hoffory, Moderne Dramen“, I., 123—265.)

Der Bund der Jugend. Schauspiel in fünf Aufzügen von Henrik Ibsen. Deutsch von Wilhelm Lange. Unter Mitwirkung des Verfassers veranstaltete deutsche Bühnenbearbeitung. Leipzig [1881]. 8. 99 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 1514. og senere indlemmet i samme Forlæggers „Ibsen's Gesammelte Werke, II.“ Lpz. [1889].)

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 211—221; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 87—95; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 105—107; G. Brandes: Kritiker og Portræter, 1. Udg. S. 246—254 og 2. Udg. S. 339—348; E. Brandes: Dansk Skuespilkunst, S. 131 fg. og 218 fg.; Chr. Molbech: Fra Danaidernes Kar, S. 440—449; A. Schack: Udviklingsgangen i H I.'s Digtning (Kbh. 1897), S. 84—89; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 262—271; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 239—251; E. Reich: Ibsen's Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 77—88; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S. 29—31; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 85—88; O. Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 35—40; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 129—140; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 245—262; Aftenbladet 1869, No. 241 og 247 [af Kr. Elster];

Nord. Tidskr., utg. af G. K. Hamilton, 1869, S. 759—765 af C. Rosenberg.

Opførelser. Da A. Strodtmanns tyske Oversættelse af dette Stykke var udkommen, blev det af en Anmelder i „Köln. Zeit." s. A. ytret, at det mere var et Læsedrama end et Scenestykke. Denne Dom er dog ikke bleven stadfæstet i Digterens Fødeland i det mindste, hvor intet Ibsen's Stykke har oplevet saa mange Opførelser. Det gik første Gang paa Kristiania Theater 18. Oktbr. 1869 og oplevede sin 100de Opførelse 14. Septbr. 1891; og det har til Marts 1899 gaaet ialt 121 Gange. Det fremkaldte den første, men navnlig den anden og tredje, Forestillingsaften i 1869 en heftig politisk-æsthetisk Meningskamp mellem Tilskuernes Klappere og Pibere med efterfølgende Bladfejde, hvorom Efterretningen naaede Forfatteren under hans Ophold i Ægypten; i Digtet „Ved Port Said" (November 1869) gav han Udtryk for den Stemning, som herved vaktes hos ham. (Angaaende Theaterslaget og den dermed sammenhængende Bladfejde henvises ellers til Norsk Forf.-Lex. III., S. 51 fg. samt til de senere fremkomne Meddelelser i Dagspst. 1895, No. 326 af E. Vullum og i Stav. Avis 1896, No. 98 af Fr. Lütke). Paa den nationale Scene i Bergen har det oplevet en Række af Opførelser fra 27. Februar 1877 til 11. Marts 1896. Paa andre norske Theatre er Stykket opført af rejsende Selskaber (norske eller danske) fra 1871 af, sidste Gang af Direktør Otto's norske Theaterselskab paa Kristiania Tivoli 15. Maj 1897. — Paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn var „De Unges Forbund" det første Stykke af Ibsen, som Theatret opførte; denne Forestilling, sat iscene af Fru Heiberg, fandt Sted 16. Februar 1870; det gjenoptoges paa Repertoiret i Sæsonen 1876—77, men har ialt hidtil blot oplevet 24 Opførelser. —

Den 11. Decbr. 1869 kom Stykket første Gang frem paa Dramatiska Theatern i Stockholm, hvor det oplevede en lang Række Forestillinger og sidst gjenoptoges i April 1894 i Anledning af Knut Almlöfs Gjæstespil i Daniel Hejres Rolle. — I 1887 gik det første Gang paa det svenske Theater i Helsingfors, hvor det ogsaa har været spillet i 1893 og 1894; det finske Theater i Helsingfors var imidlertid den første Scene dersteds, som bragte Stykket frem, nemlig i Septbr. 1885 i en utrykt Oversættelse („*Nuorten liitto*") ved Professor E. Aspelin. — I Berlin var Stykket 1889 antaget til Opførelse af den daværende Direktør for Neues Theater og Residenztheater, Lautenburg, som imidlertid kom i Proces med Stykkets tyske Scenebearbejder, W. Lange, lige før Førsteopførelsen, som saa blev udsat ad calendas græcas, idet denne Proces endnu ikke havde fundet sin endelige Afgjørelse i 1896. I Strodtmanns Oversættelse er dog Stykket bleven spillet i Berlin af „Freie Volksbühne" i Oktbr. 1891.

Digte. For nogle Aar siden erhvervede Universitets-Bibliotheket i Kristiania blandt andre Ibsen'ske Haandskrifter fra hans tidligste Forfatteraar et lidet sirligt indbundet Oktavbind, som, renskrevet med hans egen Haand, indeholder „Blandede Digtninger. Fra Aarene 1848, 1849 og 1850". (8. 78 S.) Der findes heri 26 Digte, hvoriblandt de under hans Grimstadophold skrevne og i hans Fortale til 2. Oplag af „Catilina" omnævnte „Til Ungarn" og hans Sonetkrans „Vaagner, Skandinaver!" samt „Balminder, et Livsfragment i Poesi og Prosa". Samlingen, for hvis Indhold Henrik Jæger delvis har redegjort i sit Festskrift fra 1888 (S. 49—63), har vistnok været bestemt til Udgivelse efter Forfatterens Ankomst til Kristiania, men er rimeligvis bleven

afvist af Forlæggerne, ligesom „Catilina“ blev det. Næste Gang Forfatteren tænkte paa at udgive en Samling Digte var i 1858, men den Gang er Forsættet stanset af Digteren selv, thi i det opbevarede Haandskrift (ogsaa paa Universitets-Biblioteket i Kristiania), hvilket har Titlen „En Livsvaar. Digte af Henr. Ibsen. 1858“. (4. 4 upag. Bl.) har han stoppet op midt i et Digt paa Side 7 og nogen Fortsættelse synes aldrig at have existeret. Blandt andre Ting af Interesse i dette Fragment fra 1858 tør man vel regne følgende profetisk-selvbevidste Slutningsstrofe i det første Digt:

„Overbord med Fornuftens Ballast kun!
Sæt til saa den sidste Klud!
Kanhænde jeg sejler min Skude paa Grund,
Men jeg sejler jer agterud!“

Som man ser den første Form for Falks og Studenterkorets Slutningsstrofe i „Kjærlighedens Komedie“.

Ibsen havde mere end tyve Aars lyriske Produktion bag sig, da han for Alvor tog fat paa at samle et Udvalg af sine spredte Digte. I det lille Duodezbind, som udkom i de første Dage af Maj 1871, havde han udeladt ikke faa af sine lyriske Frembringelser fra sit Forfatterlivs første Tiaar og underkastet adskillige andre, som han godkjendte ved at optage dem i Samlingen, en mere og mindre gjennemført Omarbejdelse. I det senere udkomne 2det Oplag blev enkelte Digte fra den mellemliggende Tid føjet til, men ellers er i de senere Udgaver ingen Ændring bleven foretagen enten i den Form, Forfatteren ved sin første kritiske Samling havde givet dem, eller i den — forøvrigt ikke kronologiske — Orden, hvori de var meddelt. Først i Digterens

samlede Værker er et Par i tidligere Udgaver ikke optagne Digte tilføjet. (Se H. I.s samlede Værker, Bd. IV, S. 371, 405, 434 og 436).

Digte af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1871. 12. 2 Bl., 178 S. Udgaver.

Der gik 4 Aar, før dette Oplags 4000 Exemplarer var udsolgt, hvorefter Rækkefølgen af Udgaverne er bleven:

Digte af Henrik Ibsen. 2det forøgede oplag. Kbhvn. [Decbr.] 1875. 12. 206 S. — Tredie oplag. Kbhvn. 1879. 12. 2 Bl., 202 S. — Fjerde oplag. Kbhvn. 1882. 12. 2 Bl., 202 S. — Femte oplag. Kbhvn. 1886. 12. 2 Bl., 203 S. — Sjette oplag. Kbhvn. 1891. 8. 2 Bl., 203 S. — Syvende oplag. Kbhvn. 1896. 8. 2 Bl., 203 S.

Gedichte von Henrik Ibsen. In deutschen Nachbildungen von Dr. Hermann Neumann. Wolfenbüttel 1886. 8. VI S., 89 S. Oversættelser.

Gedichte von Henrik Ibsen. Vollständige Ausgabe. Übertragen und erläutert von L. Passarge. Leipzig [1881]. 8. 140 S. (O. m. T.: Reclams Univ.-Bibl. No. 2130.)

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbhvn. 1888), S. 48—63 og 238—244; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 96—105, 120—126 og 224 fg.; Rudolf Schmidt: Ad egne Veje (Kbhvn. 1884), S. 264—283; P. H. Wicksteed: Four Lectures on Henrik Ibsen, S. 1—27; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen, S. 141—166; La Nouvelle Revue 1895, 15. Juli af Gustav Kahn; Nær og Fjern, V., No. 171 af O. Borchsenius og Skill.-Mag. 1891, S. 504—506, de to sidste Steder om Digtcyklusen „I Billedgalleriet“ fra 1859; Norsk Skoletidende 1880, S. 305 fg. Kommentarer.

Efter den Orden, hvori Digtene er meddelt i

de foreliggende Udgaver, gives her nedenfor til bedre Forstaaelse af deres Text Oplysninger om Tidspunktet for hvert enkelt Digts Tilblivelse eller første Offentliggjørelse samt om metriske Oversættelser af dem til fremmede Sprog, udenfor de ovennævnte tyske Samlinger og de til hans dramatiske Arbejder hørende, hvilke findes paa sit Sted i disses Oversættelser. En Række Prosaoversættelser til engelsk af Ibsen'ske Digte findes i det ovfr. anførte Skrift af P. H. Wicksteed: „Four lectures on Ibsen“ og til fransk ved E. Lie og van Bever i „Le Magasin international“ (Paris 1896) [af „Edderfuglen“, „Forviklinger“, „Lysræd“ og „Med en Vandlilje“], samt i „L'Aube“ (Paris 1896) [af „Til min Ven Revolutionstaleren“]. Oversat til eller rettere gjengivet paa fransk Prosa af E. Tissot er endvidere „Med en Vandlilje“, „En Svane“, „Borte“, „Mindets Magt“, „Troens Grund“ og „Forviklinger“, alle trykt i „Le drame norvégien“ (Paris 1893), S. 249—256. Endelig er tre Digte i fransk Oversættelse ved Léon Matthey trykt i „Revue Blanche“ for 15. Juli 1897. En Stjerne ved hvert Digts Titel ndfr. betegner, at den Text, som fra Forfatterens Haand foreligger i Udgaven af 1871 og senere, er forskjellig fra Formen i de første Tryk; for en textkritisk Redegjørelse herfor i det enkelte er her ikke Stedet; dens Udførelse vil dog være lettet ved disse Henvisninger.

Spillemænd* — i den oprindelige Form trykt i „Andhrimner“ 1851, 2. Kv., Sp. 46, indlagt som Bygdeskræddernes Vise i Brynjolf Bjarmes fortællende Digt „En Lørdagsaften i Hardanger“.

Kong Håkons gildehal* — Ill. Nyhedsbl. 1858, No. 9, 28. Februar, som Text til et Billede af Kongehallen i Bergen. I samme Blads No. 37, 12. Septbr., er ellers trykt den 1ste Sang af et

ufuldført fortællende Digt med samme Navn, hvori Ibsen skildrer den unge Kongsdatter Margretes („Pigen fra Norge“s) Afrejse til Skotland efter Trolovelsesfesten i Haakonshallen i Oktbr. 1290.

Byggeplaner*; Markblomster og potteplanter*; En fuglevise* — Ill. Nyhedsbl. 1858, No. 11, 14. Marts, alle tre skrevne tidligere og af Bladets Redaktion meddelt her, efter Udvalg af en da utrykt Samling; rimeligvis menes hermed den ovfr. omtalte Digtsamling „En Livsvaar“, som da har været bestemt til at give et Udvalg af Forfatterens hidtil skrevne Digte med de i Haandskriftfragmentet bevarede og flere andre som Indledning. — „Byggeplaner“ er oversat paa tysk i „Preuss. Jahrbücher“ Bd. 82 (1895), S. 99, og paa engelsk af Hj. Hj. Boyesen i hans „A Commentary on the Writings of Ibsen“, S. 158. „En Fuglevise“ er oversat paa engelsk i „Translations from the Norse“ (Gloucester 1876), S. 61; paa tysk i „Preuss. Jahrbücher“, Bd. 82, S. 100 fg.

På Akershus* — Andhrimner 1851, 1. Kv., Sp. 42 fg., derefter omarbejdet i Ill. Nyhedsbl. 1863, No. 1 og atter i ny Textredaktion i Digte af 1871.

Edderfuglen* — Andhrimner 1851, 2. Kv., Sp. 62 fg. — Oversat paa engelsk i „Translations from the Norse“ (Gloucester 1876), S. 62; paa hollandsk i Festnumeret af „De Lantaarn“ (Amsterd.) 15. Marts 1888; paa tysk i „Preuss. Jahrbücher“, Bd. 82, S. 118.

Med en vandlilje* — Ill. Nyhedsbl. 1863, No. 4. — Oversat paa tysk i „Album nordgerm. Dichtung“, I., (Lpz. 1868), S. 275.

Fugl og fuglefænger — skrevet i Begyndelsen af 50-Aarene, første Gang trykt i 1871. — Oversat paa engelsk af Hj. Hj. Boyesen i hans „A Commentary [osv.]“, S. 149 fg.; paa polsk i L. v.

Engestrøms Biografi af Ibsen (Warszawa 1875), S. 86 fg.

Bergmanden* — Andhrimner 1851, 2. Kv., Sp. 143 fg., derefter omarbejdet i Ill. Nyhedsbl. 1863, No. 5 og i tredie Textredaktion i Digte af 1871. — Oversat paa engelsk af Hj. Hj. Boyesen i hans „A Commentary [osv.]“, S 151 fg.

Min unge vin — skrevet i Bergen omkring 1856, første Gang trykt i Digte af 1871, jfr. Sonnet XXI i Digtcyklusen „I Billedgalleriet“ i Ill. Nyhedsbl. 1859, se efterfølgende Anm.

Lysræd* — Ill. Nyhedsbl. 1859, No. 39, 25. Septbr., tilhørende den der optagne Digtcyklus „I Billedgalleriet“ (Sonnet XVIII), som indeholder Erindringer og Stemningsbilleder fra hans første Besøg i Dresden-Galleriet Sommeren 1852. Bladets Redaktion havde udvalgt denne Cyklus af den ovfr. omtalte Samling; Digtet var skrevet tidligere, omkring Midten af 50-Aarene, blev i ny Omarbejdelse trykt i Ill. Nyhedsbl. 1863, No. 6 og atter lidt ændret i Digte af 1871. — Oversat paa tysk i „Album nordgerm. Dichtung“, I., 276 fg.; en anden tysk Overs. i „Preuss. Jahrbücher“ Bd. 82, S. 105.

Digterens vise — skrevet 1860 som Falks Sang i Komedien „Svanhild“ og derfra, blot med Rettelse af et Par Udtryk, overflyttet til dennes Omarbejdelse fra 1862: „Kjærlighedens Komedie“. — Oversat paa engelsk i E. W. Gosse: „On viol and flute“ (Lond. 1873), S. 62 fg. og i samme Forf.s „Studies in the literature of northern Europe“ (Lond. 1879). S. 41.

Kløften — skrevet under Forfatterens første Ophold i Italien ca. 1864—65 og første Gang trykt i Digte af 1871.

Højfjeldsliv* — skrevet som Text til et Tableau af K. Bergslien („En Aften paa Sæteren“),

stillet paa Kristiania Theater ved en Aftenunderholdning 9. Decbr. 1859 og fremsagt af Fru Gundersen, hvorefter Digtet blev trykt i Ill. Nyhedsbl. 1860, No. 5, 29. Januar.

På sangertog* — skrevet ombord paa Dampskibet „Lindesnæs“ paa Rejsen til Sangerfesten i Bergen i Juni 1863 og trykt i Ill. Nyhedsbl. s. A. No. 26, 28. Juni.

En svane — skrevet under hans første Ophold i Italien ca. 1865, første Gang trykt i Digte af 1871, jfr. dog Sonnet III i „I Billedgalleriet“. — Oversat paa polsk i L. v. Engestrøms Biografi af Ibsen (Warszawa 1875), S. 90 fg.

Priset være kvinden! — skrevet til og sunget paa Ballet ved Sangerfesten i Arendal 13. Juni 1859, trykt i Ill. Nyhedsbl. s. A. No. 26 og med nogle ubetydelige Ændringer optaget i Digte af 1871.

4de Juli 1859 — skrevet til Morgbl. 1859, No. 181, 4. Juli, og omdelt i Særtryk ved en Folkefest paa den da dødssyge Kong Oskar I.s Fødselsdag 1859 ved St. Olafs Bad paa Modum, ved hvilken bl. a. „Andhrimner“s tre Udgivere, Ibsen, P. Botten-Hansen og A. O. Vinje, var tilstede som indbudne Gjæster.

Skolehuset* — skrevet til og sunget ved Indvielsen af Lillehammer Latin- og Realskoles nye Bygning 5. Novbr. 1858, derefter trykt i Skolens Indbydelsesskrift for 1859, S. 23 fg.

Folkesorg* — skrevet for Morgenbladet 1859, No. 216, 8. August, Kong Oskar I.s Begravelsesdag.

Til Thingmændene* — skrevet til og sunget ved Festlighederne i Kristiania 17. Maj 1860, trykt i et særskilt Hefte „Sange ved Festlighederne 17. Mai 1860“ (S. IV fg.) og derpaa i Ill. Nyhedsbl. s. A. No. 21.

Hilsen til Svenskerne — skrevet og sær-

skilt trykt til Storthingets Fest for den svenske Rigsdags Deputation ved Kroningen i Trondhjem 5. August 1860, derefter aftrykt i Samtidens Blade.

Til de genlevende* — skrevet i Anledning af J. L. Heibergs Død og trykt i Morgbl. 1860, No. 251.

Til professor Schweigård* — skrevet og særskilt trykt som Studenternes Hyldingssang ved S.s 25 Aars Jubilæum 13. Maj 1860, derefter trykt i Ill. Nyhedsbl. s. A. No. 21.

Vuggevise — af „Kongsemnerne“ (1863), 3. Akt, 1. Udg. S. 102. Oversat paa engelsk i „Translations from the Norse“ (Gloucester 1876), S. 63; i P. H. Wicksteed: Lectures on Ibsen (Lond. 1892), S. XIII; paa tysk af W. von Bory i „Preuss. Jahrbücher“ Bd. 82, S. 110 fg.

Borte! — skrevet i Genzano Sommeren 1864 efter en privat Fest for en besøgende norsk Familje, første Gang trykt i Digte af 1871. Oversat paa tysk i „Preuss. Jahrbücher“ Bd. 82, S. 100.

Stormsvalen — Omarbejdelse af en tidligere utrykt Text fra 50-Aarene. — Oversat paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen (Warszawa 1875), S. 89 fg.

Agnes — af „Brand“ (1865). — Oversat paa engelsk i E. W. Gosse's „On viol and flute“ (Lond. 1873), S. 60 fg., og derefter i samme Forf.s „Studies in the literature of Northern Europe“ (Lond. 1879), S. 52; i P. H. Wicksteed: „Lectures on Ibsen“, S. XIII fg.; paa hollandsk i Festnummeret af „De Lantaarn“ (Amst.) 15. Marts 1888, S. 47.

Stambogsrim — skrevet ca. 1866, jfr. Sonnet I i „I Billedgalleriet“.

Mindets magt — skrevet i Italien ca. 1864, første Gang trykt i Digte af 1871. — Oversat paa hollandsk i „De Lantaarn“ (Amst.) 15. Marts 1888,

S. 45; paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen (Warszawa 1875), S. 88; paa tysk i „Preuss. Jahrbücher“ Bd. 82, S. 110.

Åbent brev — skrevet i Novbr. 1859 og trykt i Aftbl. s. A. No. 288 som Svar paa H. Ø. Bloms Digt „Til Skuespiller V. Wiehe“ i Morgbl. s. A. No. 337 i Anledning af Wiehes da besluttede Afgang fra Kristiania Theater. Ibsens Rimbrev fremkaldte et nyt fra H. Ø. Blom i Morgbl. 1859, No. 343.

Til en bortdragende kunstner* — skrevet til og sunget ved en Afskedsfest i Kristiania Kunstnerforening 30. Maj 1863 for den til Danmark tilbagevendende Skuespiller Chr. Jørgensen og derpaa trykt i Aftbl. s. A. No. 124.

Ørnulfs drapa — af „Hærmændene“ (1857), 4de Akt, 1. Sc., paa et Par enkelte Udtryk nær stemmende med Texten i det oprindelige Haandskrift fra 1857 og i Originaludgaven fra 1858.

Frederik den syvendes minde — skrevet til og, efter en Tale af Lektor Thaasen, sunget ved det norske Studentersamfunds Fest til Fædrenes Minde 13. Januar 1864, derefter trykt i Ill. Nyhedsbl. s. A. No. 3; den eneste Textforandring i Udgaven af 1871 er næstsidste Linjes „Tysken, Slaven og Kroaten“ til „Slaven, Venden og Kroaten“.

En broder i nød — skrevet i Decbr. 1863 og trykt i Ill. Nyhedsbl. s. A. No. 50, hvoraf en Del Særtryk toges til Omdeling i de nordiske Riger. Optaget i Digte af 1871, blot med Ændring af to—tre Ord. — Oversat paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen (Warszawa 1875), S. 63—65.

Troens grund — skrevet i Rom kort efter Forfatterens Ankomst dertil 1864. — Oversat paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen, S. 67 fg.;

paa tysk i „Preuss. Jahrbücher“, Bd. 82, S. 117 fg.

Storthings-gården* — Prolog ved en Festforestilling i Anledning af Nedlæggelse af Grundstenen til den nye Storthingsbygning 10. Oktbr. 1861, trykt i Morgbl. 1861, No. 281.

Terje Vigen — skrevet i Slutningen af 1860 og første Gang trykt i „Ill. Nyhedsbl.'s Nytaarsgave for 1862“, S. 41—51, hvorfra Digtet, blot med Ændring af et eneste Ord, optoges i Udgaven af 1871. Med Illustrationer af Aug. Jerndorff trykt i „Romancer og Digte“, udg. af Chr. Richardt (Kbh. 1882), S. 127—143. Med Tegninger af Chr. Krohg i en særskilt Pragtudgave (Kbh. 1892. Fol.). — Oversat paa engelsk af Johan A. Dahl i „Norwegian and Swedish Poems“ (Bergen 1872). S. 4—25; af Emil Nicolaysen i „Indbydelsesskrift fra Aars og Voss' Skole“ (Kra. 1874), S. 5—15; i „Translations from the Norse“ (Gloucester) 1876, S. 42—54, dels i metrisk Form, dels i Prosagjengivelse; i P. H. Wicksteed: Lectures on Ibsen, S. 5—8, dels et Referat, dels en Prosaoversættelse; paa polsk, delvis i metrisk Form, i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen, S. 91—94; paa tysk i A. Strodtmann: „Das geistige Leben in Dänemark“, S. 231—243. — En Eftertryksudgave af Digtet udkom i Bogform i Minneapolis og Chikago 1888 (8. 15 S.) med Omslagstitel „Skandinavisk National-Bibliothek No. 35“. — En plagieret Efterdigtning, dog ikke i Originalens Versemaal, men en udvandet og talentløs Gjengivelse Linje for Linje af Originalens Indhold, med en saakaldt original Indledning paa 13 Sider, er „Terje Wigen. Eine nord'sche Mähr von R. Echtermeier“. (Braunschweig 1889. 8.)

Forviklinger* — Ill. Nyhedsbl. 1862, No. 37, med nogle faa, lette Sprogændringer i Digte af

1871. — Oversat paa engelsk af Hj. Hj. Boyesen i hans „A Commentary [osv.]“, S. 155 fg.

Fra mit Husliv — skrevet i 1864, paa den Tid, da de første Planer til „Kejser og Galilæer“ sysselsatte Digteren, ikke trykt før i Digte af 1871.

En kirke — Omarbejdelse fra ca. 1865 af et ældre utrykt Digt.

I Galleriet — skrevet i Dresden Vinteren 1868—69 efter Gjensynet af Galleriet der; jfr. „I Billedgalleriet“ i Ill. Nyhedsbl. 1859, No. 38 og 39 (se ovfr. S. 38).

De usynliges kor — af „Brand“ (1865).

På vidderne — skrevet i Kristiania Vinteren 1859—60 og første Gang trykt i „Ill. Nyhedsblads Nytaarsgave for 1860“, S. 57—70. Uden mindste Ændring optaget i Digte af 1871. Jfr. Kommentarer af Dr. C. Rosenberg i Dansk Maanedsskrift 1860, II. 477 fg.; af Vilh. Poulsen i Nord. månedsskrift 1874, I. 401 fg.; af A. Schack i „Udviklingsgangen i H. Ibsens Digtning“, S. 33—39, cfr. S. 202.

Kvindernes bøn — af „Kongsemnerne“ (1863). — Oversat paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen, S. 90 fg.

Tak — skrevet i Rom paa den Tid, da Forfatteren syslede med den kritiske Gjennemgaaelse og Samling af Digte fra 1871.

Abraham Lincolns mord — skrevet i Rom 1865 og første Gang trykt i det danske Fædrelandet s. A. No. 111. — Oversat paa engelsk af Th. A. Schovelin i Scandinavia, Vol. I. (Chicago 1883—84), S. 259 fg.

Til min ven revolutions-taleren! — skrevet til en svensk Ven og Politiker, A. H., 1869. — Overs. paa engelsk af Hj. Hj. Boyesen i „A Commentary [osv.]“, S. 162; paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen, S. 66 fg.

Uden navn — skrevet efter Samvær med Kong Carl XV. i 1869, dog aldrig sendt til ham og først trykt i Digte af 1871. — Oversat paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen, S. 70—73.

Ved Port Saïd — skrevet i Ægypten i Novbr. 1869 ved Efterretningen om Udpibningen paa Kristiania Theater af „De Unges Forbund".

Til Frederik Hegel — skrevet 1870 og første Gang offentliggjort i „H. I.s samlede Værker". Bd. IV, S. 371.

Ballonbrev — skrevet i Dresden i Decbr. 1870, adresseret til Fru Frederika Limnell f. Forssberg († i Stockholm 1892), i hvis Salon Brevet blev læst højt for Husets Gjæster samme Aften, det kom, af den eneste tilstedeværende norske Gjæst, Fru Laura Kieler (se dennes „Silhouetter", S. 4). Først noget senere blev Digtet trykt i det svenske Aftonbladet og i det norske Morgenbladet 1871, No. 8, hvor Forf. nu havde foretaget den (forresten eneste) Ændring: Originalbrevets „Husk paa Dybbøls faldne Helte" var bleven til „Kongedybets muntre Helte" I Passarge's tyske Oversættelse er Digteren paa et Par Steder bleven underkastet Oversætterens Censur paa Grund af „die darin enthaltenen peinlichen Angriffe auf die deutschen Waffenerfolge des Jahres 1870". Han har nemlig i Oversættelsen udeladt de fire Linjer „Og saa tænk Dem Dagens Mænd" osv., foretaget Ændringer og Strygninger i det følgende Afsnit, og endelig gjengivet de berømte Linjer: „Thi mod Skjønhed hungrer Tiden, men det véd ej Bismarcks Viden" saaledes: „Denn die Zeit nach Schönheit hungert, wie ein Bettler steht und lungert". Allerede i 1871 var ellers Ibsen i Tidsskriftet „Im neuen Reich" bleven angrebet for enkelte Udtryk i sin Digtsamling, hvorved han paastodes at have krænket Tyskland og det tyske Folk, dels i „Ballon-

brevet“, dels i „Abraham Lincolns mord“ („De tusend fra Løgnens Land“). Dette Angreb blev den Gang besvaret af Digteren i et Brev til Tidsskriftets Udgiver, som i Oversættelse er trykt i „Norsk Forf.-Lex.“ III. 53 fg. — I Udtog er „Ballonbrevet“ overs. paa polsk i L. v. Engestrøm: Henryk Ibsen, S. 79 fg.

Rimbrev til fru Heiberg — skrevet i Dresden i Paaskeugen 1871 og kort efter Afsendelsen trykt i Digte fra samme Aar.

Ved et bryllup — skrevet 1874 til Forlagsboghandler Jacob Hegels Bryllup, for første Gang offentliggjort i „H. I.s samlede Værker“. Bd. IV, S. 405.

I en komponists stambog — skrevet i Edvard Griegs Stambog, Rom i Februar 1866, første Gang trykt i Hamilton's Nordisk Tidskrift 1870, S. 96.

Brændte skibe — skrevet 1871 ved Afslutningen af Digtsamlingen fra samme Aar. — Oversat paa hollandsk i „De Lantaarn“ (Amst.) 15. Marts 1888, S. 45. — Efter sin nye Bosættelse i Norge skrev Ibsen foran i et Exemplar af „Catilina“, der med hans øvrige Værker blev skjænket til Kunstnerfestens Marked i Kristiania i Januar 1892, følgende Variant til dette Digt:

Mod Snelandets Hytter
fra Solstrandens Krat
red hjemløs en Rytter
hver eneste Nat —

Nys steg han af Hesten,
fandt aaben hver Dør —
kunde hjemløse Gjæsten
kanske kommet lidt før?

Sangerhilsen til Sverige — skrevet til og sunget af de norske Sangere ved Studentermødet i Upsala 1875.

Langt borte — skrevet i München Juni 1875 i Anledning af Studentermødet i Upsala s. A., hvortil Digteren havde modtaget Indbydelse, og trykt kort Tid efter i Tidsskriftet „Det nittende Aarhundrede“, April—Septbr. 1875, S. 265 fg. — Oversat paa tysk med en Indledning af Ad. Strodtmann i Paul Lindaus „Die Gegenwart“ VIII (1875). S. 57 fg. — Ibsens Digt fremkaldte Svaret „Nissen, Rimbrev til H. I. fra M. J. Monrad“ (Kra. 1876. 8. 16 S.).

Et rimbrev — skrevet 1875 til Dr. G. Brandes og derpaa offentliggjort i „Det nittende Aarhundrede“ 1875, April—Septbr., S. 345 fg. — Oversat paa hollandsk i „De Lantaarn“ (Amst.) 15. Marts 1888, S. 46 fg.

Ved tusendårs-festen — skrevet til og i Særtryk uddelt ved Tusendaarsfesten i Kristiania 18. Juli 1872; ogsaa oplæst ved den officielle Fest i Haugesund samme Dag.

Et vers — oprindelig skrevet paa tysk som Tilegnelsesdigt til en tysk Dame foran i en ny Bog, senere trykt i „Deutsche Rundschau“ Novbr. 1886, S. 219, indflettet i Brahms Essay om H. I. som Ytring i et Brev fra Digteren: „Alt, hvad jeg har digtet, hænger paa det nøjeste sammen med det, jeg har gjennemlevet, om end ikke oplevet. Enhver ny Digtning har for mig havt det Maal at tjene som aandelig Befrielsesproces; thi man staar aldrig ganske uden Medansvarlighed og Medskyld i det Samfund, til hvilket man hører. Derfor skrev jeg engang som Tilegnelsesdigt følgende Vers:

„Leben, das heisst bekriegen
In Herz und Hirn die Gewalten;
Und dichten: über sich selber
Den Gerichtstag halten.“

I sin norske Textredaktion havde Digteren alt henimod et Tiaar tidligere meddelt Verset i „Illustreret Tidende“ 1877—78, No. 969.

Stjerner i lyståge — skrevet i München 1886 og første Gang trykt, med Illustrationer af Carl Larsson, i Ernst Bojesens Revue „Norden“, H. 1.

De sad der, de to — skrevet i Kristiania i Marts 1892 som Stemningsintroduktion til Udarbejdelsen af „Bygmester Solness“.

Kejser og Galilæer — det første af Digterens Arbejder, som er skrevet under Indflydelse af det tyske Aandsliv — er forfattet i Dresden i Tidsrummet fra Vinteren 1871 til Vaaren 1873. Skuespillets Idé havde Forfatteren da syslet med alt i adskillige Aar. Den første digteriske Plan, som fængslede ham, da han om Sommeren 1864 var kommen til Ro i Rom, hvor han under sit følgende fireaarige Ophold gjorde mange Slags historiske Studier og forskellige Optegnelser til Brug for det kommende Arbejde, var dette verdenshistoriske Skuespil. Hans Ven, P. Botten-Hansen, kunde efter et Brev fra ham allerede i Slutningen af Septbr. 1864 melde i „Illustreret Nyhedsblad“, at Ibsen da arbejdede vexelvis paa en Tragedie „Julianus Apostata“ og paa et større Digt. Nogen klar Plan for Udførelsen fik han dog ikke lagt i Rom, endnu mindre skrevet noget af Stykket. „Hans Livsanskuelse var endnu den Gang national-skandinavisk og han kunde derfor ikke rigtig komme tilrette med det fremmede Stof“. (Brev til Otto Brahm af 26. Februar 1888.) Først efterat han Høsten 1868 var flyttet fra Italien til Dresden og der havde skrevet „De Unges Forbund“ samt det følgende Aar havde faaet et Selvsyn af Orienten under Besøget ved Aabningen af Suezkanalen, tog han Ideerne til sit store

Skuespil op til ny Bearbejdelse. Han oplevede nu — heder det i det ovennævnte Brev — „den store Tid i Tyskland, Krigsaaret og den paafølgende Udvikling. Alt dette havde for mig paa mange Punkter en Forvandlingens Magt. Min Anskuelse af Verdenshistorien og Menneskelivet havde hidtil været en national Anskuelse. Nu udvidede den sig til en Stamme-Anskuelse, og saaledes kunde jeg skrive „Kejser og Galilæer". Det blev fuldført om Vaaren 1873; den 16. Oktbr. s. A. udkom det af de to fem Akters Skuespil „Cæsars Frafald" og „Kejser Julian" bestaaende

Udgaver. **Kejser og Galilæer. Et verdenshistorisk skuespil af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1873. 8. 520 S.**

Dette første Oplag af det omfangsrige og derfor kostbare Værk var paa 4,000 Exemplarer, men blev alligevel udsolgt i saa kort Tid, at det blev nødvendigt strax at lade trykke et nyt Oplag paa 2,000 Exemplarer, hvorefter Udgavernes Rækkefølge er bleven:

Kejser og Galilæer. Et verdenshistorisk skuespil. Andet oplag. Kbhvn. [16. Decbr.] 1873. 8. 520 S. — Tredje oplag. D. 1. 2. Khhvn. [3. Juni] 1880. 8. 235 S., 278 S. — Fjerde oplag. D. 1. 2. Kbhvn. [23. Juni] 1892. 8. 235 S., 278 S.

Oversættelser. The Emperor and the Galilean. A Drama in two Parts. Translated from the Norwegian by Catherine Ray. London 1876. 8. XIV S., 1 Bl., 326 S.

Emperor and Galilean: A worldhistoric Drama. Authorized English Edition. Edited by William Archer. London 1890. 8. XI S., 353 S. [Udgjør Vol. IV af „Ibsens Prose Dramas". Authorized Translation. Ed. by William Archer. London 1890 fg.]

Empéreur et Galiléen. Traduction de Ch. de Casanove. Avec une préface. Paris 1895. 8. XXIV S., 360 S. (En Oversættelse i Uddrag af Stykket blev trykt i „Revue Bleue“ 1894, I. 105 fg., 173 fg. og 432 fg.)

Kaiser und Galiläer. Welthistorisches Schauspiel. Aus dem Norwegischen übertragen von Ernst Brausewetter. Leipzig [1888.] 8. 274 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. Nr. 2368 & 2369.)

Kaiser und Galiläer. Ein weltgeschichtliches Schauspiel in 2 Theilen. Deutsch von Paul Herrmann. Berlin 1888. 8. XVII S., 319 S.

Kommentarer.

[A. Garborg:] „H. I.s „Kejser og Galilæer“. En kritisk Studie af G.“ (Chra. 1873. 8. 69 S. 2. Opl. Chra. 1874. 8. 71 S.); [O. A. Holm:] „Den Tredje“, Bemærkninger til „Kejser og Galilæer“ [i Tids-Tavler, udg. af L. Kr. Daa, III. 296—340]; O. Nyhuus: „H. I.s Kejser og Galilæer. Et indledende foredrag ved en diskussion i det norske studentersamfund.“ (Kra. 1874. 8. 35 S.) — H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 225—233: H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 106—116; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 76 fg., 102 fg.; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 75—84; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 230—258; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 192—236; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S. 31—34; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 74—83; E. Reich: Ibsen's Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 88—98; O. Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 32 fg.; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 56—71; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 167—80;

A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 196—223; E. Tissot: Le drame norvégien (Paris 1893), S. 91—102, c. S. 244 fg.; Dagbladet (Kra.) 1873, No. 249, 251, 258 og 264; Det nittende Aarhundrede 1874—75, S. 76—84 af G. Brandes; Nordisk Månedsskrift 1874, I. 59—72 af P. Riemann; Svensk Tidskrift 1874, S. 53—57 af G. L.[junggren]; Morgonbladet (Helsingfors) 1874, No. 33, 35 og 36 af E. A.[spelin]; Atlantic Monthly 1874, II. 368—370; Freie Bühne IV. (1893), S. 1096—1103 af Paul Schlenther; Sozialistische Monatshefte (Berlin) 1897, S. 219—226 af R. Claassen.

Opførelser. Det store og vanskelige Skuespil er endnu ikke bleven opført paa nogen nordisk Scene. Derimod blev det kort efter Udgivelsen oplæst af den norske Skuespiller Andr. H. Isachsen i Kristiania, og i Decbr. 1873 og Januar 1874 paa samme Maade foredraget og samtidig kritisk fortolket en Række Aftener paa Levanger af den derboende Overlærer Aug. Holth. En dramatisk Recitation af Skuespillet, med Rollerne fordelt mellem forskellige af Universitetets Akademici, i en af O. G. Flüggen udført Bearbejdelse, hvortil ogsaa sluttede sig et musikalsk Arrangement af Komponisten Martin Kaiser, fandt Sted i München 27. Februar 1896. — Den første sceniske Opførelse af Skuespillet, bearbejdet af Overregissør L. Adler efter Herrmanns Oversættelse, fandt Sted paa Leipzigs Stadttheater 5. Decbr. 1896; et Billede fra Opførelsen (Scenen, hvor Julian vælges til Cæsar) findes i Ill. Zeit. for 26. Decbr. s A. Den 16. Marts 1898 opførtes Stykket, med Musik af Kapelmester Ludwig Mendelssohn, paa Belle-Alliance-Theatret i Berlin, hvor det gik 4 Gange i den derpaa følgende „Ibsen-Uge“ i Anledning af Digterens 70 Aars Fødselsdag.

Samfundets Støtter er skrevet i München Sommeren 1877. Forfatteren havde i de nærmest foregaaende Aar, siden „Kejser og Galilæer“ udkom i 1873, været beskjæftiget med Revision og nye Udgaver af flere ældre Arbejder, og i Mellemtiden ogsaa et Aar været paa sit første Sommerbesøg i Hjemlandet. Hans Forlægger vovede nu for første Gang et Oplag af 6000 Exemplarer af hans nye Stykke, der udkom 11. Oktbr. 1877 med Titlen

Samfundets støtter. Skuespil i fire akter af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1877. 8. 211 S.

Efter dette første Oplag kom allerede en Maanedstid senere et nyt Oplag paa 4000 Exemplarer, hvorefter Udgavernes Rækkefølge er bleven:

Samfundets støtter. Skuespil i fire akter. Andet oplag. Kbhvn. [30. Novbr.] 1877. 8. 211 S. — Tredje oplag. Kbhvn. [1. Juni] 1893. 8. 211 S.

En i flere Oplag udkommen Eftertryks-Udgave, forlagt af „Skandinaven“s Boghandel, er udgivet i Chicago, sidste Gang 1890. 8. 168 S.

Podpory společnosti. Činohra ve čtyrech jednáních. Na český jazyk přeložil a pro české divadlo upravil Gustav Eim. V Praze 1879. 8. [Trykt S. 1—80 i Jaroslav Pospišil's „Divadelné Biblioteka“ H. 157, sammen med en czekisk Oversættelse af en Farce af R. Benedix.] • Oversættelser.

The Pillars of Society. A Play in four Acts. (Translated by William Archer.) [Trykt S. 1—114 i „The Camelot Series“, edited by Ernest Rhys (London 1888. 8.), sammen med Oversættelser af „Gengangere“ og „En Folkefiende“ og med en biografisk-kritisk Indledning af Havelock Ellis. Archers Oversættelse i dette Bind var et revideret Tryk af hans til da blot i Manuskript foreliggende Oversættelse af Stykket, saaledes som

det med Titlen „Quicksands or the Pillars of Society“ blev opført i London i Dcbr. 1880. Et nyt Optryk af dette Binds Oversættelser, hvoraf Forlæggeren i de fire Aar til Udløbet af 1892 havde solgt ikke mindre end 14.367 Exemplarer, er udgivet i London 1896 med Smudstitelblad: „The Scott Library. (No. 36.) Plays by Henrik Ibsen“.]

The Pillars of Society. Translated by William Archer. [Trykt S. 155—284 i Vol. I. af „Ibsen's Prose Dramas“ Authorized Translation. Ed. by William Archer. London 1890. 8.]

Yhteiskunnan tukeet. Näytelmä neljässä näytöksessä. Suom. Pio Talmaa [Pseud. f. Augusta Elisabeth Stenius, f. Gripenberg]. Porvoossa [Borgå] 1884. 8. 112 S.

Les soutiens de la société. Traduction Pierre Bertrand et Edmond de Nevers. [Trykt S. 1—145 i T. VII. af „Théâtre d'Henrik Ibsen“. Paris 1893. 8.]

De Steunpilaren van de Maatschappij. Toonelspel in vier bedrijven. Vertaald door F. Kapteijn. Hoorn [1893] 8. 203 S.

Le Colonne della Società (Samfundets støtter). Commedia in quattro atti. Traduzione dal Norvegese del Prof. Paolo Rindler e di Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1892. 8. 106 S. (O. m. T.: „Biblioteca Ibsen“. No. 1.)

Le Colonne della Società. Commedia in quattro atti. Traduzione di Bice Savini. Milano 1897. 8. 2 Bl., 152 S. (O. m. T.: „Teatro straniero“. Fasc. 68.)

Stolpy Obščestva. Drama v 4-ch dĕistvijach. Perevod I. Jurovskago. [Trykt S. 103—232 i T. I. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1896. 8.]

Die Stützen der Gesellschaft. Schauspiel

in 4 Aufzügen. Für die deutsche Bühne bearbeitet von Emil Jonas. Berlin 1878. 8. 95 S. (O. m. T.: „Jankes Haus-Bibliothek" No. 26—27.)

Stützen der Gesellschaft. Schauspiel in 4 Aufzügen. Unter Mitwirkung von Emma Klingenfeld veranstaltete deutsche Original-Ausgabe der „Samfundets støtter". München 1878. 8. 208 S.

Die Stützen der Gesellschaft. Schauspiel in vier Aufzügen. Deutsch von Wilhelm Lange. Leipzig [1878] 8. 106 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 958. Senere ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. I. Lpz. [1889].)

Stützen der Gesellschaft. Schauspiel in vier Akten. Deutsch von G. Morgenstern. Lpz. u. Wien [1891]. 8. 118 S. (O. m. T.: „Meyers Volksbücher" No. 910. 911.)

Die Stützen der Gesellschaft. Schauspiel in vier Aufzügen. Deutsch von E. Klingenfeld. Vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Zweite Auflage [af ovennævnte i München 1878 udgivne Oversættelse]. Berlin 1890. 8. [Trykt i de paa S. Fischers Forlag udkomne „Henrik Ibsen's Werke herausgegeben von Julius Hoffory", I., Moderne Dramen, S. 269—395; og samtidig udgivet som Bd. X. af „Nordische Bibliothek herausgegeben von Julius Hoffory". Berlin 1890. 8. 2 Bl., 125 S.]

Die Stützen der Gesellschaft. Schauspiel in vier Aufzügen. Deutsch von Helmine Fick. Halle a. d. S. [1897.] 8. 1 Portr., 4 S., S. 1—135. (O. m. T.: Hendel's „Bibliothek der Gesamtlitteratur des In- und Auslands", No. 1051. 1052.)

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 253—256; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 127—140; E. Bøgh: Dit og Dat fra 1877, S. 240—248; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s

Digtning (Kbh. 1897), S. 89 fg.; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 272—285; F. Berndtsson: Dramatiska studier (Hfors. 1878), S. 202—212; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 252—263; E. Sierke: Kritische Streifzüge (Brschw. 1881), S. 441—450; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 88—96; E. Reich: Ibsen's Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 99—115; O. Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 40—43; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 181—197; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 75—78; de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 59—61; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 263—285; E. Tissot: Le drame norvégien (Paris 1893), S. 105 fg.; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 28—30; Fedraheimen 1877, No. 4 og 5 af A. Garborg; Bergensposten 1877, No. 246, 248, 250, 256 [af Nordahl Rolfsen, om hvis Recensjon Ibsen i et Brev til Forf. senere bl. a. udtalte: „Disse Artikler indeholder til Belysning og rigtig Forstaaelse af Stykket alt det, som jeg helst vilde skulde blive sagt, alt det, som af andre Kritikere enten slet ikke er bleven bemærket eller ogsaa urigtig opfattet"]; Letterstedtske Nordisk Tidskrift 1878, S. 180—183 af C. R. Nyblom; Finsk Tidskrift 1878, I. 476—480 af R. Hertzberg; Die Gegenwart, Bd. 35, 1889, S. 270 fg., af Maximilian Harden; The Contemporary Review Vol. 56, 1889, S. 908—25 af Rob. Buchanan; The Quarterly Review, Vol. 172, 1891, S. 305—19; Revue d'Art dramatique 1. Novbr. 1890 af Ch. de Casanove; Revue Bleue, 1896, II, 60, af J. du Tillet.

Opførelser. Da Stykket kom ud, blev det indleveret til Opførelse paa Hovedscenerne i Danmark, Sverige og Finland, ligesom til Theatret i Bergen, derimod ikke

til Kristiania Theater, med hvis daværende Styrelse Digteren levede paa spændt Fod. Den svenske Direktør Key var den første, som med sit Selskab lod Stykket opføre i Kristiania (i svensk Oversættelse) paa Ibsens eget gamle Theater i Møllergaden 6. Novbr. 1878. Paa Kristiania Theater kom det først til Opførelse 7. Marts 1879 og gaves for 54. Gang ved Theatrets Afskedsforestilling 15. Juni 1899. Paa det norske Theater i Bergen fandt Førsteopførelsen Sted allerede 30. Novbr. 1877, medens for de øvrige norske Provinsscener den danske Direktør Chr. W. Fogth havde erhvervet Eneretten til Opførelse af Stykket, der af hans Selskab blev spillet i de fleste norske Byer udenfor Kristiania og Bergen i hele Sæsonen 1878—79. — Paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn gik Stykket første Gang 18. Novbr. 1877 [Billeder fra Iscenesætningen findes i Ill. Tid. XIX, No. 948] og gaves i Sæsonens Løb ialt 21 Gange; det gjenoptoges 17. Septbr. 1896 og har nu i det hele oplevet 53 Opførelser paa denne Scene. Til Opførelse paa de danske Provinstheatre havde Direktør Aug. Rasmussen erhvervet Eneretten og af hans Selskab blev det spillet første Gang paa Theatret i Odense 14. Novbr. 1877. Senere blev Opførelsesretten erhvervet ogsaa af Direktørerne Th. Cortes, Jul. Petersen og Vilh. Petersen; ved de fire Direktørers Selskaber oplevede Stykket alene i Tidsrummet 1877—1880 ca. 100 Opførelser i Danmarks Provinser samt i Slesvig. — I Sverige gik Stykket første Gang paa Dramatiska Teatern i Stockholm 13. Decbr. 1877, paa Göteborgs Theater i Februar 1878; paa de svenske Provinsscener (Falun, Gefle, Upsala o. fl. St.) opførtes det af det Engelbrechtske Selskab ved en Række Forestillinger 1892. — I 1878 gik det første Gang over Scenen paa det svenske Theater i Helsingfors, som gjen-

optog Stykket 1897; paa det finske Theater sammesteds blev det spillet hele Sæsonen 1883—84. — Ikke paa noget Sprog har dog dette Stykke oplevet saa mange Opførelser som paa Tysk. Da det var nyt, var Konkurrencen om at erhverve Stykket for de faste Repertoirer saa stærk, at i Begyndelsen af Februar 1878 stod det i en og samme Uge paa ikke mindre end 5 Berlin-Theatres Spilleliste: Belle-Alliance Theater (25. Jan.), Stadttheater (2. Febr.), Nationaltheater (3. Febr.), Ostendtheater og Reuniontheater (6. Febr.), — „en Sukces, som er uden Sidestykke i Berlins Theaterhistorie“ („Nat.-Zeit.“). Det blev inden Udgangen af 1878 sat paa Repertoiret for ikke mindre end 27 Hof- og Stadttheatre over hele Tyskland og Østerrige, holdt i 1879 sit Indtog paa endnu flere og har senere dels yderligere udvidet sit Herredømme paa andre Theatre i Tyskland, Østerrig og Schweiz, dels ogsaa været gjenoptaget i nye Indstuderinger paa Scener, som alt tidligere havde spillet Stykket (Deutsches Theater i Berlin 1889, 1891 og 1896, Berliner-Theater 1894, Lessing-Theater i Berlin, Schiller-Theater i Berlin 1896, Königliches Schauspielhaus i Berlin 20. Marts 1898, Deutsches Volkstheater i Wien 1890 og 1896, Nationaltheater i Budapest 1890, Hoftheatret i Dresden 1896, Hoftheatret i Stuttgart 1897, Pollinis Theater i Hamburg 1897, Burgtheater i Wien 1895 og 1897 o. m. fl.). I tysk Oversættelse har Stykket til nu gaaet paa mindst 60 Theatre og oplevet over 1200 Opførelser. — Paa den engelske Scene blev Ibsen først indført med dette Stykke ved Opførelsen i W. Archer's Oversættelse paa Gaiety Theatre i London 15. Decbr. 1880; af rejsende engelske Skuespillerselskaber er det bleven ført ud i Verden helt til Australien og Sydafrika (1892), medens paa den anden Side den amerikanske Skuespillerinde Mrs. Winslow har

holdt Oplæsninger af Stykket i London og andre engelske Byer i 1890. — I Paris blev det spillet af L'Oeuvre-Theatret i Juli 1896. — I Rom opførtes det paa Teatro delle Valle i Januar 1893, hvorfra Stykket senere gik paa Tourné til Byer i Mellem- og Nord-Italien. — I New-York gik det paa Amberg Theatre (med Possart som Konsul Bernick) i Decbr. 1889.

Et Dukkehjem er skrevet i Amalfi under Digterens Sommerophold der 1879. Han har paa en Forespørgsel af nærværende Forfatter bekræftet Samtidens Rygter om, at der til Grund for Stykkets Fabel ligger en virkelig Begivenhed i et dansk-norsk Ægtepars Livshistorie. I et Oplag af 8000 Exemplarer udkom den 4. Decbr. 1879:

Et dukkehjem. Skuespil i tre akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1879. 8. 180 S. Udgaver.

Trods det store 1ste Oplag forelaa allerede Maanedsdagen derefter et nyt Oplag paa 3000 Exemplarer. Rækkefølgen af Udgaver i Originalsproget er følgende:

Et dukkehjem. Skuespil i tre akter. Andet oplag. Kbhvn. [4. Januar] 1880. 8. 180 S. — Tredje oplag. Kbhvn. [8. Marts] 1880. 8. 180 S. — Fjerde oplag. Kbhvn. [12. Febr.] 1896. 8. 180 S.

En i flere Oplag udkommen Eftertryks-Udgave, forlagt af „Skandinaven"s Boghandel, er udgivet i Chicago, sidste Gang 1890. 8. 154 S.

Nora ili domt na kuklata, drama v 3 děistvija. Prěvel ot němskija prevod na Wilhelm Lange, i sravnil s frenskija na M. Prozor. [Oversat fra den tyske Oversættelse af Wilhelm Lange, og sammenholdt med den franske af M. Prozor (af Stoil Sta- Oversættelser.

neff]). Izdava P. Chr. Stanceff. Russe 1897. 8. 134 S., 1 Bl. [Trykfejlsliste].

Nora. A Play in three Acts. From the Norwegian by T. Weber. Copenhagen 1880. 8.

Nora. A Play. Translated from the Norwegian by Henrietta Frances Lord. London 1882. 8. XXIV S. [Life of Henrik Ibsen by Frances Lord], 120 S.

The Doll's House. A Play. Translated from the Norwegian by Henrietta Frances Lord. New York 1889. 8. 148 S. (S. 3—28 udgjøres af Oversætterindens „Life of Henrik Ibsen".)

Nora; or, A Doll's House. (Et dukkehjem.) A Play by Henrik Ibsen. Translated from the Norwegian by Henrietta Frances Lord. New Edition, Revised [With a Preface to Second Edition]. London 1890. 8. XXXII S., 116 S. (Et nyt, forøvrigt ganske identisk, Tryk af denne Oversættelse findes med Aarstallet 1891 paa Titelbladet.)

A Doll's House. Play in three Acts. Translated by William Archer. [With 6 Illustrations.] London 1889. 4. 6 Bl., 123 S. (Edition de luxe, udgivet til Erindring om Stykkets første Opførelse paa Novelty Theatre i London 7. Juni 1889 og trykt i 115 numererede, af Forlæggeren T. Fisher Unwin egenhændig signerede Exemplarer, nu alle udsolgte.)

A Doll's House. Translated by William Archer. [Trykt S. 285—389 i Vol. I. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorized Translation. Ed. by William Archer. London 1890. 8.]

A Doll's House. Translated by William Archer. With five Photographs. London 1892. 8. 1 Bl., 107 S. (Folkeudgave, udgivet til Erindring om Stykkets Opførelse paa The Avenue Theatre i London 19. April 1892.)

A Doll's House: Play in three Acts. By Henrik Ibsen. Translated by William Archer. London 1897. 8. (Shilling-Udgave, blot med Omslagstitel, i Særtryk af „Ibsen's Prose Dramas", Vol. I., med Bibehold af Pagineringen S. 285—389.)

Nora. (Et Dukkehjem.) Näytelmä kolmessa näytöksessä kirjoittanut Henrik Ibsen. Suomennos. [Karl Alex. Slöör.] Helsingissä [1880.] 8. 2 Bl., 128 S.

Maison de poupée. Drame en trois actes. Traduit du Norvégien par M. Prozor. Avec une préface d'Édouard Rod [et une notice sur „Maison de poupée" par M. Prozor]. Paris 1889. 8. [Trykt S. 139—279 i et Bind med Hovedtitlen „Henrik Ibsen. Théâtre", hvis første Del udgjøres af en Oversættelse af „Gengangere".]

Nora, vertaald uit het Noorsch door Henrica. Voorrede van Dr. S. J. Warren. Amsterdam 1887. 8. VII S., 109 S.

Nora, tooneelspel in drie bedrijven. Vertaald uit het Noorsch door Henrica. Tweede druk. Kampen [1893]. 8. 2 Bl., 109 S. (O. m. T.: „Tooneelfonds" No. 407. I denne Udgave er Dr. Warrens Fortale udeladt.)

Casa della bambola. Dramma in tre atti. Traduzione dall' originale norvegese di Alfredo Mazza. [Trykt med en kritisk Indledning i „Gazetta d'Italia" 1884, No. 358 fg.)

Casa di bambola. Commedia in 3 atti. Traduzione di L. Capuana. Milano 1895. 8. (O. m. T.: „Biblioteca Ibsen". N. 8. Oprindelig trykt, med Illustrationer, i det romerske Theaterblad „Carra di Tespi" 1891 for 24. Jan. og flg. Dage.)

Nora. Dramat w trzech aktach po szwedzku. Opracowanie Cyryla Danielewskiego. Warsz-

awa 1882. 8. 96 S. (O. m. T.: „Wiślickiego Adama“ 46.)

Casa de Boneca. Drama em tres actos. [Trad. de Fernandes Costa.] Lisboa 1894. [Trykt i Tidsskriftet „A Leitura. Magazine litterario“ 1894. No. 1—5.]

„Nora“. Drama v 3 dĕistvijach, coč. Henrika Ibsena. Perevod P. V. Garvina. S.-Peterb. 1883. 8. 172 S.

Nora, ili domašnij očag kukolki. Drama v 3 dĕistvijach H. Ibsena. Perevod *M. P.* Moskwa 1891. 8. 113 S.

Nora. Drama v 3ch dĕistvijach. Perevod P. I. Veinberga. [Trykt S. 5—102 i T. I. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1896. 8.]

Nora. Pozorišna igra u tri čina. Od H. Ibsena. S piščevimi dopuštenjem preveo Milan Ševič. U Beogradu [Belgrad] 1891. 8. 86 S.

Casa de muñeca [Drama en tres actos] por Enrique Ibsen. Con un estudio preleminar por L. Passarge [Biografia S. 5—36, „El Teatro de Ibsen“, S. 37—68 og „Noticia sobre Casa de muñeca“ af M. Prozor S. 69—81]. Madrid [1894]. 8. 278 S., 1 Bl. (O. m. T.: „Colección de libros escogidos“, udg. af „La España moderna“.)

Ett dockhem. Skådespel i tre akter. [Oversat af R. Hertzberg.] Helsingfors 1880. 16. 122 S. [Særtryk af „Helsingfors Dagblad“s Føljeton.]

Nora. Schauspiel in drei Aufzügen. Deutsch von Wilhelm Lange. Einzig autorisirte deutsche Ausgabe. Leipzig [1880]. 8. 90 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 1257. Senere ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke“. Bd. I. Lpz. [1889].)

Ein Puppenheim. Schauspiel in drei Akten.

Deutsch von M. von Borch. Berlin 1890. 8. 2 Bl., 98 S. (O. m. T.: „Nordische Bibliothek herausgegeben von Julius Hoffory“, Bd. XII., og samtidigt trykt i de paa S. Fischers Forlag udkomne „Henrik Ibsen's Werke herausgegeben von Julius Hoffory, Moderne Dramen“, II. 1—98.)

Nora, oder Ein Puppenheim. Schauspiel in drei Aufzügen. Aus dem Norwegischen von Charles Kirschenstein. Lpz. u. Wien [1891]. 8. 95 S. (O. m. T.: „Meyers Volksbücher“, Nr. 895, 896.)

Ein Puppenheim. Schauspiel in drei Aufzügen. Aus dem Norwegischen übertragen von I. Engeroff. Halle a. d. S. [1892]. 8. 1 Portræt, 82 S. (O. m. T.: Hendel's „Bibliothek der Gesammtlitteratur des In- u. Auslandes“ No. 597.)

Nóra. Szinmü Hárem Felvonásban. Irta Ibsen Henrik. Forditotta Reviczky Gyula. Györ [1899]., 8. 112 S. (O. m. T.: „Egyetemes Könyvtár, szerkeszti Ferenczy József“ H. 37.)

N. Hertzberg: „Er Ibsens Kvinde-Typer norske?“ (Kra. 1893. 8. 36 S.); K. Krogh-Tonning: „Hedenske og kristelige Tanker om Ægteskabet“. (Prædiken 2. S. e. H. T. Porsgrund 1880. 8. 24 S.); A. Strömbäck: „H. I.'s Et Dukkehjem“. (Till. til Tidskr. för hemmet, XXIII.); V. Vasenius: „H. I.'s tragedi Et Dukkehjem“ (Hfors. 1880. 8. 29 S.); L. H. Åberg: „Några ord om H. I.'s Et Dukkehjem“ (Sthlm. 1880. 8. 22 S.); L. H. Åberg: „I äktenskapsfrågan“ (Sthlm. 1883. 8. 91 S.); R. Schenström: Max Nordau, Henrik Ibsen och kvinnofrågan (Sthlm. 1896. 8.); W. Schäfer-Dittmar: Nora. Eine Lebensgeschichte. (Lpz. 1895.) — „Et Dukkehjem“ paa Nationaltheatret [Texten af Herman Bang, med 8 Kostume-Fotografier af de Rollehavende paa det kgl. Theater i Kbhvn.]. (Kbhvn. 1880. 8.). Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 256—263; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 141—150; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 108 fg.; Herman Bang: Kritiske Studier og Udkast (Kbh. 1880), S. 204—228; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 91—107; [O. O. U. von Feilitzen:] Ibsen och äktenskapsfrågan (Sthlm. 1882), S. 69—104; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 286—307; Lou Andreas-Salomé: Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 14—36; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 281—296; Leo Berg: H. I. und das Germanenthum in der modernen Litteratur (Berlin 1887), S. 23—27; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 43—47; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsen's Dichtung (Lpz. 1898), S. 36 fg.; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 99—106; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 116—133; de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 59—61; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 199—218; Sir E. R. Russell and P. C. Standing: Ibsen on his Merits (London 1897), S. 60—62, 164—168; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (Lond. 1891), S. 78—82; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 286—314; Ch. Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 47—51; E. Tissot: Le drame norvégien (Paris 1893), S. 106 fg., 128 fg.; Jules Lemaître: Impressions de Théâtre, 5e Série (Paris 1891), S. 26—53; Boccardi: La donna nell' opera di H. I. (Milano 1893), S. 27—31; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 31—35, 94 fg.

Intet af Ibsens Arbejder havde fremkaldt en saa heftig og omfattende Diskussjon som den, der fulgte Udgivelsen af dette Skuespil. Det blev en

Diskussjon dels af æsthetisk-kritisk Art, dels om filosofiske og sociale Spørgsmaal. Og Debatten blev ikke indskrænket til de nordiske Sprogs Grænser, den førtes, efterhvert som Stykket i Oversættelser og ved sceniske Opførelser blev kjendt i og udenfor Europa, ogsaa over i de fremmede Landes Blad- og Tidsskrift-Litteratur og er endnu, tyve Aar efter Skuespillets Udgivelse, ikke helt stanset. Til de ovenfor givne Henvisninger til særskilt udkomne Ibsen-Monografiers Kommentarer, vil være at føje en lang Række af Henvisninger til Artikler i Blade og Tidsskrifter fra baade den gamle og den nye Verden. For de nordiske Rigers Vedkommende er en Oversigt over de væsentligste af disse kritiske Bidrag meddelt i „Norsk Forfatter-Lexikon“ III. 61 fg. — I England fremkaldte Opførelsen paa „Novelty Theatre“ i London 7. Juni 1889 og den dermed sammenhængende Udgivelse af Archers Oversættelse den første Ibsen-Bevægelse i Presse og Publikum, som snart efter var delt i to Lejre; Konversationen ved Londons „Five o'clock teas“ bemægtigede sig Emnet og Bladenes heftige Polemik øgede Diskussjonens Fyr og Flamme, medens Stykkets omtrent samtidige Opførelse i Boston og Melbourne holdt Debatten vedlige i hele den engelsktalende Verdens dannede Klasser, indtil Striden blussede op med fornyet Styrke, da i Marts 1891 „Gengangere“ blev spillet paa „Independent Theatre“ i London. Oversigter over den engelske Ibsen-Bevægelse findes i The Fortnightly Review, Vol. 51, S. 107—121 af Edmund Gosse, i Vol. 52, S. 30—37 af Wm. Archer og i Vol. 55, S. 725—740 af Oswald Crawfurd; i „Freie Bühne“ Bd. II. 809—814 af Jón Stefánsson og i Bd. IV. 1064—1068; samt i „Cosmopolis“ Vol. I. 88 fg. af Arthur B. Walkley. Et Udvalg af Ibsen-Modstandernes uparlamentariske Skjældsord har

Wm. Archer stillet sammen i „Pall Mall Gazette“ for 8. April 1891. — Lignende Bidrag til Belysning af Ibsen-Bevægelsen i franske Theater- og Litteraturkredse findes i „Cosmopolis“ Vol. II. 738—752 af Francisque Sarcey; i „Neue deutsche Rundschau“ 1894, I. 517 fg. af Henri Albert.

Fortsættelser af Stykket. Et af de i Debatten om Skuespillet meget omtvistede Punkter var dets Slutning. Strax efterat „Nora“ var udkommen i tysk Oversættelse, modtog Digteren fra sin Oversætter og Forretningsfører ligeoverfor de nordtyske Theatre Meddelelse om, at der var Grund til at frygte for, at der vilde udkomme en „Bearbejdelse“ af Stykket med ændret Slutning, og at adskillige Theatre vilde foretrække denne. For at forebygge Muligheden af „en barbarisk Voldshandling“ af denne Art fra fremmed Haand, sendte Ibsen sin Forretningsfører til „Afbenyttelse i Nødsfald et Udkast til en Ændring, ifølge hvilken Nora ikke kommer ud af Huset, men af Helmer tvinges hen i Døren til Børnenes Sovekammer; her vexles et Par Repliker, Nora synker sammen ved Døren og Tæppet falder.“ Med denne ændrede Slutning opførtes Skuespillet, imod Digterens Ønske, paa flere Theatre i 1880, bl. a. i Flensborg og paa Residenztheater i Berlin et Par Gange. — For at tilfredsstille Publikums Krav paa en forsonende Slutning, har ogsaa andre Forfattere givet sig ilag med en saadan „Fortsættelse“. Et norsk Arbejde af dette Slags var „Hvorledes Nora kom hjem igjen. Et Efterspil“ [af M. J. Bugge]. (Kra. 1881. 8. 32 S.). I Finland forsøgtes noget lignende i det utrykte Arbejde „Det umulige muligt“ [af Dr. F. Wahlberg], som opførtes paa Nya Teatern i Helsingfors 1. Marts 1881. I England lod Walter Besant trykke et Slags Fortsættelse i Romanform „The Doll's House — and After“ i „English

Illustrated Magazine“, Jan. 1890 (oversat i norske Dagbladet s. A. No. 2 fg.). Og endelig udgav den amerikanske Forfatterinde Ednah D. Cheney en Bog med Titlen „Nora's Return. A Sequel to „The Doll's House of Henry Ibsen“ (Boston 1890. 8. 64 S.). Et Slags Fortsættelse, Efterligning eller Variation af Ibsens Arbejde var ogsaa Italieneren Giacosas 1 Akts-Skuespil „Diritti del Animo“. hørende til Eleonora Duses Repertoire ved hendes Tourné til Nordeuropa i Novbr. 1896.

[Harald Schmidt:] „Det Vidunderligste eller 4de Akt af Et Dukkehjem“ (opført paa Studentersamfundets Theater i Kristiania i Oktbr. 1880 og trykt S. 1—14 i „Studenterkomedier af *S.*“ — [Ernst Meyer:] „Ett dockhem. Drama i tre akter. Bearbetning för nations-scenen af *M. E.*“ (Sthlm. 1881. 4. 18 S. Trykt i 30 Exemplarer.) — Søren Petersen: „Et Dukkehjem.' Børnevrøvl med Sange“. (Kbhvn. 1881. 8. 24 S.) — [Anstey Guthrie:] Punch's Pocket-Ibsen (London 1893), S. 35—77; Punch's Lomme-Ibsen (Kra. 1893), S. 59—88; H. Molander: „Ibsen i västficksformat“ (Sthlm. 1895), S. 11—45. Parodier.

Paa Kristiania Theater fandt Førsteopførelsen Sted 20. Januar 1880 med Fru Johanne Juell som Nora; for sidste (72de) Gang gik Stykket 2. Oktbr. 1895; som Gjæst i Noras Rolle optraadte 17. Juni 1883 Fru Betty Hennings, 22. Maj 1885 Frk. Ida Aalberg. — Paa Bergens Theater gik Stykket første Gang 30. Januar 1880. — I Norges øvrige Byer blev Stykket opført Februar—Maj s. A., dels af den danske Theaterdirektør Chr. W. Foghts Selskab, som bl. a. bragte det til Opførelse paa Verdens nordligste Scene i Hammerfest, dels af det daværende Folketheaters Selskab fra Kristiania (med F. A. Cetti som Gjæst i Helmers Rolle); Konkurrencen mellem disse to rejsende Selskaber endte tilsidst med gjensidige Opførelser.

retslige Søgsmaal om Forstaaelsen af den af hvert af Selskaberne erhvervede Ret til Opførelsen. Høsten 1898 blev Stykket paany opført i enkelte norske Provinsbyer af et rejsende norsk Selskab, som med Forfatterens Tilladelse gik paa Tourné med dette Arbejde. — Den første Scene, som førte Skuespillet frem for Publikum, var det kgl. Theater i Kjøbenhavn, hvor Fru Hennings kreerede Nora 21. Decbr. 1879 for udsolgt Hus. Stykket har senere hørt til Theatrets faste Repertoire, blev senest gjenoptaget i Sæsonen 1895—96 og har hidtil ialt oplevet 66 Opførelser. — Paa de danske Provinsscener blev Stykket opført af August Rasmussens Selskab ved 40 Forestillinger fra 20. Januar 1880 samt af Wilhelm Petersens Selskab i Slesvig, første Gang i Haderslev 11. Februar 1880. — Paa Kgl. dramatiska Teatern i Stockholm fandt Førsteopførelsen Sted 8. Januar 1880 med Fru Hwasser som Nora, paa Theatret i Göteborg 19. Marts s. A. — Paa det finske Theater i Helsingfors var „Nora“ (Ida Aalberg) det første Ibsen-Stykke, som kom frem paa Scenen, i Oversættelse af Professor Julius Krohn og Hofraad Karl Slöör; Førsteopførelsen fandt Sted 25. Februar 1880, indledet og efterfulgt af en heftig Polemik i Bladene; senere har Stykket gaaet mange Gange og har været af største Betydning for det finske Theaters Udvikling. Paa de svenske Theatre i Helsingfors, Åbo o. a. St. kom Stykket ligeledes til Opførelse i Begyndelsen af 1880 og gjenoptoges senere i Marts 1887 med Fru Bruno som Nora.

En udtømmende Redegjørelse for Skuespillets Scenehistorie i den hele øvrige Verden tør være en næsten uløselig Opgave. Hvad her i al Korthed skal meddeles, tilsigter blot at give et Indtryk af det norske Skuespils mærkelige Verdensvandring, idet bl. a. enhver Melding om Stykkets Modtagelse

af Tilskuerne, om den kunstneriske Værdi og Karakter af Fremførelsen m. v. her maa udelades. Selv rent statistisk seet er de følgende Data blot at anse som ufuldstændige Prøver paa, hvad en saadan Redegjørelse vilde bringe. I Tyskland var Residenztheater i München den første Scene, hvor Stykket kom frem 3. Marts 1880 i Digterens eget Nærvær og med Fru Ramlo-Conrad som Nora. I samme Aar kreerede Fru Hedwig Niemann-Raabe Nora ved Forestillinger paa Thaliatheater i Hamburg, Kgl. Theater i Dresden, Residenztheater i Hannover og Residenztheater i Berlin. I den tyske Rigshovedstad blev det i Novbr. 1888 optaget paa Lessing-Theatret, hvor Digteren selv overvar Opførelsen, med Fru Lilli Petri som Nora, 11. Marts 1889 og hvor det allerede i Marts 1890 havde naaet den 60de Forestilling, medens Residenztheater dersteds samtidig havde bragt Tallet af sine Opførelser op til 90. I Marts 1894 blev Stykket spillet paa Berliner-Theater (Nora: Fru Pasch-Grevenberg fra München) og atter i Sæsonerne 1895—97. I Septbr. 1894 og senere i Sæsonerne 1895—97 gik det paa Deutsches Theater (Nora: Agnes Sorma). Den 28. Septbr. 1899 blev det som Nyhed opført paa Schiller-Theatret (Nora: Fru Gertrud Eysold). I Septbr. 1881 blev det spillet paa Stadttheater i Wien, i Marts 1888 paa Carl-Theater sammesteds med Grevinde Prokesch-Osten (Friederikke Gossmann) som Nora, i Jan. 1895 paa Volks-Theater og i Septbr. 1897 paa Raimund-Theatret i Wien. I Januar 1886 optog Hoftheatret i Meiningen det paa sit Repertoire, i Marts 1890 Hoftheatret i Weimar, hvis Skuespillere ogsaa opførte det i Leipzig i Decbr. 1891; i Oktbr. 1887 satte Stadttheater i Köln Stykket paa sin faste Spilleliste (Nora: Fru Milan-Doré), i Marts 1890 Hoftheatret i Dresden, i Maj 1888

det tyske Theater i Prag (Nora: Johanna Buska), i Sæsonen 1896—97 Hoftheatret i Stuttgart. — Theaterverdenen i St. Petersburg gjorde sit første Bekjendtskab med Stykket paa det polske Theater i Novbr. 1881 (Nora: Helene Modrzejewska), i russisk Opførelse paa det store Theater i Februar 1884 og senere paa det lille Theater i Septbr. 1895 (Nora: Fru Javorski), medens Publikum i den russiske Hovedstad fik Lejlighed til at se Eleonora Duse spille Nora i Februar 1892 og Agnes Sorma i Marts 1892. Paa det store Theater i Warschau gik Stykket allerede i Februar 1882, paa Nationaltheatret i Belgrad 1889, paa det kroatiske Teater i Agram 1890. Paa Parktheatret i Bruxelles gik det i Marts 1889, paa det flamske Theater i Antwerpen 1888—89; i hollandsk Oversættelse oplevede det alt i Novbr. 1889 sin 50de og i Septbr. 1890 sin 100de Opførelse paa Théâtre des Variétés i Amsterdam (Nora: Fru Rössing-Sablairolles). Fra 1889 optog italienske Selskaber Stykket paa sit Repertoire ved Forestillinger i Turin, Milano, Venedig o. fl. St. og gik senere paa Turné med det til Spanien. — I London blev Stykket første Gang præsenteret Publikum, i en engelsk „Bearbejdelse“ af H. A. Jones og Henry Hermann med Titlen „Breaking a butterfly“, paa „Princess Theatre“ den 3. Marts 1884, men den egentlige Førsteopførelse af det ubeskaarne „A Doll's House“ gaves 7. Juni 1889 paa „Novelty Theatre“ med Miss Janet Achurch som Nora; denne Englands første Nora-Skuespillerinde har senere i 4 forskjellige Sæsoner medvirket ved Stykkets Opførelse i London, senest i Maj 1897 paa „Globe Theatre“, medens det engelske Hovedstadspublikum ogsaa har seet andre Nora-Skuespillerinder: Miss Mary Fraser paa „Terry's Theatre“ i Januar 1891 og Eleonora Duse ved hendes Gjæsteoptræden i Maj og

Juni 1893. — I Paris blev Stykket første Gang introduceret for den litterære Verden i 1892 ved en Privatopførelse paa den 1899 afdøde Fru Aubernon de Nervilles Selskabstheater i hendes Hotel i Rue d'Astorg. Den 20. April 1894 gik det første Gang paa Vaudeville-Theatret (Nora: Mme. Réjane), hvad der tillige var den første Opførelse af et norsk dramatisk Arbejde ved en Aftenforestilling paa en af de faste Pariserscener. Under Forestillingen, ved hvis Iscenesættelse Herman Bang havde hjulpet utrætteligt til, modtog Mme. Réjane i Telegram fra Digteren hans Taksigelse for at hun havde gjort „hans skjønneste Drøm til Virkelighed“: „kreeret Nora i Paris“. I Oktbr. 1897 havde Kjøbenhavns Publikum Lejlighed til at se den franske Nora ved Mme. Réjanes Gjæstespil paa Folketheatret. — Udenfor Europa har Stykket oplevet en lang Række af Opførelser, fornemmelig i Australien og Amerika. Efter Sæsonen i London Sommeren 1889 gik Charles Charringtons Selskab med Miss Achurch paa Turné med „Et Dukkehjem“ til Australien (Melbourne i Septbr. 1889, Sydney i Juli 1890 osv.), hvorfra Hjemvejen lagdes gjennem Suezkanalen; i Marts 1892 spillede saa Miss Achurch sin Nora paa Khedivens Theater i Kairo og optraadte strax efter Tilbagekomsten til London i April s. A. paany som Nora paa „Avenue Theatre“. I Amerika, blandt hvis Nora-Skuespillerinder Miss Minnie Maddon Fiske er den mest kjendte, fandt de tidligste Dukkehjems-Forestillinger Sted i Boston, New York, Chicago, San Francisco osv. Vinteren 1889—90. Paa sin Turné i Amerika i Begyndelsen af 1895 spillede Réjane ogsaa Nora, og da Agnes Sorma i 1897 gik paa Turné derover, introduceredes hun for Tilskuerne i Irving Place Theatre i New York som Nora den 12. April 1897.

Gengangere, skrevet i Sorrent, hvor mange Aar tidligere ogsaa nogle Partier af „Peer Gynt“ blev skrevet, udkom i Decbr 1881 i et saa stort Oplag (10,000 Exemplarer), at det først 13 Aar senere blev nødvendigt at trykke et nyt. Hidtil foreligger af Originalen blot disse to

Udgaver. **Gengangere. Et familjedrama i tre akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1881. 8. 164 S.** — Andet oplag. Kbhvn. 1894. 8. 164 S.

En amerikansk Eftertryks-Udgave er følgende: „Skandinavisk National-Bibliothek. 1ste Bind. 1ste Hefte. „Gengangere“ af Henrik Ibsen. Dette Värk er uforandret og uforkortet. C. Rasmussen, Udgiver, Chicago. April 1882. 4.“ — 3. Oplag. Minneapolis 1888. Trespaltet 4. 11 S., 1 S. („Dette Værk er udgivet alene for Skandinaver i Udlandet“.)

Oversættelser. Příšery. (Gengangere.) Drama ve třech jednáních. Napsal Henrik Ibsen. S výslovným povolením spisovotele z norského přeložil Alois Lucek. [Med erholdt Tilladelse af Forfatteren oversat fra norsk af A. L.] (S podobiznou a životopisem Henrika Ibsena.) [Med et Billede og en Biografi af H. I.] V Praze 1891. 8. 96 S., 2 Bl. [Biografi.] (O. m. T.: „Ochotnické Divadlo. Pořádá A. S. Polabský.“ H. 63.)

Ghosts. A Family-Drama in three Acts. Translated by Miss Frances Lord. [Trykt i Tidsskriftet „To Day“. Vol. III. (1885) S. 29 fg., 65 fg., 106 fg.]

Ghosts: A Family Drama in three Acts. (Translated by Havelock Ellis.) [Trykt S. 115—198 i „The Camelot Series, edited by Ernest Rhys“, London 1888, sammen med Oversættelser af „Samfundets Støtter“ og „En Folkefiende“. Ellis' Oversættelse er til en vis Grad bygget paa den foran-

nævnte af Miss Lord og revideret af W. Archer. Jfr. foran S. 51 f.]

Ghosts: A Family-Drama in three Acts. Translated by William Archer. [With a Prefatory Note.] [Trykt S. 9—101 i Vol. II. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorized English Edition by William Archer. London 1891. 8.]

Ghosts: A Family Drama in three Acts. Translated by William Archer. London 1897. 8. 2 Bl., S. 9—101. (Shilling-Udgave i Særtryk, med Udeladelse af Fortalen, af forannævnte „Prose-Dramas", Vol. II.)

Les Revenants. Drame en trois actes. Traduction du Norvégien par M. Prozor. [Trykt, med en biografisk Indledning, i „La Revue indépendante". T. X. Jan.-Févr. 1889. S. 1—116.]

Les Revenants. Drame en trois actes. Traduit du Norvégien par M. Prozor. Avec une préface d'Édouard Rod [et une notice sur „Les Revenants" par M. Prozor]. Paris 1889. 8. [Trykt S. 1—138 i et Bind med Hovedtitel: „Henrik Ibsen. Théâtre", hvis sidste Del udgjøres af en Oversættelse af „Et Dukkehjem".]

Les Revenants. Drame familial en trois actes. Traduit par Rodolphe Darzens. Édition ornée d'un portrait d'Henrik Ibsen gravé en taille douce et d'un fac-simile d'autographe. Paris 1890. 8. X S., 1 Bl., 140 S.

Spettri. Dramma in tre atti di Enrico Ibsen. Versione in Italiano del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1892. 8. 73 S., 1 Bl. (O. m. T.: „Biblioteca Ibsen" N. 2.)

Spettri. Dramma in tre atti di Enrico Ibsen. Milano 1894. 8. 2 Bl., 92 S. (O. m. T.: „Teatro straniero" Fasc. 60.)

Upiory. Dramat w trzech aktach. Za upo-

ważnieniem autora przełożył Ignacy Suesser. Lwów [Lemberg] 1891. 8. 80 S. (O. m. T.: „Biblioteka Powszechna“ Nr. 6.)

Os Espectros. Drama em tres actos por Henrique Ibsen. Traducção portugueza (ↄ: fra Prozor's franske Oversættelse ved Kaptejn i Kavaleriet J. Maldonado d'Eça.) [Trykt som Føljeton i Bladet „Universal“, Lisboa 1895.]

Prividěnija. (Gengangere.) Drama v 3-ch děistvijach Henrika Ibsena. Perevod s norvežkago Nikolaja Limonova. S.-Peterb. 1891. 8. 105 S.

Prizraki. Semeinaja drama v trech děistvijach. [Trykt S. 1—56 i September-Heftet 1891 af „Věstnik inostrannoj literatury“, S.-Peterb.]

Prividěnija. Drama v 3ch děistvijach. Perevod K. D. Balmonta. [Trykt S. 233—327 i T. I af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S.-Peterb. 1896. 8.]

Espectres. Drama de familia en tres actes. Traduit per P. Fabra i J. Casas-Carbó. Barcelona 1894. 8. 169 S., 1 Bl.

Los Aparecidos. Drama por Enrique Ibsen. Madrid [1894]. 8. [Trykt S. 1—139 i „La España moderna“s „Colección de libros escogidos“, sammen med en spansk Oversættelse af „Hedda Gabler“.]

Gespenster. Ein Familiendrama in drei Aufzügen. Aus dem Norwegischen von M. von Borch. Leipzig [1884]. 8. 78 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 1828 og senere indlemmet i samme Forlæggers „Ibsens Gesammelte Werke“. Bd. II. Lpz. [1889.])

Gespenster. Ein Familiendrama in drei Akten. Deutsch von G. Morgenstern. Leipzig u. Wien [1893]. 8. 92 S. (O. m. T.: „Meyers Volksbücher“ Nr. 945. 946.)

Gespenster. Familiendrama in drei Akten.

Deutsch von Fritz Albert. Halle a. d. Saale. [1890]. 8. 70 S. (O. m. T.: Hendel's „Bibliothek der Gesamt-Litteratur des In- und Auslandes“ No. 446.)

Gespenster. Ein Familiendrama in drei Akten. Deutsch von A. Zinck. Berlin 1890. 8. 88 S. (O. m. T.: „Nordische Bibliothek herausgegeben von Julius Hoffory“, Bd. XIII, og samtidig trykt i de paa samme Forlag, S. Fischer i Berlin, udkomne „Henrik Ibsens Werke, herausgegeben von Julius Hoffory, Moderne Dramen“, II, 99—184.)

Gespenster. Familiendrama in drei Aufzügen. Deutsch von Wilhelm Lange. Mit einem Porträt [Ibsens, Ende der fünfziger Jahre]. Berlin 1899. 8. 110 S. [Trykt i tre i Pris og Udstyr forskjellige Udgaver, hvoraf en Pragtudgave paa Bøttepapir i 150 numererede Exemplarer. O. m. T.: „Henrik Ibsens Dramatische Werke herausgegeben und übersetzt von Wilhelm Lange. I. Gespenster. Berlin. Verlag von Hugo Bermühler“.]

L. H. Åberg: „Betraktelser öfver Ibsens „Gengangere“. (Sthlm. 1882. 8. 24 S.); S. L—d. Adlersparre: „Ibsens Gengangere ur etisk synpunkt“. (Sthlm. 1882. 8. 38 S.); Cristofaro Ruggieri: „Enrico Ibsen e gli Spettri“. (Palermo 1897. 8. 19 S.). — H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 264—70; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 151—161; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 113 fg.; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.'s Digtning (Kbh. 1897), S. 107—119; [O. O. U. von Feilitzen:] Ibsen och äktenskapsfrågan (Sthlm. 1882), S. 105—113; V. Vasenius: Henrik Ibsen (Sthlm. 1882), S. 308—326; Lou Andreas-Salomé: Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 37—53; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 297—310; Leo Berg: H. I. und das Germanen- Kommentarer.

thum in der modernen Litteratur (Berlin 1887), S. 27—34; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 48—56; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 107—120; E. Reich: Ibsen's Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 134—150; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S. 37—39; A. Stárc: Dramaturgie nach katholischen Grundsätzen (Wien 1894); de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 70—74; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 219—231; Sir E. R. Russell and P. C. Standing: Ibsen on his Merits (London 1897), S. 146 fg., 163 fg.; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 82—92; George Moore: Impressions and Opinions (London 1891), S. 215—226; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 315—338; E. Tissot: Le drame norvégien (Paris 1893), S. 108 fg.; Jules Lemaître: Impressions de théâtre, 5e Série (Paris 1891), S. 5—26; A. Boccardi: La donna nell' opera di Ibsen (Milano 1893), S. 31—34; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 35—41, 95 fg. — Angaaende nordiske Blad- og Tidsskrift-Kommentarer henvises til Norsk Forfatter-Lexikon III. 69 fg. For den øvrige europæiske Presses Vedkommende gjælder det samme, som er anført ovfr. S. 66 f. om „Et Dukkehjem“, idet ogsaa „Gengangere“, efterhvert som Stykket trængte ud i Verden i Oversættelser og ved sceniske Opførelser, fremkaldte et Utal af Indlæg for og imod Skuespillet. Nogle Henvisninger til Tidsskriftstykker særlig om „Gengangere“ tilføjes her: „Die Gegenwart“ Bd. 35, S. 200 fg. [„Ibsen und die Medicin“] og Bd. 39, S. 115 fg. [„Die Vererbungsfrage und Ibsen“ af Dr. med M. Wilckens, som fra naturvidenskabeligt Standpunkt bestrider Rigtigheden af Ibsens Arvelighedstheorier]; The Nineteenth Cen-

tury, Vol. 26, S. 241—256 af Walter F. Lord og Vol. 30, S. 258—274 af H. A. Kennedy; The New Review, Vol. 4, S. 381 fg. af Justin McCarthy; The Overland Monthly (San Francisco 1890) af Grace E. Channing; La Revue d'art dramatique, 15. Juni 1890, af G. Deymier; Revue Bleue, 4. Juli 1891, af Ch. Rabot.

Af utrykte, men offentlig holdte Forelæsninger over Skuespillet maa nævnes Henrik Jægers i Decbr. 1881 i Universitetets Festsal i Kristiania og senere i en Del andre norske Byer; fra den Opfatning, han den Gang udtalte, tog han dog senere Afstand (ved en Redegjørelse i Dagbl. 1883, No. 306 og i sine Monografier om Digteren fra 1888 og 1892). — I Berlin blev Skuespilleren Otto Osmarrs Oplæsninger af Stykket i Decbr. 1890 indledet med et Foredrag om dets litterære og etiske Betydning. — I Wien holdt Freiherr von Berger 14. Novbr. 1890 en offentlig Forelæsning om Stykket, illustreret ved Oplæsning af forskjellige Scener deraf ved Hofskuespiller Jos. Lewinsky.

Parodier.

[Gust. A. Ahlström:] „Jean Gangère. Ett arfs- och sjukdomsdrama i tre akter och flera öppningar". Af *Ipse*. (Upsala 1884. 8. 35 S. Trykt i 40 Expl.) — „Pjerrot-Gengångare. Dramatiskt-kritiskt-tragediskt-pantomimiskt konststycke i två afdelningar" (opført ved Lunds Studenters Høstfest Septbr. 1883). — „Ballade-Osvald, Patent Vand-Vid" af Forf. til „Dosmersholm" (opført i „National" i Kbhvn. Decbr. 1888). — „Ibsen's Ghost; or Toole up to date" (opført paa Toole's Theatre i London 30. Maj 1891). — „A ghost, not by Ibsen" (opført paa Criterion i London 28. Juni 1892). — En spansk Parodi opførtes paa et af Madrids Sekondtheatre 1894.

Opførelser.

Samtidig med Udgivelsen blev Stykket af Forfatteren indleveret til de nordiske Hovedstæders The-

atre, som alle tre fandt at burde refusere det. Kristiania Theater og det kgl. Theater i Kjøbenhavn fastholdt i Aarenes Løb dette Standpunkt, hvorimod det kgl. dramatiske Theater i Stockholm senere ændrede sin Beslutning og bragte det til Opførelse 27. Septbr. 1883 i en af Fru Alvings Fremstillerinde, Fru Hwasser, udført Oversættelse. Nogen Tid i Forvejen havde imidlertid den svenske Skuespiller Aug. Lindberg dannet et Selskab i det Øjemed at bringe Stykket til Opførelse paa en Turné i de nordiske Riger, og 22. August 1883 fandt Førsteopførelsen Sted i Helsingborg (Oswald: Lindberg, Fru Alving: Fru Hedevig Winterhjelm, Regine: Frk. Rustan), hvorefter Selskabet i Sæsonens Løb gav Stykket 75 Gange ved Forestillinger paa Folketheatret i Kjøbenhavn (28. August 1883), Nya Teatern i Stockholm (12. Septbr.), Møllergadens Theater i Kristiania (17. Oktbr.), — hvor Oppositionen mod „Kristiania Theater"s Styrelse den følgende Aften og senere demonstrerede ved Pibekoncerter mod Theatrets Forkastelse af Ibsens Stykke. — Mindre Teatern i Göteborg (29. Oktbr.). Som Direktør dels for det samme, dels for anderledes sammensatte Selskaber har Lindberg i de følgende Aar bragt Stykket frem ved nye Opførelser: i Kristiania paa Møllergadens Theater 9. April 1884, paa Tivoli Theater 7. Septbr. 1889 og den 17. Septbr. 1891 som Festforestilling i Digterens Nærvær og med den oprindelige Rollebesætning fra 1883, paa Eldorado Theater 5. Oktbr. 1895 (Fru Alving: Fru Dorsch), og som Gjæst i Oswalds Rolle ved Opførelsen paa Tivoli Theater 13. Januar 1897 (Fru Alving: Fru Marqvard-Olsen); videre i Stockholm paa Södra Teatern i Februar 1896, og paa Kgl. dram. Teatern i Maj 1898, i Kjøbenhavn paa Folketheatret i Maj s. A., i Helsingfors paa Nya

Teatern i Oktbr. 1887. Samtidig med det Lindbergske Selskabs første Opførelse Høsten 1883 blev Stykket 1883—84 spillet i norske Provinsbyer af Direktør Olaus Olsens norsk-danske Selskab (Oswald: Carl Marx, Fru Alving: Frk. Urania Marqvard) og paa danske Provinstheatre af Züberleins Selskab (Oswald: Züberlein, Fru Alving: Fru Recke-Madsen). Af Norges faste Theatre opførtes Stykket i Bergen første Gang 3. Decbr. 1890 (Oswald: Kalle Løchen, Fru Alving: Fru Sperati) og i Kristiania af Centraltheatret 20. Marts 1898 (Oswald: Fahlstrøm, Fru Alving: Frk. Bernhoft). — I Danmark har af de faste Theatre alene Dagmartheatret i Kjøbenhavn bragt Skuespillet til Opførelse ved sin første Festforestiling 1898 (Oswald: Neijendam, Fru Alving: Frk. Pio); en speciel Forestilling paa samme Theater 31. Oktbr. 1891 havde blot bragt Stykkets tredje Akt til Opførelse med Lindberg som Gjæst i Oswalds og Fru Levy i Fru Alvings Parti. — I Sverige er Stykket — foruden af Lindbergs Selskab — bragt frem af Rylanders Selskab paa Turné i Provinsen i 1885 og senere saavel i Stockholm som i Provinsen i 1894 af Engelbrechts Selskab (Oswald: Engelbrecht, Fru Alving: Fru Hwasser-Engelbrecht). — I Helsingfors opførtes Stykket i Aarene 1883, 1885 og 1888 paa det svenske Theater (Fru Alving: Fru Brander, f. Reis, Regine: Fru Bruno). — Udenfor Norden blev Stykket første Gang bragt paa Scenen af Direktør August Grosse, som, med Omgaaelse af et Politiforbud, lod det opføre paa Stadttheater i Augsburg 14. April 1886 ved en privat Forestilling for Indbudne og i Nærvær af Digteren selv. Den 22. Decbr. s. A. fandt den første Opførelse Sted paa Hoftheatret i Meiningen, ogsaa for Indbudne og i Digterens Nærvær. Af dettes Skuespillere (Oswald: Alex. Barchel, senere: Weiser) blev Stykket senere opført i

flere Byer saasom Dresden (17. Decbr. 1887, det følgende Aar blev det en Tid forbudt), Prag, Klagenfurt o. fl, 17. Maj 1889 ogsaa i Kjøbenhavn ved Selskabets Gjæstespil dersteds. I Berlin bragte Direktør Anno Stykket frem ved en privat Matiné paa Residenztheater 9. Januar 1887; en paatænkt offentlig Opførelse blev forbudt af Politiet. Den 29. Septbr. 1889 aabnede „Freie Bühne“ sin Virksomhed paa Lessing-Theatret med Opførelsen af dette Stykke (Oswald: Emmerich Robert, Fru Alving: Fru v. Bülow, Regine: Agnes Sorma, Manders: Krausz-neck), medens Politiforbud mod Stykket endnu s. A. nedlagdes i Leipzig, Lübeck, Stettin, Breslau o. fl. St., ligesom lignende Forbud hindrede dets Fremgang i Schweiz, efterat de første Opførelser havde fundet Sted i Bern den 26de og i Basel den 28de Oktbr. 1887. Flere af de mod Opførelsen nedlagte Politiforbud i Tysklands Stæder blev dog efterhaanden ved indflydelsesrige Mænds Optræden hævet, og navnlig oplevede det norske Skuespil Opførelser paa forskjellige af Berlins Scener, efterat Dr. Oscar Blumenthal, den Gang Direktør for Lessingtheatret, ved en ny Oversættelse havde udvirket Censurens Frigivelse af Stykket. I Juni 1892 blev det spillet af „Freie Volksbühne“, i Juli 1894 paa Berliner Theater af et tysk Selskab under Ledelse af den svenske Direktør G. Key (Oswald: Ludwig Stahl, Fru Alving: Frk. Meta Bünger fra München), 27. Novbr. 1894 gik det første Gang paa Deutsches Theater (Oswald: Rittner, Fru Alving: Frk. Bertens, Regine: Sorma) — gjenoptaget i Septbr. 1899 — og samme Aften første Gang paa Lessing-Theater (Oswald: Sommerstorff, Fru Alving: Frk. Butze), medens Antoines Selskab fra „Théâtre libre“ gav Stykket i fransk Oversættelse paa Residenztheater 17. Oktbr. 1894 og flg. Aftener og Ermete Zacconi med sit

italienske Selskab præsenterede „Gli Spettri“ for Berlins Theaterpublikum 29. Oktbr. 1897. — I München blev Stykket først spillet 1892 af „Der akademische Verein“, senere er det bleven opført paa „Theater am Gärtnerplatz“ i Februar 1895, i „Theater der Modernen“ i April s. A. og paa Kgl. Hoftheater af Zacconis italienske Selskab i Decbr. 1897. I Wien gik det paa Volkstheater i Novbr. 1890 og i April 1897 paa Carltheater (Gjæstespil af Zacconis Selskab). I Holland var det „Théâtre des Variétés“ i Amsterdam, som først bragte „Gengangere“ frem den 4. Septbr. 1890 (Fru Alving: Fru Rössing-Sablairolles). — I London blev en offentlig Opførelse forbudt, men ved en Privatforestilling paa det af J. T. Grein grundlagte „Independent Theatre“ (i Royalty-Theatrets Lokaler) var der fuldt besat Hus ved Førsteopførelsen 13. Marts 1891 (Oswald: Mr. Frank Lindo, Fru Alving: Mrs. Theodore Wright); ved en ny Forestilling paa det samme Theater 27. Januar 1893 blev Fru Alving spillet af Miss Hall Caine, en Datter af den berømte Romanforfatter; Stykket gaves paany for indbudne sammesteds 24. Juni 1897, idet Forbudet mod en offentlig Opførelse fremdeles opretholdtes — (jfr. W. Archers: „The Theatrical World 1894“ og G. B. Shaws Anm. af dette Skrift i The Saturday Review 1895, I. 476 fg.) — I Paris kom Stykket første Gang frem paa „Théâtre libre“ (Oswald: Antoine, Fru Alving: Mlle. Barny) 29. og 30. Maj 1890. I Italien var det Marinis Selskab, som først gjorde Stykket kjendt fra Scenen ved sin Opførelse deraf paa Manzoni-Theatret i Milano 22. Februar 1892 (Oswald: Ermete Zacconi, Fru Alving: Virginia Marini). Dette Selskab spillede i samme og følgende Aar Stykket i alle større italienske Stæder (Decbr. 1892 paa Teatro delle Valle i Rom, Januar 1893 i Torino, Marts 1893 i Venedig osv.), medens et

andet italiensk Selskab under Direktion af Novelli (Oswald) gik paa Turné med Stykket til Spanien i 1894 (Barcelona i Februar, Madrid i April) og senere til Syd-Amerika (Montevideo i August 1897); i Juni 1898 spillede Novelli sin Oswald i Paris. Efter Zacconi's Gjæstespil i Østerrige, Tyskland, Rusland osv. 1897—98 blev Stykket paany gjenopført af hans Selskab i Rom, denne Gang paa Quirino Theatret, Vaaren 1899. — Den 30. Decbr. 1891 naaede Ibsens Drama til Opførelse i Tiflis i en Oversættelse til armenisk ved Alexander Abeliantz. — I New York fik man første Gang i engelsk Oversættelse — paa Tysk blev Stykket givet paa Ambergs Theater i Marts 1891 — se en Opførelse i „Berkeley Lyceum“ 5. Januar 1894 (Oswald: Mr. Courtney Thorpe, Fru Alving: Miss Ida Jeffreys Goodfriend); Opførelsen indlededes af Direktøren Charles Bell med en kort Forelæsning over Stykket, skrevet for Lejligheden af „an eminent Norwegian critic“. I Chicago, Minneapolis o. fl. amerikanske Byer i Vesten blev Stykket givet af et norsk-dansk Selskab (Fru Alving: Fru Helga Bluhme) allerede i Maj 1882, altsaa tidligere end noget andet Sted. En Opførelse, med Friedrich Mitterwurzer fra Wiens Burgtheater som Gjæst i Oswalds Parti, fandt Sted i de fleste større amerikanske Byer 1887; Stykket blev givet i en engelsk-amerikansk Oversættelse med Titlen „Phantoms, or The Sins of his Father“ og annonceredes udtrykkelig som „forbudt i Tyskland“.

En Folkefiende, i hvilket Stykke man, vistnok med Rette, har villet se Digterens Svar og Selvforsvar overfor Almenhedens og Kritikens Modtagelse af „Gengangere“ (se Ibsens Udtalelse i et Brev af 3. Jan. 1882, anført i G. Brandes' „Henrik Ibsen“,

S. 117), blev skrevet hurtigere efter det foregaaende Skuespil, end Tilfældet har været med noget Ibsen-Arbejde siden 1877, fra hvilket Tidspunkt der regelmæssig har ligget to Aar mellem hvert nyt Arbejde af Digteren. Stykket blev paabegyndt i Rom og fuldført i Gossensass i Tyrol i første Halvdel 1882. Den 28. Novbr. d. A. udkom i et Oplag paa 10,000 Exemplarer:

En folkefiende. Skuespil i fem akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1882. 8. 2 Bl., 219 S. Andet oplag. Kbhvn. [28. April] 1897. 8. 223 S. Udgaver.

An Enemy of Society. A Play in five Acts. (Translated by Mrs. Eleanor Marx-Aveling.) [Trykt S. 199—315 i „The Camelot Series, edited by Ernest Rhys", London 1888, sammen med Oversættelsen af „Samfundets Støtter" og „Gengangere".) Oversættelser.

An Enemy of the People. Play in five Acts. Translated by Mrs. E. Marx-Aveling. [Trykt S. 103—237 i Vol. II. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorized English Edition by William Archer. London 1891. 8. I Fortalen til dette Bind oplyser Udgiveren (S. IV.), at den her foreliggende Text er meget forskjellig fra den, som udkom i „Camelot Series"-Bindet; for alle Ændringer, enten til det bedre eller til det værre, er Udgiveren, Archer, alene ansvarlig.]

An Enemy of the People. Play in five Acts. Translated by Mrs. E. Marx-Aveling. London 1897. 8. 1 Bl., S. 103—237. (Shilling-Udgave i Særtryk af forannævnte „Prose Dramas", Vol. II.).

Un ennemi du peuple. Pièce en cinq actes. Traduction Ad. Chenevière et H. Johansen. [Avec une préface des traducteurs.] [Trykt S. 149—314 i T. IV. af „Théâtre d'Henrik Ibsen". Paris 1892. 8.]

Een Vijand des Volks. Tooneelspel in 5 be-

drijven. Vertaald uit het Noorsch door Ida Donker. 's Gravenhage. 1883. 8. 164 S.

Un Nemico del Popolo. Dramma in cinque atti. Milano 1894. 8. 2 Bl., 120 S. (O. m. T.: „Teatro straniero". Fasc. 59.)

Doktor Štokman. (Volksfeind.) Drama v pjati dĕistvijach. Perevod N. Mirovič. K predstavleniju dozvoleno 21 Marta 1891. Izdanie redakcij žurnala „Artist". Moskwa 1891. 8. 130 S. (Denne russiske Oversættelse er for Textens Vedkommende identisk med de to nærmest efterfølgende.)

Doktor Štokman. Drama v pjati dĕistvijach. Perevod N. Mirovič. [Trykt i September-Heftet 1891 af „Teatralnyj, muzykalnyj i chudozestvennyj žurnal „Artist", Moskwa.]

Vrag Naroda (Doktor Štokman). Drama v pjati dĕistvijach. Perevod N. Mirovič. Moskwa 1891. 8. 130 S. [Udgjør 1. Series 2. Lev. af „Polnoje sobranie dramatičesnich Henrika Ibsena pod redakciej A. A. Aleksejeva".]

Vrag Naroda. Drama v 5-ti dĕistvijach. Perevod *N. K.* [Trykt S. 201—335 i T. V. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1897. 8.]

Un enemigo del pueblo. Drama en cinco actos. [Trykt sammen med en spansk Oversættelse af „Fruen fra Havet" S. 209—400 i vedkommende Bind af „Colección de libros escogidos", udg. af „La España moderna". Madrid (1894). 8.

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Aufzügen. Deutsch von Wilhelm Lange. Einzige vom Verfasser autorisirte deutsche Ausgabe. Leipzig [1883]. 8. 105 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 1702. Senere ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. II. Lpz. [1889].)

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von G. Morgenstern. Lpz. u. Wien [1891]. 8. 128 S. (O. m. T.: „Meyers Volksbücher“ No. 918. 919.)

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von M. von Borch. Berlin 1890. 8. 121 S. (Senere indlemmet i de paa S. Fischers Forlag udkomne „Nordische Bibliothek herausgegeben von Julius Hoffory“, Bd. XIV., og „Henrik Ibsens Werke hg. von Julius Hoffory“: „Moderne Dramen“. II. 185—307.)

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Aufzügen. Aus dem Norwegischen übersetzt und eingeleitet von I. C. Poestion. Halle a. d. S. [1891]. 8. 1 Portr., 100 S. (O. m. T.: „Hendel's Bibliothek der Gesamtlitteratur des In- und Auslands“, No. 543.)

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 270—275; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 165—172; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 142—145; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 119—137; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 99—111; [U. v. Feilitzen] Realister och Idealister af Robinson, Ill. (Ups. 1885); Nordisk Tidskrift, utg. af Letterstedtske Föreningen, 1883, S. 53—66; Ny svensk Tidskrift 1883, S. 219—237 af Robinson [U. v. Feilitzen]; Finsk Tidskrift XV. (Hfors 1883), S. 3—13 af W. Bolin; Leo Berg: H. I. und das Germanenthum (Berlin 1887), S. 34—40; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 57—59; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsen's Dichtung (Lpz. 1898), S. 39 fg.; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 121—130; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 264—280; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 151—166; de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 61—66; H. H. Boye-

sen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 233—247; Sir E. R. Russell and P. C. Standing: Ibsen on his Merits (London 1897), S. 148 fg. og 160 fg.; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 92—96; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 355—371; Ch. Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 67—72; Laurent Tailhade: Conférence sur l'„Ennemi du peuple" i Mercure de France 1894, Juni-Heftet; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 41—44. — Nyt Tidsskrift (Kra.) I. 571—581 af A. Garborg; Luthersk Ugeskrift 1882, I. 392 fg. [af M. J. Færden]; Dagbladet (Kra.) 1882, No. 296, 300, 302 og 304 [af J. D. Irgens Hansen]; Morgenbladet (Kra.) 1883, No. 13 A og 15 A [af M. J. Monrad].

Opførelser. I Begyndelsen af 1883 blev Stykket opført paa alle Hovedtheatre i de nordiske Riger, først paa Kristiania Theater den 13. Januar (med A. Reimers som Dr. Stockmann og H. Klausen som Morten Kiil, se Billede i Ny ill. Tid. 1883, No. 4 [a]); i Aarets Løb oplevede Stykket paa dette Theater ialt 27 Opførelser. Det overflyttedes 1899 til Repertoiret for Nationaltheatret, hvor Stykket i helt ny Indstudering (bl. a. med Fr. Garmann som Dr. Stockmann) 2. Septbr. 1899 gik som anden Aftens Festforestilling ved Theatrets Indvielse og senere til Januar 1900 har oplevet ialt 17 Opførelser; paa det norske Theater i Bergen fandt Førsteopførelsen Sted 24. Januar 1883. — Paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn gik Stykket første Gang 4. Marts 1883 (med Emil Poulsen som Dr. Stockmann, se Billede af ham med Text af E. Brandes i Ude og Hjemme VI. 290 fg.); det oplevede ialt 11 Opførelser i Sæsonen og har senere ikke været gjenoptaget, ligesaalidt som det er blevet spillet i Danmarks Provinser. — I Sverige var det Göteborgs Theater, som

først bragte Stykket til Opførelse i Februar 1883, i Oversættelse af Frans Hedberg, medens en Oversættelse af Ernst Lundqvist blev benyttet af Dramatiska Teatern i Stockholm, da det opførtes her, 1ste Gang 3. Marts 1883. I Septbr. s. A. optraadte den norske Skuespiller A. Reimers som Gjæst paa dette Theater i Dr. Stockmanns Rolle (se herom bl. a. Hellen Lindgrens Recensjon i Ur dagens krönika III. 226 fg.). Senere blev det gjenoptaget paa Repertoiret bl. a. ved en Opførelse 26. Septbr. 1887, da Digteren selv var tilstede. — Paa det finske Theater i Helsingfors gik Stykket 1889, med B. Leino i Dr. Stockmanns Rolle. — Det første Theater, som udenfor Norden opførte „En Folkefiende“, var Ostend-Theater i Berlin, hvor det gik 5. Marts 1887 ved en Forestilling til Indtægt for „Berliner Presse“; senere oplevede det et Snes regulære Opførelser paa samme Theater; i de følgende Aar blev Stykket optaget paa Repertoiret for adskillige andre af Berlins Theatre: Lessing-Theater (August 1890), Neues Theater (Marts og April 1894, med Sonnenthal som Gjæst i Stockmanns Rolle), Schiller-Theater (Februar 1897) og endelig Kgl. Schauspielhaus (fra 1896 af). — Allerede i 1888 begyndte Stykket sin Scenegang over det tydske Riges øvrige Theatre, saaledes i nævnte Aar paa Hoftheatret i Meiningen (i Marts), paa Stadttheatrene i Königsberg (Oktbr.), Hamburg, Altona, og er senere gaaet videre til Stadttheater i Bern (1888), Burgtheater i Wien (Oktbr. 1890 og Febr. 1894), Stadttheater i Frankfurt a/M. (Oktbr. 1890), Stadttheater i Mainz (Marts 1891), Hoftheater i Karlsruhe (Decbr. 1896), Hoftheater i München (1897—98), Raimundtheater i Wien (1897-98) Stadttheater i Köln (1898) o. fl. Paa flere af det tyske Sprogs Scener er Stykket siden 1898 opført af Dr. Heines saakaldte „Ibsen-Theater“,

der har rejst paa Turné med dette og andre Arbejder af ham i Tyskland og Østerrig; paa andre Scener gik det som Festforestilling i Anledning af Digterens 70 Aars Fødselsdag i 1898, bl. a. paa det tyske Landestheater i Prag, hvor Forestillingen indlededes med en dramatiseret Prolog af Heinrich Teweles „Der Volksfreund“ (Prag 1898. 8. 8 S.), som slutter med at Petra og Stockmann bestemmer sig til at oprette „eine Ibsen-Schule für die Kinder des Volkes“. — I London opførtes Stykket 1893 paa Haymarket af Beerbohm Trees Selskab, som 1895 gik paa Turné med det til Amerika. — I hollandsk Oversættelse blev det spillet i Rotterdam allerede i Februar 1884, i italiensk Oversættelse har Novellis Selskab opført Stykket i Italien 1895 og i Spanien 1896. Derimod blev spanske Anarkisters Forsøg paa en Opførelse af Stykket paa en af de spanske Provinsscener i 1893 forbudt af Øvrigheden. — I Paris blev Stykket første Gang bragt paa Scenen af „L'Oeuvre“ (Dr. Stockmann: Lugné Poë) 9. Novbr. 1893, indledet med et Foredrag af Laurent Tailhade (se ovfr. S. 84), der forherligede Dr. Stockmann som en Repræsentant for Anarkiet, og som fulgtes af larmende politiske Demonstrationer. Den 29. Marts 1898 gaves Stykket som Festforestilling i Anledning af Digterens 70-Aarsdag, af „L'Oeuvres“ Selskab paa Renaissance-Theatret, med Demonstrationer til Gunst for Zola, der nylig havde optraadt med sit Anklageskrift i Dreyfussagen. Den 29. Oktbr. 1899 blev Stykket for første Gang spillet ved en Aftenforestilling paa Gymnase, hvor Opførelsen af Publikum fulgtes med større Ro og Opmærksomhed end ved de tidligere Opførelser, blot nu og da afbrudt af et „Leve Anarkiet!“

Vildanden, som Digteren begyndte at skrive i Rom og derpaa fuldførte under sit Sommerophold i

Gossensass 1884, udkom i Kjøbenhavn og Kristiania den 11. Novbr, s. A. i et Oplag paa 8,000 Exemplarer, som strax blev udsolgt, saa at der allerede den 1. Decbr. s. A. kom et nyt Oplag.

Vildanden. Skuespil i fem akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1884. 8. 2 Bl., 244 S. — Andet oplag. Kbhvn. [1. Decbr.] 1884. 8. 2 Bl., 244 S. Udgaver.

The wild Duck. Play in five Acts. Translated by Mrs. F. E. Archer. [Trykt S. 239—381 i Vol. II. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorized English Edition. Ed. by William Archer. London 1891. 8.] Oversættelser.

The wild Duck: Play in five Acts. Translated by Mrs. F. E. Archer. London 1897. 8. 1 Bl., S. 239—381. (Shilling-Udgave i Særtryk af foran nævnte „Prose Dramas", Vol. II.)

Le Canard sauvage. Drame en cinq actes. Traduction du Norvégien par M. Prozor. [Trykt, med en indledende „Notice sur le Canard sauvage" af Oversætteren, S. 1—180 i T. II. af Théâtre d'Henrik Ibsen. Paris 1893. 8. 2 Bl., IV S., 326 S. 1 Bl.

L'Anitra selvatica. Dramma in 5 atti. Milano 1895. 8. (O. m. T.: „Biblioteca Ibsen". No. 9.)

Dikaja utka. Drama v 5-ti dĕistvijach. Perevod *L. M.* Moskwa 1892. 8.

Dikaja utka. Drama v 5-ti dĕistvijach. Perevod O. Naumova. [Trykt S. 153—284 i T. II. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1896. 8.]

Die Wildente. Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von M. von Borch. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Berlin 1887. 8. 127 S. (Senere [1889] i nyt Oplag ind-

lemmet i de paa S. Fischers Forlag udkomne „Nordische Bibliothek, hg. von Julius Hoffory“, Bd. VI. og i „Henrik Ibsens Werke, herausgegeben von Julius Hoffory“: Moderne Dramen, Bd. III. 8. 2 Bl., 128 S.)

Die Wildente. Schauspiel in fünf Aufzügen. Aus dem Norwegischen übersetzt von Ernst Brausewetter. Leipzig [1887]. 8 108 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 2317. Senere ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke“. Bd. III. Lpz. [1898].)

Die Wildente. Ein Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von G. Morgenstern. Lpz. u. Wien [189*]. 8. 114 S. (O. m. T.; „Meyers Volksbücher“ No. 770. 771.)

Die Wildente. Schauspiel in fünf Aufzügen. Deutsch von I. Engeroff. Halle a. d. S. [1894.] 8. 1 Portræt, 100 S. (O. m. T.: Hendels „Bibliothek der Gesamtlitteratur“ No. 808.)

Die Wildente. Schauspiel in fünf Aufzügen. Deutsch von Wilhelm Lange. Berlin 1900. 8. (O. m. T.: „Henrik Ibsens Dramatische Werke herausgegeben und übersetzt von Wilhelm Lange“. IV. Berlin. Verlag von Hugo Bermühler.)

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 276—279; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 172—178; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 145 fg.; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 138—149; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 112—123; Ny svensk Tidskrift 1885, S. 65—69 af Helene Nyblom, hvortil Imødegaaelse af Claës Lundin i Ur Dagens Krönika 1885, S. 209 fg., jfr. sidstnævnte Tidsskrift S. 109 fg. af Oscar Levertin; Lou Andreas-Salomé: Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 54—78; Leo Berg: H. I. und das

Germanenthum (Berlin 1887), S. 44—47; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 59 fg.; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsen's Dichtung (Lpz. 1898), S. 40 fg.; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 130—138; E. Reich: Ibsen's Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 167—182; de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 75—77: H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 249—262; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (Lond. 1891), S. 96—100; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 372—391; R. Doumic: De Scribe à Ibsen (3. Udg., Paris 1896), S. 315—331; Revue d'art dramatique 1890, 1. Marts, af Ch. de Casanove; Boccardi: La donna nell' opera di H. I. (Milano 1893), S. 33 fg.; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 44 fg. — Nyt Tidsskrift (Kra.) III. 616 fg. [af Mathilde Schjøtt]; Ny Svensk Tidskrift 1885, S. 444 fg. af Kristofer Randers; Aftenposten (Kra.) 1884, No. 271 A og 277 A [af B. Morgenstierne]; Dagbladet (Kra.) 1884, No. 403, 413, 420, 440.

Parodier.

[Anstey Guthrie:] „The Wild Duck" i „The Pocket Ibsen" by F. Anstey, New Ed. (London 1895), S. 125—153, overs. i „Punchs Lomme-Ibsen" (Kra. 1893), S. 5—25; Harald Molander: „Vildankan, vaudeville i fem akter" i „Ibsen i västficksformat" (Sthlm. 1895), S. 47—81. En utrykt, men paa Wallnertheatret i Berlin i Marts 1889 opført Parodi var „Die Mitternachtssonne von Hjalmar Knutson" [Eugen Zabel].

Opførelser.

Det første Theater, hvor Stykket kom til Opførelse, var det norske Theater i Bergen, hvor det gik 9. Januar 1885. To Dage senere fandt Førsteopførelsen Sted paa Kristiania Theater, hvor det 16. Marts s. A. gik for sidste (22de) Gang. — Paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn blev det

spillet 1ste Gang 22. Februar 1885 og gik, mens det var nyt, ialt 13 Gange. I Januar 1892 blev det givet i ny Indstudering, opførtes paany i Sæsonerne 1894—95 og 1897—98, ialt til da 30 Opførelser, hvorefter det bragtes frem som Festforestilling i Digterens Nærværelse i Maj 1898, da han besøgte Kjøbenhavn i Anledning af sin 70 Aars Fødselsdag. Paa Danmarks Provinsscener har det været opført 34 Gange af Julius Petersens Selskab og senere 1898—99 af Alb. Helsengreens Selskab i Aarhus, Odense o. fl. — Paa kgl. Dramatiska Teatern i Stockholm gik Stykket, oversat af Fr. Hedberg, første Gang den 30. Januar 1885. Den nye Sæson aabnedes i August s. A. med en Gjenoptagelse af Stykket, hvori dog Hjalmar Ekdal, som ved de tidligere Opførelser havde været udført af August Lindberg, nu blev spillet af Aug. Palme, mens Hedvig nu ligesom ved Førsteopførelsen udførtes af den unge Elev Frk. Lotten Seelig. I April 1889 viste Fru Hennings sig som Gjæst for Stockholmerne i denne Rolle. (Et Kostumebillede af Hedvigs Fremstillerinder i Kristiania: Frk. Lully Krohn, i Kjøbenhavn: Fru Hennings og i Stockholm: Frk. Seelig, findes paa Omslaget af Ernst Bojesens „Norden“, H. 2.) — Paa det svenske Theater i Helsingfors gik Stykket første Gang 16. Januar 1885, paa det finske Theater sammesteds 1892. — I Tyskland fandt Førsteopførelsen af dette Stykke, ligesom af „En Folkefiende“ Aaret i Forvejen, Sted ved en Matiné til Indtægt for „Berliner Presse“ paa Residenz-Theater i Berlin den 4. Marts 1888 (med Direktør Lautenburg som Hjalmar Ekdal); i Oktbr. s. A. optog Theatret det paa sit faste Aftenrepertoire, og det gik nu hver Aften i flere Uger, og bragtes ogsaa frem som Theatrets Festforestilling under Digterens Besøg i Berlin 6. Marts 1889. Det var imidlertid ogsaa blevet opført, men i en under-

tiden parodisk Oversættelse, paa Königstädtisches Theater i Berlin i April 1888; senere (1896—97) har det været spillet baade paa Deutsches Theater og paa Neues Theater i Berlin; dette sidstes Skuespillerpersonale har ogsaa opført Stykket paa Turnéer i Leipzig, Düsseldorf, Burgtheater i Wien (April 1898), ligesom Dr. Heines „Ibsen-Theater“ har spillet det paa sine Turnéer 1898 i Hamburg o. a. St. I Januar 1889 gik Stykket paa Stadttheater i Bern, i Februar s. A. paa Hoftheater i Wiesbaden, 8. Juni s. A., i Digterens Nærvær, paa Theatret i Dresden, i Marts 1890 paa Hoftheater i Koburg. I Sæsonen 1891—92 fandt Opførelser Sted paa Volkstheater i Wien, 1896—97 paa Burgtheatret sammesteds, hvor Mitterwurzer udmærkede sig som Hjalmar Ekdal lige til sin Død i Februar 1897. Det blev samtidig spillet paa Hoftheater i Stuttgart og paa Stadttheater i Frankfurt a/M. I München blev det første Gang fremstillet ved en privat Opførelse 15. Juni 1895 i „Akademisch-dramatischer Verein“ bl. a. med Forfatteren Ernst v. Wolzogen i Hjalmar Ekdals og Forfatteren Hans Olden i Gregers Werles Roller; paa Schauspielhaus i München begyndte Fru L'Arronge et Gjæstespil som Gina 4. Januar 1898. — Af Opførelser udenfor Tyskland mærkes „Théâtre libre's“ i Paris 27. April 1891 og senere paany i Juni s. A.; det engelske „Independent Theatre“s paa „Royalty Theatre“ i London 4. Maj 1894 og ved en ny Række Forestillinger sammesteds i Maj 1897; Novellis italienske Selskabs Opførelser paa Manzoni-Theatret i Milano (Septbr. 1891), i Rom (Januar 1892) o. fl. St.; samt endelig Opførelsen i nygræsk Oversættelse (med Titlen „Agriopapia“) ved Truppen Aischylos paa Sommertheatret „Paradiset“ i Athen Juni 1893.

Rosmersholm, som er skrevet i München, udkom i Kjøbenhavn og Kristiania den 23de Novbr. 1886 i et Oplag paa 8000 Exemplarer. Handlingen er henlagt til det vestlige Norge og specielt har Digteren havt Møllerfamiliens gamle Ættegaard, Moldegaard ved Molde, for Øje.

Udgaver. **Rosmersholm. Skuespil i fire akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1886. 8. 2 Bl., 203 S.**

Oversættelser. Rosmersholm. Činohra o čtyřech dějstvích. Přeložil Karel Kučera. v. Praze. 1898. 8. 116 S. (O. m. T.: Dramatická Díla Henrika Ibsena [Vol. 8]).

Rosmersholm. A Play in four Acts. Translated from the Norwegian by Louis N. Parker. London and Sydney (1889). 8. 2 Bl., 79 S.

Rosmersholm. A Drama in four Acts. Translated by Charles Archer. [Trykt S. 1—114 i Vol. V. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorised English Edition. Ed. by William Archer. London 1891. 8. Med en „Prefatory Note" af Udgiveren. I Særtryk udkom en Shilling-Udgave med samme Titel. 8. V S., 114 S.

Rosmersholm. Drames en quatres actes. Traduction du Norvégien par M. Prozor. [Trykt med en indledende „Notice sur Rosmersholm" af Oversætteren S. 181—326 i T. II. af „Théâtre de Henrik Ibsen". Paris 1893. 8.]

Rosmersholm. Tooneelspel in vier Bedrijven. Vertaald door F. Kapteijn. Hoorn (1892). 8. 191 S.

La Fattoria Rosmer. Dramma in quattro atti. Traduzione italiana del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1894. 8. 95 S. (O. m. T.: Biblioteca Ibsen. No. 7, og senere, 1898, udkommet som Teatro straniero. Fasc. 73).

Rosmersholm. Perevod Olgi Davydovoj. [Trykt

S. 305—416 i T. VI. af „Sobranie sočinenij Henrika Ibsena". Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1897. 8.]

Rosmersholm. [Trykt som Føljeton i Helsingforsbladet Finland i 1890.]

Rosmersholm. Schauspiel in 4 Akten. Deutsch von M. v. Borch. Berlin 1887. 8. 103 S. (Senere, 1890, som „Einzige vom Verfasser autorisirte deutsche Ausgabe", i nyt Oplag indlemmet i de paa S. Fischer's Forlag udkomne „Nordische Bibliothek, hg. von Julius Hoffory". Bd. XI, og „Henrik Ibsens Werke". Moderne Dramen, Bd. III. 8. 2 Bl. 100 S.)

Rosmersholm. Schauspiel in vier Aufzügen. Aus dem Norwegischen von A. Zinck. Leipzig [1887]. 8. 91 S. (O. m. T.: Reclam's Univ. Bibl. No. 2280. Senere [1898] ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. III.)

Rosmersholm. Ein Schauspiel in vier Akten. Deutsch von Ernst Brausewetter. Lpz. und Wien [1890]. 8. 111 S. (O. m. T. Meyers Volksbücher Nr. 852, 853.)

Rosmersholm. Schauspiel in vier Aufzügen. Ins Deutsche übersetzt von J. Engeroff. Halle a. d. S. [1893.] 8. 1 Portræt, VII S., 76 S. (O. m. T.: Hendels „Bibliothek der Gesamtlitteratur". No. 688).

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 280—286; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 176—183; Georg Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S 147—150; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1896), S. 149—160; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 124—139; N. Hertzberg: Er Ibsens Kvinde-Typer norske? (Kra. 1893), S. 20—22; Lou Andreas-Salomé: Henrik Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. Kommentarer.

1893), S. 79—104; Hermann Bahr: Wiener Theater (Berlin 1899), S. 217—224; Leo Berg: Henrik Ibsen und das Germanenthum (Berlin 1887), S. 40—44; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 61—63; A. Garde: Der Grundgedanke in Henrik Ibsens Dichtung (Lpz. 1898), S. 42 f.; A. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 139—152; Emil Reich: Henrik Ibsens Dramen (Dresden und Lpz. 1894), S. 183—214; Hjalmar Hjorth Boyesen: A Commentary on the Writings of Henrik Ibsen (New York 1894), S. 263—277; G. Bernard Shaw: The Quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 100—109; Auguste Ehrhard: Henrik Ibsen et le théâtre contemporain (Paris 1892), S. 392—417; Charles Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 53—55; G. Tissot: Le drame norvégien (Paris 1893). S. 113 f.; E. de Bom: Henrik Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 77—79; Alberto Boccardi: La donna nell' opera di Henrik Ibsen (Milano 1893). S. 35—38; G. M. Scalinger: Ibsen, Studio critico (Napoli 1895), S. 46 f. — Stykket fremkaldte ved sin Fremkomst en vidtløftig Polemik i Aviser og Tidsskrifter. For dennes Vedkommende henvises til „Norsk Forfatter-Lexikon" III, S. 77 f. Til de der givne Henvisninger kan føjes Anmeldelser af Erik Skram i „Illustreret Tidende" XXVIII (1886—87), S. 111, og af Georg Nordensvan i „Ny ill. Tidning", 1886, S. 410. Rosmersholm behandles videre i følgende Tidsskriftsartikler: Nineteenth Century, Vol. 26 (1889), S. 254 f., af W. Frewen; XXX (1891), S. 258—274, af H. A. Kennedy; Fortnightly Review, vol. LI. (1889), S. 118—120, af Edmund Gosse; L'année littéraire de 1891, af P. Ginisty; Die Gegenwart, XXXII (1887), S. 295—97 af Oskar Bulle; Preussische Jahrbücher, 1890, I, S. 55—72, af Otto Harnack; Allgemeine Konservative Monatschrift, 1896, S. 151—154, af

Otto Kraus; Die Gegenwart, XXXI (1887), S. 7—10, af L. Marholm. — Foredrag om Stykket blev holdt i Videnskabsklubben i Wien af Aug. Siebenlist i Januar 1891, i 1894 blev det gjort til Gjenstand for en Prædiken i Church of the Divine Unity i Newcastle on Tyne.

Bearbejdelser.

Gustav Brecher, dengang en 17-aarig Gut og Elev af næstøverste Klasse af et Gymnasium i Leipzig, komponerede over Ibsens Drama en symfonisk Digtning, „Rosmersholm“, som Richard Strauss fremførte ved en Koncert i Liszt-Verein i Leipzig den 23. Novbr. 1896.

Parodier.

[Anstey Guthrie:] „Rosmershölm“ i „The Pocket Ibsen“ by F. Anstey, New Ed. (London 1895), S. 1—33; Harald Molander: „Rosmersholm“ i „Ibsen i västficksformat“ (Sthlm. 1895), S. 83—120; „Dosmersholm, idiotisk, hippologisk Gjengangeri i et Anfald af Gale Otto“ opførtes første Gang paa Nørrebros Theater i Kbhvn. 30. Novbr. 1887; Max Halbe skrev i 1897 en parodisk femte Akt til Rosmersholm, som opførtes Aabningsaftenen i den af Halbe stiftede Literatkneipe „Der blutige Rohrspatz“ i München. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes „Beate“, en Bearbejdelse for Scenen efter Austin Fryers „Rosmer of Rosmersholm“, som opførtes paa Globetheatret i London i 1892. Stykket danner et Slags Forspil til Rosmersholm, eller rettere et efter engelske Sædelighedsbegreber korrigeret Rosmersholm.

Opførelser.

Det første Theater, hvor Stykket kom til Opførelse, var det norske Theater i Bergen, hvor det gik 17. Jan. 1887. Paa Kristiania Theater opførtes det første Gang 12. April 1887 med Constance Bruun som Rebekka og Hammer som Rosmer. Stykket gik ialt 16 Gange, sidst 5. April 1889. — I Danmark var det Lindberg, som bragte Stykket frem paa Dagmartheatret, hvor det blev spillet første Gang

28. Novbr. 1887. Lindberg spillede selv Rosmer. Forinden havde han kreeret denne Rolle paa en Tourné til flere danske og svenske Provinsbyer, først i Aalborg 17. April 1887, derefter i de øvrige større jydske Byer, senere i Malmö (15. Maj), Helsingfors (Okt. 1887) o. fl. St. — I Sverige opførtes Stykket for første Gang paa Göteborgs Stora teatern 18. Marts 1887. Sidste Opførelse fandt Sted 24. Marts 1887. Oversættelse og Iscenesættelse besørgedes af Eric Zachrison. De samme Skuespillere opførte siden Stykket i Lund i Akademiska Föreningens Festsal, første Gang 17. April s. A. I Stockholm opførtes Stykket, i Oversættelse af Henrik Christiernsson, paa Dramatiska teatern, første Gang 15. April 1887. — I Helsingfors gik det 4 Gange paa det finske Theater i Oktbr. 1887 i Oversættelse af Hilda Asp. — I Tyskland opførtes Stykket første Gang paa Stadttheater i Augsburg 6. April 1887 med Max Wegner som Rosmer og Rosa Lange som Rebekka. Det gaves her ialt 3 Gange. Ved Førsteopførelsen var Digteren selv tilstede, og Opførelsen betegnes som en kunsthistorisk Begivenhed. Derefter fulgte Residenztheatret i Berlin 5. Maj 1887, og Stykket oplevede her 25 Opførelser. I Berlin har Stykket senere været opført paa Lessingtheatret (1893), Neue freie Bühne og Deutsches Theater, paa hvilket sidste Theaters Repertoire det stadig har holdt sig. Fremdeles har Dr. Heines „Ibsen-Theater“ spillet Rosmersholm paa sine Turnéer, bl. a. i Hamburg April 1898, i hvilken By det allerede den 13. Oktbr. 1888 var bleven opført paa Thaliatheatret. Af andre tyske Byer har Stykket bl. a. været opført paa Hoftheater i Stuttgart (24. Oktbr. 1896), Münchens Volkstheater, Münchens Stadttheater, Deutsches Volkstheater i Wien (første Gang 4. Maj 1893) o. fl. St. — Paa Zürichs Stadttheater gik Stykket i Oktbr. 1888, og paa det

tyske Theater i Prag Oktbr. 1893. Stykket holder sig i det hele stadig paa de tyske Theatres Repertoire og blev f. Ex. i Tyskland opført 20 Gange i Tiden 1/7 1898—30/6 1899. — Af Opførelser udenfor Tyskland mærkes den paa Vaudevilletheatret i London 23. Febr. 1891. I London gjenoptog Opéra comique Stykket 2. Juni 1893, og 25—30. Marts 1895 opførte Lugné Poës Selskab det som det frie Theaters Gjæster. I Paris opførte l'Oeuvre Stykket, indledet ved et Foredrag af Léopold Lacour, den 4. Oktbr. 1893, ligesom det ogsaa, 1897—98, er bleven opført i Monte Carlo. L'Oeuvre har endvidere spillet Stykket i Bruxelles i Oktober 1893, i Amsterdam i December 1893, i Harlem i December 1893, i Rotterdam i December 1893, i Liège i December 1893, i Paris i Februar 1894, i Kristiania i Oktober 1894, i Stockholm og Kjøbenhavn i Oktober 1894, osv.

Fruen fra Havet er ligesom Rosmersholm for en Del bygget paa Indtryk fra Digterens Ophold i Molde i Sommeren 1885. Det er nærmest Egnen ved Veblungsnes, inderst i Romsdalsfjorden, som ligger til Grund. „Ellida er en Vestlandskvinde. Hun kunde ikke tænkes saaledes paa Østlandet“. Under sit Sommerophold i Sæby i Sommeren 1887 var Ibsen beskjæftiget med Udformningen af Dramaet. Dette er skrevet i München og udkom i Kjøbenhavn og Kristiania den 28. Novbr. 1888 i et Oplag af 10,000 Exemplarer.

Fruen fra havet. Skuespil i fem akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1888. 8. 2 Bl., 223 S. Udgaver.

En amerikansk Eftertryksudgave udgaves af Skandinavens Boghandel: Fruen fra Havet. Skuespil i fem Akter. Chikago, Ill. 1889. 8. 156 S.

Oversættelser.

The Lady from the Sea. Translated with the Author's Permission by Eleanor Marx-Aveling. With Critical Introduction by Edmund Gosse. London 1890. 8. 184 S. (Betegnes som hørende til „The Cameo Series").

The Lady from the Sea. Play in five Acts. Translated by Mrs. F. E. Archer. [Trykt S. 115—240 i Vol. V af „Ibsen's Prose Dramas". Authorised English Edition. Edited by William Archer. London 1891. 8. Udkom ogsaa særskilt som Shilling Udgave. London 1897. 8. 1 Bl., S. 115—240.]

La dame de la mer. Pièce en cinq actes. Traduction Ad. Chenevière et H. Johansen. [Trykt med en Fortale af Oversætterne S. 1—147 i T. IV af „Théâtre de Henrik Ibsen". Paris 1892. 8.]

La donna del mare. Commedia in cinque atti. Versione in Italiano del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese. Milano 1894. 8. 108 S. (O. m. T.: Biblioteca Ibsen. No. 6.)

Ellida. Drama v pjati aktach. Perevod s norvežskago V. M. Spasskoj. [Trykt i „Teatralnyj, muzykalnyj i chudožestvennyj žurnal „Artist" (Moskva) 1891, Aprěl.]

Ženščina s morja. Drama v 5-ti děistvijach. Perevod O. Naumova. [Trykt S. 199—320 i T. IV af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterburg 1896. 8.]

La dama del mar. Un enemigo del pueblo. Madrid [1894]. 8. 400 S. (O. m. T.: Colección de libros escogidos. „La dama del mar" er trykt S. 1—208).

Frun från hafvet. Skådespel i fem akter. Helsingfors 1888. 8. 126 S. (O. m. T.: Nya pressens följetongbibliothek. VI. — En Oversættelse af Værket, uden Forfatterens Samtykke, begyndte „Helsingfors Dagblad" i sin Fraklipningsføljeton straks

efter at det var ankommet til Helsingfors. Derimod nedlagde Z. Topelius Protest i Bladet Finland.)

Die Frau vom Meere. Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von Julius Hoffory. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Berlin [6. Decbr.] 1888. 8. 3 Bl., 109 S. (Udkom i flere Oplag og indlemmedes 1889 i de paa S. Fischer's Forlag udkomne „Nordische Bibliothek, hg. von Julius Hoffory“, Bd. I, og „Henrik Ibsens Werke“, Moderne Dramen, Bd. III. Efter Hoffory's Oversættelse oversatte G. R. Carpenter Stykket til engelsk i „Harvard Monthly“, Novbr. og Decbr. 1889.)

Die Frau vom Meer. Schauspiel in fünf Aufzügen. Aus dem Norwegischen von M. von Borch. Mit dem Scenarium. Leipzig [1889]. 8. 101 S. (O. m. T.: Reclam's Universal-Bibliothek. No. 2560. Senere ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke“. Bd. III. Lpz. [1898].)

Die Frau vom Meer. Ein Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von Fritz Schulze. Lpz. u. Wien [1894]. 8. 116 S. (O. m. T.: Meyers Volksbücher, No. 1023, 1024.)

[Hanna Andresen-Butenschøn, f. Døderlein:] Om ægteskabsidéen i „Fruen fra havet“. (En kvinderøst) Kra. 1889. 8. 32 S.; A. Sinding-Larsen: Om Henrik Ibsen: Fruen fra Havet og Personerne deri. Kra. 1889. 8. 2 Bl., 55 S. — H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 183—187; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbhvn. 1898), S. 150—151; A. Schack: Om Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbhvn. 1896), S. 160—172; Lou Andreas-Salomé: H. Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 105—140; A. Garde: Der Grundgedanke in H. I.s Dichtung (Lpz. 1898), S. 44; A. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 155—165; E. Reich: H. I.s Kommentarer.

7*

Dramen (Dresden und Lpz. 1894), S. 215—232; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of H. I. (New York 1894), S. 279—290; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 109—112; R. Doumic: De Scribe à Ibsen (3. Udg. Paris 1896), S. 342—349; Auguste Ehrhard: H. I. et le théâtre contemporain (Paris 1892), S. 418—440; J. Lemaitre: Impressions de théâtre. 7. Série. 2. ed. (Paris 1893), S. 41—47; Charles Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 55 f.; G. Tissot: Le drame norvégien (Paris 1893), S. 115 f.; Emanuel de Bom: H. I. en zijn werk (Gent 1893), S. 79—81; Alberto Boccardi: La donna nell' opera di H. I. (Milano 1893), S. 39—40; G. M. Scalinger: Ibsen. Studio critico (Napoli 1895), S. 47 f. — Angaaende Tidsskrifts- og Avispressens Bidrag til Tolkningen henvises til „Norsk Forfatter-Lexikon“, Bd. III, S. 80 f., samt til Ny ill. Tidning 1888, S. 432; sammesteds 1889, S. 122 af J. A. Runström; Illustreret Tidende 1888/89, S. 117, af N. M.; The Nineteenth Century XXVI, S. 255 f., af W. Frewen; Saturday Review, Vol. LXIX (1890), S. 15 f.; Fortnightly Review, Vol. LI (1889), S. 120—121, af Edmund Gosse, osv.

Parodier. [Ernst Meyer:] Hafsfrun. Drama i 1 akt. Efter en norsk idé af M. E. Stockholm 1889. 4. 26 S., 1 Bl. (Trykt i 25 Expl.). — En anden svensk Parodi „Frun från hafvet“ eller „Käringen mot strömmen“, Parodi i 5 akter, opførtes ved en Formiddagsforestilling, som Aug. Warberg gav paa Svenska teatern i Stockholm 18. April 1889. — Die Frau von Mehreren. Psychiatrisch-atavistisch-bigamisch-metaphysisch-maritimes Ur-Schauspiel in fünf Abtheilungen für Unheilbare ... Aus dem Niedersächsischen in's Hochdeutsche übertragen von Richard Schmidt-Cabanis. Berlin 1889. 8. 32 S. — Henrik Ipse: Der Frosch. Fa-

miliendrama in einem Act. Deutsch von Otto Erich. Lpz. 1889. 8. 48 S.; i andet Oplag, Berlin 1891. 8. 48 S., navngav Forfatteren sig i Bemærkningen: Deutsch von Otto Erich Hartleben. — Die Frau von der Isar oder: Die verrenkte und wieder eingerenkte Ehe. Drama in einem Aufzug. Frei nach Ibsen. München 1891. 8. 23 S.

Paa Kristiania Theater fandt Førsteopførelsen Sted 12. Februar 1889 med Laura Gundersen som Ellida, og Stykket oplevede her indtil 29. November 1890 27 Opførelser. I norske Provinsbyer opførte Ole Olsens Theaterselskab Stykket Vaaren 1889. — I Kjøbenhavn opførtes Stykket første Gang 17. Februar 1889 med E. Poulsen som Wangel og Fru Eckardt som Ellida. Forud for Opførelsen gik i danske Aviser en Polemik om, hvorvidt Fru Eckardt eller Fru Hennings skulde spille Ellida. Denne Opførelse bragte det kongelige Theater dets største Indtægt paa en Aften, 5918 Kr. Stykket oplevede indtil 7. Maj 11 Opførelser. Efter 10 Aars Hvile gjenoptoges det, med Fru Hennings som Ellida og Jerndorff som Wangel, den 15. Marts 1899 og gik 7 Gange indtil 9. Maj, hvorefter det hvilede til September s. A. — I Stockholm opførtes Stykket paa Kgl. dram. teatern i Oversættelse af Harald Molander første Gang 22. Marts 1889 og oplevede til April s. A. 10 Opførelser. — I Helsingfors gik det paa det finske Theater under Titelen Meren tytär, oversat af Niilo Sala, 6 Gange fra 22. Februar 1889. — I Tyskland var det Hoftheatret i Weimar, som først opførte Stykket, 12. Febr. 1889. Nogle Dage iforvejen havde Dr. Philip Schweitzer som en Indledning til Opførelsen holdt et Foredrag om Ibsen og navnlig om Fruen fra Havet. Derefter fulgte, 1. Marts 1889, Hoftheatret i Kassel, og 4. Marts 1889 opførtes Stykket til Indtægt for „Berliner Presse“s Understøttelsesfond i Opførelser.

Kgl. Schauspielhaus i Nærvær af Digteren. Senere er det bleven opført paa Stadttheater i Basel (29. Novbr. 1891), Stadttheater i Chemnitz (14. Novbr. 1889), i Stuttgart (1896), og Foreningen Freie Volksbühne valgte Fruen fra Havet til Festforestillingen i Anledning af Digterens 70-aarige Fødselsdag 1898. Forestillingen indlededes med en Prolog af Carl Mönkeberg. 13. April 1890 opførtes Stykket i Hamburg af Carl Heines Ibsentheater, som derefter gik paa Turné med flere af Ibsens Dramaer og bl. a. opførte Fruen fra Havet i Wien (3. Juni 1898), Magdeburg og Breslau. I Tiden fra 1. Juli 1898 til 30. Juni 1899 blev Stykket ialt opført 16 Gange paa tyske Scener. — Af Opførelser udenfor Tyskland mærkes Terry's Theatre i London, som bragte Stykket frem 11. Maj 1891. I 1893 gjenoptoges det i London af Mr. og Mrs. Charrington. — Paris blev Stykket opført af Les Escholiers, en Slags Théâtre libre, den 17. Decbr. 1892. Til Forestillingen var Théâtre modernes Scene lejet. Det hørte fremdeles med til „Théâtre de l'Oeuvres" Repertoire, og blev opført i Brüssel i Juni 1893 og i Rotterdam i December 1893.

Hedda Gabler er skrevet i München og udkom i Kjøbenhavn og Kristiania i et Oplag paa 10,000 Exemplarer den 16. Decbr. 1890.

Udgaver.

Hedda Gabler. Skuespil i fire akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1890. 8. 2 Bl., 236 S.

Hedda Gabler. Skuespil i fire akter. London 1890. 8. 2 Bl., 236 S. [Denne engelske Originaludgave, som paa Titelbladet nær er identisk med den foregaaende, udsendtes hos W. Heinemann i et Oplag paa 12 Exemplarer, den 11. Decbr. 1890, for at sikre Forlagsretten for England.]

Hedda Gabler. A Drama in four Acts. Translated from the Norwegian by Edmund Gosse. Leipzig 1891. 8. XI S., 236 S. (O. m. T.: The English Library No. 68. Indeholder i Fortalen Meddelelser om Stykkets Scenehistorie.) Oversættelser.

Hedda Gabler. A Drama in four Acts. Translated from the Norwegian by Edmund Gosse. London 1891. 8. XV S., 236 S. [Luksusudgave af den foregaaende, paa stort Papir, med Forfatterens Portræt i Fotogravure, trykt i 100 Expl.]

Hedda Gabler. A Play in four Acts. Translated by William Archer. [Trykt S. 241—364 i Vol. V af „Ibsen's Prose Dramas". Authorised English Edition. Ed. by William Archer. London 1891. 8. Udkom ogsaa særskilt som Shilling-Udgave. London 1891. 8. 1 Bl., S. 241—364.]

Hedda Gabler. Drame en quatre actes. Traduit par M. Prozor. [Med en indledende „Notice sur Hedda Gabler" af Oversætteren.] 1.—2. édition. Paris 1892. 8. 261 S.

Hedda Gabler. Tooneelspel in vier bedrijven. Uit het Noorsch vertaald door C. Honigh. Amsterdam 1891. 8. 110 S.

Hedda Gabler. Dramma in quattro atti. Versione in Italiano del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1893. 8. 102 S. (O. m. T.: Biblioteca Ibsen No. 3. Væsentlig identisk med efterfølgende.)

Hedda Gabler. Dramma in quattro atti. Traduzione di Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1899. 8. 100 S. (O. m. T.: „Teatro straniero". Fasc. 72.)

Hedda Gabler. Drama em 4 actos. Traducção portugueza por Jeronymo Maldanado d'Eça. [Trykt som Føljeton i Lissabonerbladet „Universal" 1895.]

Hedda Gabler. Drama en cuatro actos. [Trykt

S. 141—313 i „Colección de libros escogidos". Los aparecidos. Hedda Gabler. Madrid [1894]. 8.]

Hedda Gabler. Drama v četyrech děistvijach. Perevod s. datskago. [Trykt i „Sěvernyj Věstnik". S. Peterb. 1891. No. 7.]

Hedda Gabler. Drama v 4-ch. děistvijach. Perevod *L. M.* Moskva 1891. 8. 1 Bl., 104 S.

Edda Gabler. Drama v 4 děistvijach. Perevod S. L. Stepanovoj. S kratkim očerkom žizni Henrika Ibsena. Moskva 1891. 8. VII S.; 168 S. [Udgjør 1. Series 1. Lev. af „Polnoje sobranie dramatičeskich proizvedenij Henrika Ibsena pod redakciej A. A. Aleksejeva.]

Hedda Gabler. Drama v 4-ch. děistvijach. Perevod I. Jurovskago. [Trykt S. 3—115 i T. IV af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1896. 8.]

Hedda Gabler. Schauspiel in 4 Akten. Deutsch von Emma Klingenfeld. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Berlin 1891. 8. 111 S. (Ogsaa optaget i det paa S. Fischer's Forlag udkomne „Nordische Bibliothek" Bd. XVI, og „Henrik Ibsens Werke". Moderne Dramen Bd. IV.)

Hedda Gabler. Schauspiel in vier Aufzügen. Aus dem Norwegischen von M. von Borch. Leipzig [1891]. 8. 99 S. (O. m. T.: Reclams Universal-Bibliothek No. 2773. Senere, 1898, ogsaa indlemmet i samme Forlæggers Udgave af „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. III. Lpz. [1898]. 8.)

Hedda Gabler. Schauspiel in vier Akten. Deutsch von Victor Ottmann. Halle a. d. S. [1891]. 8. 1 Portræt. 128 S. (O. m. T.: Hendels Bibliothek der Gesamt-Litteratur. No. 475, 476.)

Kommentarer.

[Hanna Andresen-Butenschøn, f. Døderlein:] Har Henrik Ibsen i Hedda Gabler skildret virkelige kvinder. En kvinderøst. Kra. 1891. 8. 28 S. — H.

Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 188—203; N. Hertzberg: Er Ibsens Kvindetyper norske? (Kra. 1893), S. 22; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbhvn. 1898), S. 151—161; A. Schack: Om Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1896), S. 177—183; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 140—155; Lou Andreas-Salomé: Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 141—175; A. Garde: Der Grundgedanke in H. I.s Dichtung (Lpz. 1898), S. 44 f.; A. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 165—171; E. Reich: Henrik Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 233—250; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of H. I. (New York 1894), S. 291—304; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 112—121; R. Doumic: De Scribe à Ibsen (Paris 1896), S. 332—341; A. Ehrhard: H. I. et le théâtre contemporain (Paris 1892), S. 441—461; J. Lemaitre: Impressions de théâtre 6. série, 2. ed. (Paris 1892), S. 49—62; Charles Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 56; G. Tissot; Le drame norvégien (Paris 1893), S. 117 f.; E. de Bom: H. I. en zijn werk (Gent 1893), S. 81—83; A. Boccardi: La donna nell' opera di H. I. (Milano 1893), S. 40—42; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 49—54. — Af de talrige Anmeldelser i Aviser og Tidsskrifter skal vi nævne: Aftenposten (Kra.) 1890, No. 814 og 816 [af B. Morgenstierne]; Dagbladet (Kra.) 1890, No. 416; Morgenbladet (Kra.) 1890, No. 738 [af A. Sinding-Larsen]; Verdens Gang (Kra.) 1890, No. 315, af Gunnar Heiberg; Samtiden 1891, S. 75—80 af Gerhard Gran; Henrik Jæger: „Hedda Gabler“s Forhold til tidligere Skuespil af Ibsen, „Folkebladet“ (Kra.) 1891, S. 31 f. — Dagbladet (Kbh.) 1890, No. 345; Morgenbladet (Kbh.) 1890, No. 299; Svenska Dagbladet 1890, No. 15; Illustreret Tidende

32 (1890—91), S. 155, af Niels Møller; Nordisk Tidskrift (Letterstedtske) 1891, S. 171—175, af Georg Göthe; Svensk Tidskrift 1892, S. 606—610, af J. A. Eklund; Finsk Tidskrift, 1891 I, S. 434—442, af C. G. Estlander; Freie Bühne, I (1890), S. 1223—1226; Gegenwart XXXIX (1891), S. 14 f., af Apostata [d. e. Max. Harden], slgn. sammesteds S. 124—126; Unsere Zeit 1891, S. 278—283, af Walter Bormann; Fortnightly Review LV (1891), S. 4—13, af Edmund Gosse; sammesteds S. 736—740, af Oswald Crawfurd; The New England and Yale Review Vol. LV (1891), S. 14—18, af W. L. Cross; New Review Vol. IV (London 1891), S. 519—530, af H. James; Revue d'art dramatique, 1891, S. 207 fg., S. 270 fg., af Prozor (slgn. S. 116 fg.); sammesteds S. 334—49, af Ch. de Casanovi; Revue Bleue 1891, af G. Viollat; Revue des deux mondes Vol. 109 (1892), S. 218—224, af C. Bellaigue, osv. Endelig kan mærkes, at ogsaa Hedda Gabler er bleven gjort til Gjenstand for en Prædiken i Church of the Divine Unity i Newcastle on Tyne i 1894.

Parodier. [Anstey Guthrie:] „Hedda Gabler“ i „The Pocket Ibsen“ by F. Anstey, New Ed. (London 1895), S. 79—124, overs. i „Punch's lomme-Ibsen“. (Kra. 1893), S. 27—57; Harald Molander: „Hedda Gablieri“ i „Ibsen i västficksformat“ (Sthlm. 1895), S. 121—166. En utrykt Parodi „Hadda Sabler, eller Had'a Kanoner“ gjorde megen Lykke i Stavanger i Vaaren 1891. Videre blev en Parodi „Heida Rabler eller Fruen i Havet“ opført første Gang paa Etablissementet National i Kjøbenhavn 30. Marts 1891 og en anden Parodi, „I Skønhed eller Saa De Røgen“, ved Handelsstandens Karneval i Kjøbenhavn 20. Marts 1891. Om en anden, engelsk, Parodi, „Ibsens Ghost“, der danner en Slags femte Akt til Hedda Gabler, se ovenfor S. 75.

Paa Kristiania Theater fandt Førsteopførelsen, med Constance Bruun som Hedda Sted 26. Februar 1891, og Stykket gik der for sidste, 29., Gang 25. Aug. 1893. Iblandt Forestillingerne ved dette Theater indtager den af 28. August 1891 en fremtrædende Plads, idet Digteren selv var tilstede, for første Gang efter sin Hjemkomst til Norge. Det var da 17 Aar, siden han havde overværet nogen Opførelse af sine Værker paa Kristiania Theater (sidste Gang 10. Sept. 1874, da „De unges Forbund“ gik over Scenen). Aftenen blev til en begejstret Hyldning af Digteren. I Bergen gaves Stykket to Gange (25. og 27. Juni) i Sommeren 1891, ved hvilken Lejlighed Fru Hennings som Gjæst udførte Heddas Rolle. Senere har det gaaet i Bergen 11 Gange (fra 26. Sept. 1891 til 17. Aug. 1898) bl. a. ved en af Forestillingerne ved Udstillingens Aabning i 1898. — Fru Hennings var det ogsaa som kreerede Titelrollen ved Stykkets Opførelse paa det kongelige Theater i Kjøbenhavn, hvor det gik første Gang 25. Februar 1891 og indtil 3. April oplevede 7 Opførelser. — I Stockholm opførtes Stykket første Gang paa Svenska teatern med Fru Hwasser-Engelbrecht i Titelrollen den 19. Februar 1891 (slgn. Svensk Tidskrift 1891, S. 117—120). I Göteborg var det Lindbergs Selskab, som bragte det frem paa Stora teatern og med Fru Håkonsson i Titelrollen, første Gang 31. Marts 1891. — Paa Svenska teatern i Helsingfors gik Stykket første Gang den 6. Februar 1891 med Fru Brander som Hedda. Opførelsen var egentlig bestemt at skulle foregaa paa Runebergsdagen, men blev udsat en Dag, da man fandt at burde fejre Runebergsdagen med et nationalt Stykke (slgn. Rafael Hertzberg i Finsk Tidskrift 1891, I, S. 157 f.). — Det første Theater, som overhovedet fremførte Hedda Gabler, var Münchens Residenz-

Opførelser.

theater, hvor Stykket gik med Fru Conrad-Ramlo i Titelrollen den 31. Jan. 1891, i Forfatterens Nærvær. Allerede før Opførelsen var det bleven behandlet i talrige tyske Aviser med stor Lidenskabelighed. Forestillingen endte som en Triumf for Digteren (slgn. Freie Bühne II (1891), S. 91—93 og 117 f.) Derefter fulgte Lessingtheatret i Berlin, med Fru Anna Haverland som Hedda, den 10. Febr. 1891. Ogsaa her var Forfatteren tilstede, og Stykket gik 5 Gange (slgn. Otto Brahm i Freie Bühne II, S. 170 f., og Karl Frenzel i Deutsche Rundschau Bd. 67, S. 455). Senere optog Deutsches Theater i Berlin, som Festforestilling i Anledning af Ibsens 70-aarige Fødselsdag, med Louise Dumont i Titelrollen, Stykket, som i Sæsonens Løb gik 8 Gange. Samtidig opførtes det 1 Gang paa Neue freie Volksbühne. Endelig opførtes Stykket af Dr. Heines Ibsentheater i Hamburg 11. April 1898 paa Carl Schultze Theatret, derefter sammesteds i „Verein freie Volksbühne“ og videre i Breslau, Wien osv. I Wien gik Stykket ogsaa paa Carltheatret den 18. og 19. Marts 1898 som Festforestilling med Helene Riechers fra Leipzig som Gjæst i Titelrollen. I Tiden fra 1. Juli 1898 til 30. Juni 1899 oplevede det 4 Opførelser paa tyske Scener. — I London blev Hedda Gabler opført ved en Matinée paa Vaudevilletheatret den 20. April 1891 og gjentaget den 21., 22., 23. og 24. Denne Opførelse, planlagt og gjennemført af to amerikanske Skuespillerinder, Miss Elizabeth Robins og Miss Marion Lea, betegnes af Edm. Gosse som den bedste Ibsenforestilling, der nogensinde er givet i England. Miss Robins kreerede ogsaa Hedda paa Opéra comique i London 29. og 30. Maj 1893, i Manchester og andre engelske Byer i Novbr. 1894, og i Marts 1898 paa Fifth Avenue Theatre i New York (slgn. Critic 1898, I, S. 254, med Skuespiller-

indens Portræt). I Paris gik Stykket, ligeledes ved en Matinée paa det derværende Vaudevilletheater, indledet med et Foredrag af Jules Lemaitre, første Gang 17. Decbr. 1891, med Frøken Brandes i Titelrollen. Opførelsen fremkaldte en Række mere eller mindre lidenskabelige Anmeldelser i Le Temps (af F. Sarcey), Figaro (af T. de Wyzcwa), Liberté, Nation, France, Soleil osv. 3. og sidste Forestilling fandt Sted 31. Decbr. 1891. I Holland blev Stykket opført i Marts 1891 i Rotterdam. I Italien opførtes det første Gang i Rom 18. September 1892. Saavel Oversættelse som Spil betegnes som slet. Videre Lykke gjorde det heller ikke paa Sannazarotheatret i Neapel, hvor det opførtes 14. Marts 1893. Der imod fejrede Eleonore Duse paa Donna Ameliatheatret i Lissabon (April 1898) og siden paa Manzonitheatret i Milano, i Florens og andre italienske Byer store Triumfer som Hedda Gabler, og Italia Vitaliani spillede omtrent samtidig Rollen under stort Bifald i Budapest og valgte den til sin Benefice ved Panajevtheatret i St. Petersburg 22. Marts 1898. I denne By var Stykket forøvrigt allerede bleven opført i 1892 paa det franske Theater, med Mlle. Lina Munte i Titelrollen.

Bygmester Solness er skrevet i Kristiania. I Vaaren 1892 var Digteren beskjæftiget med det første Udkast, og, som han plejer, fæstede han den Stemning, som dengang fyldte ham, i et Digt. Medens lignende Digte til tidligere Arbejder ikke er bleven offenliggjorte, findes dette „Første Forarbeide til Bygmester Solness“, som er nedskrevet den 16. Marts 1892, nu trykt i H. I.s samlede Værker, Bd. IV, S. 436. Stykket blev trykt i 10000 Exemplarer, og kom i Boghandelen i Kristiania den 12. Decbr. og i Kjøbenhavn den 14. Decbr. 1892.

Udgaver.

Bygmester Solness. Skuespil i tre akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1892. 8. 2 Bl., 220 S.

Bygmester Solness. Skuespil i tre akter. London 1892. 8. 2 Bl. 220 S. [Engelsk Originaludgave, identisk med den foregaaende. Udkom hos W. Heinemann i London 6. Decbr. 1892, i 12 Exemplarer. Se ovenfor S. 102.]

Ogsaa af dette Værk udgav C. Rasmussens Boghandel en amerikansk Eftertryksudgave: Bygmester Solness. Skuespil i tre akter. Minneapolis og Chicago 1893. 8. 160 S. (O. m. T.: Skandinavisk National Bibliothek. Vol. 11. No. 153—154.)

Oversættelser.

The Master Builder. A Play in three Acts. Translated from the Norwegian by Edmund Gosse & William Archer. London 1893. 8. 1 Portræt, 3 Bl., 227 S. (En anden engelsk Oversættelse af Advokat J. W. Arctander i Minneapolis skal være udkommet i Maj 1893.)

Solness le constructeur. Drame en trois actes. Traduit par M. Prozor. [Med en indledende „Notice sur Solness le constructeur“ af Oversætteren.] Paris 1893. 8. 275 S.

Il costruttore Solness. Dramma in tre atti. Versione in Italiano del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1893. 8. 104 S. (O. m. T.: Biblioteca Ibsen No. 4. Denne Oversættelse er væsentlig identisk med efterfølgende.)

Costruttore Solness. Dramma in tre atti. Traduzione del Prof. Paolo Rindler ed Enrico Polese Santarnecchi. Milano 1898. 8. 104 S. (O. m. T.: Teatro Straniero. Fasc. 76.)

Sčastlivec (Stroitel Solnes) Perevod s datskago P. Hanzena. S. Peterburg [1893]. 8. 1 Bl., 117 S. (O. m. T.: Evropejskaja biblioteka. No. 1.)

Stroitel Solness. Drama v 4-ch dčistvijach. Perevod O. Naumova. [Trykt S. 1—103 i T. V. af

Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterburg 1897. 8.]

Baumeister Solness. Schauspiel in drei Aufzügen. Deutsch von Sigurd Ibsen. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Berlin 1893. 8. 2 Bl., 124 S. (Ogsaa indlemmet i den paa S. Fischer's Forlag udkomne Udgave af „Henrik Ibsens Werke". Moderne Dramen. Bd. IV. Den samme Oversættelse udkom ogsaa som No. 3026 i Reclam's Universalbibliothek. Leipzig [1893]. 8. 92 S., og optoges senere i samme Forlæggers Udgave af „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. III. Leipzig [1898].)

Baumeister Solness. Schauspiel in drei Akten. Deutsch von Paul Herrmann. Halle a. d. S. [1893]. 8. 1 Portræt, 136 S. (O. m. T.: Hendels „Bibliothek der Gesamtlitteratur". No. 643—644.)

Baumeister Solness. Schauspiel in drei Akten. Übersetzt von Victor Ottmann. Leipzig 1893. 8. 100 S. (O. m. T.: Bibliothek moderner Dramen. Bd. 1.)

Kommentarer.

Mathilde Schjøtt: Efter Læsningen af „Bygmester Solness". En Samtale. Kra. 1893. 8. 40 S. — [Hanna Andresen Butenschøn, f. Døderlein:] To literære studier. Af Helene Dickmar (Kra. 1895), S. 24—75; N. Hertzberg: Er Ibsens Kvinde-Typer norske? (Kra. 1893), S. 23—26; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 161—171; A. Schack: Om Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1896), S. 183—188; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 156—164; Lou Andreas-Salomé: Henrik Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 176—185: A. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 172—182; E. Reich: H. I.s Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 251—266; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Henrik Ibsen (New York 1894), S. 305—317; J. Lemaitre: Im-

pressions de théâtre, 8e série (Paris 1895), S. 107—124; E. de Bom: H. Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 83—90; A. Boccardi: La donna nell' opera di H. I. (Milano 1893), S. 42—51; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 54—58. — Blandt de talrige Bidrag til Stykkets Fortolkning i Blade og Tidsskrifter skal nævnes: Aftenposten (Kra.) 1892, No. 742, af K. R[anders]; Kristiania Intelligenssedler 1892, No. 296, af H. Å. [Hans Aanrud]; Dagbladet (Kra.) 1892, No. 411 og 414, af Henrik Jæger; Morgenbladet (Kra.) 1892, No. 673 [af A. Sinding-Larsen]; Verdens Gang (Kra.) 1892, No. 312, af Herman Bang, og No. 315, af Georg Brandes; Bergensposten 1893, No. 12, 13 og 14 af D. G[rønvold]; Bergens Aftenblad 1892, No. 4159; Dagsposten (Trondhjem) 1893, No. 26, af Eyvind Boye; Nyt Tidsskrift (Kra.) Ny Række, Bd. I, S. 272—281, af Ch. Brinchmann; Luthersk Ugeskrift 1893, I, S. 12—14 og S. 152 f. af Johannes Brochmann. Forfatteren vil her identificere Solness med Bj. Bjørnson, gamle Brovik med Johan Sverdrup, osv. Af danske Anmeldelser kan nævnes: Dagbladet (Kbh.) 1892, No. 349; Dannebrog (Kbh.) 1892, No. 107; Politiken (Kbh.) 1892, No. 357, af E. Brandes; Tilskueren Bd. 10 (1893), S. 66—76; Illustreret Tidende Bd. 34 (1892—93), S. 174, af S. Schandorph. For Sveriges Vedkommende henvises til Aftonbladet 1892, No. 292 A; Dagny 1893, H. 1, af L—d; Ord och Bild II (1893), S. 520—526, af Hjalmar Söderberg; Nordisk Tidskrift (Letterstedtske) 1893, S. 153—157, af Georg Göthe; Svensk Tidskrift II (1892), S. 616—620, af Fritz Mauthner (oversat fra „Magazin für Litteratur“); Verdandi 1893, H. 2, af O. S. — Finsk Tidskrift 1893, I, S. 103—109, af Leopold. — I Berlin indeholdt alle større Blade Anmeldelser af Stykket. Det samme var tildels Tilfælde ved Styk-

kets Gjenoptagelse i Berlin 1899, i hvilken Anledning Max Lorenz skrev en længere Artikel om Bygmester Solness i Preussische Jahrbücher Bd. 98 (1899) S. 356—364. I England fremkom bl. A. Anmeldelser i Academy 1893, S. 319 f.; Saturday Review, Vol. 75, 1893, S. 241 f., Vol. 76, S. 34. Forf. af den sidstnævnte mener, at Ibsen med Solness kan have tænkt paa Gladstone. Slgn. videre Fortnightly Review LIX (1893), S. 468—76, af A. B. Walkley osv. Af franske Bidrag til Fortolkningen har Maurice Maeterlincks Artikel i Figaro 1894, No. 92 en særlig Interesse paa Grund af Forfatterens Personlighed. — Foredrag om Stykket er bl. A. holdt af Hugues le Roux i Algier i 1895, ligesom det blev gjort til Gjenstand for en Prædiken af Rev. G. L. Marrill i Minneapolis i 1893, og i Church of the Divine Unity i Newcastle on Tyne ved Juletider 1894.

Parodier.

[Anstey Guthrie:] „Pill-Doctor Herdal“ i „The Pocket Ibsen“ by F. Anstey. New Ed. (London 1895), S. 155—208, overs. i „Punchs Lomme-Ibsen“ (Kra. 1893), S. 89—124; Harald Molander: „Kvacksalfvare Relling“ i „Ibsen i västficksformat“ (Sthlm. 1895), S. 167—202.

Opførelser.

Paa Kristiania Theater fandt Førsteopførelsen Sted den 8. Marts 1893 med Fahlstrøm som Solness, og Stykket har ialt gaaet 30 Gange paa dette Theater (sidste Gang 25. Marts 1898). Titelrollen blev fra den 8. Septbr. 1896 overtaget af Roald, som før havde kreeret Rollen i Bergen. Her fandt Førsteopførelsen Sted 11. Juni 1894, og indtil 2. Juli blev Stykket opført 5 Gange. Udenfor Kristiania og Bergen var Eneretten til Opførelse i norske Byer overdraget William Petersens Selskab, som gik paa Turné med Stykket i norske Byer, først i Trondhjem 19. og 20. Jan. 1893, og derefter i Byerne langs Kysten. — Paa Kjøbenhavns kongelige Theater spillede E. Poul-

sen Solness og Fru Hennings Hilde, første Gang 8. Marts 1893. Stykket oplevede indtil 4. Decbr. 1893 ialt 12 Opførelser. — I Sverige var det Lindbergs Selskab som fremførte Stykket, i Oversættelse af G. af Geijerstam og Pehr Staff, først paa Göteborgs Theater 23. Marts 1893, senere i Stockholm 6. April 1893, og derefter omkring i svenske Provinsbyer. Et andet svensk Selskab, den Collinske Trup, opførte i Jan. 1893 Stykket i Åbo, og 1893 opførtes det, i Oversættelse af Emilie Degerholm, paa Svenska teatern i Helsingfors (slgn. Finsk Tidskrift 1893, I, S. 232 f.) — I Tyskland begyndte Stykket sin Scenegang paa Lessingtheatret i Berlin 19. Jan. 1893, med Emanuel Reicher som Solness. Det oplevede dengang kun tre Opførelser. 13. Oktbr. 1899 gjenoptog Berliner Theater Stykket med Ludwig Stahl i Titelrollen og Fru Prasch-Grevenberg som Hilde. Denne sidste havde før fejret Triumfer i Rollen i Meiningen. Videre er Stykket bleven opført i München af „Der akademisch-dramatische Verein“ 2. Marts 1898, i Frankfurt am Main 19. Marts 1898, og paa Burgtheatret i Wien under Ibsenugen i 1898, første Gang 26. Marts, med Robert som Solness. Derefter fulgte 11 Opførelser til 15. Maj. — I London blev Stykket allerede opført ved en Matinée den 7. Decbr. 1892 paa Haymarket Theater. Skuespillerne var for Størstedelen Dilettanter, og Forestillingen fandt Sted for at sikre Forfatterens Ret. Miss Robins kreerede her Hildes Rolle, hvad hun ogsaa gjorde ved Stykkets første Opførelse i London paa Trafalgar Square Theatre 20. Febr. 1893. Ogsaa her gik Stykket først som Formiddagsforestilling, ialt 4 Gange, men overførtes siden af Vaudevilletheatret paa Aftenprogrammet. Miss Robins spillede siden 3.—4. Juni 1893 Hilde paa Opéra comique i London og gik i Novbr. 1894 paa Turné med Styk-

ket til Manchester og andre Byer. I Februar 1893 opførtes Stykket paa det norske Theater i Chicago, og i Marts s. A. ved en Eftermiddagsforestilling, som Elever af Miss Morgans Conservatory i Chicago gav paa Hooley's Theater. 17. Jan. 1900 gik Stykket i Carnegie Lyceum i New York. — I Paris fremførte l'Oeuvre 3. April 1894 Stykket med et indledende Foredrag af Mauclair paa Bouffes du Nord, med Lugné Poë i Titelrollen. Théâtre de l'Oeuvre opførte det siden i Brüssel (April 1894), Amsterdam (September 1894), Kristiania (Oktbr. 1894), London (Marts 1895), Milano og Lüttich (Maj 1895) osv. Som Amatørforestilling gik det 30. April 1898 hos Hr. og Fru Funck Brentano i Paris. Endelig har Stykket i April 1893 været opført paa Teatro Valle i Rom.

Lille Eyolf er skrevet i Kristiania og udkom i et Oplag paa 10000 Exemplarer i Kjøbenhavn og Kristiania den 11. Decbr. 1894. Samme Dag udkom ogsaa de engelske, franske og tyske Originaludgaver. Allerede tidligere havde Politiken ved en Indiskretion seet sig istand til at give Meddelelser om Dramaets Titel og Indhold (se Politiken 14. Novbr. 1894 og Dannebrog 1894, Nr. 810). Samme Dag som Stykket udkom, blev det af Sceneinstruktør P. A. Rosenberg oplæst i Koncertpalæet i Kjøbenhavn. Afsætningen var saa stor, at et betydeligt nyt Oplag allerede udkom 21. Decbr.

Lille Eyolf. Skuespil i tre akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1894. 8. 4 Bl., 184 S. Udgaver.

Andet oplag. Kbhvn. [21. Decbr.] 1894. 8. 192 S.

Tredje oplag. Kbhvn. [20. Januar] 1895. 8. 192 S.

Lille Eyolf. Skuespil i tre akter. London 1895. 8. 4 Bl., 184 S. [Engelsk Originaludgave, identisk med den foregaaende. Udkom hos W. Heinemann i

London i 12 Exemplarer den 11. Decbr. 1895. Se ovenfor S. 102.]

Over-sættelser. Little Eyolf. A Play in three Acts. Translated from the Norwegian by William Archer. London 1895. 8. 1 Portræt, 3 Bl., 180 S.

Le petit Eyolf. Drame en trois actes. Traduit avec l'autorisation de l'auteur et précédé d'une préface par le comte Prozor. Paris 1895. 8. XLV S., 1. Bl, 189 S.

Kleine Eyolf. Tooneelspel in drie bedrijven. Utrecht 1895. 8. 2 Bl., 85 S.

Il piccolo Eyolf. Dramma in tre atti. Traduzione di Ernesto Gagliardi. Milano 1897. 8. 2 Bl., 132 S. (O. m. T.: Teatro straniero. Fasc. 67.)

Malenkij Eyolf. Komedija v trech dĕistvijach. S. Peterburg [1895]. 8. 96 S. (O. m. T.: Deševaja biblioteka. No. 118.)

Malenkij Ejolf. Drama v 3-ch dĕistvijach. Perevod O. Naumova. [Trykt S. 117—197 i T. IV af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterburg 1896. 8.]

Klein Eyolf. Schauspiel in drei Aufzügen. 1.—9. Auflage. Berlin 1895. 8. 3 Bl., 96 S. (Ogsaa indlemmet i den paa S. Fischer's Forlag udkomne Udgave af „Henrik Ibsens Werke". Moderne Dramen. Bd. IV.)

Klein Eyolf. Schauspiel in drei Akten. [Trykt S. 1—79 i Bd. IX af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache". Berlin [Decbr. 1899]. 8. Med en Indledning af Paul Schlenther.]

Kommentarer. G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 171—174; A. Schack: Om Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1896), S. 189—195; Hermann Bahr: Wiener Theater (Berlin 1899), S. 36—59; A. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 183—191: E. R. Russell and Percy Cross Standing: Ibsen

on his Merits (London 1897), S. 67—74 og 121—134; J. Lemaitre: Impressions de théâtre; 9e série (Paris 1896), S. 63—71. — Talrige Bidrag til Stykkets Fortolkning findes rundt om i Blade og Tidsskrifter. Af norske Anmeldelser skal nævnes: Aftenposten 1894, No. 751 og 1895, No. 25, af Kristofer Randers, sammesteds No. 136, af Dr. Granichstädten (oversat for Aftenposten); Dagbladet (Kra.) 1894, No. 362, af N. K[jær]; Norske Intelligenssedler (Kra.) 1894, No. 291, af H. Å[nrud]; Landsbladet (Kra.) 1895, No. 11, af Bernt Lie; Morgenbladet (Kra.) 1894, No. 695 [af Nils Vogt]; sammesteds No. 710, af Just Bing; Verdens Gang (Kra.) 1894, Nr. 297, af Georg Brandes; For Kirke og Kultur 1895, S. 159—171, „Lille Eyolf"s pædagogik, af J. Nicolaisen; sammesteds S. 286—294, af A. Schøning; Kringsjaa Bd. 5, S. 54—58 (efter G. W. Steevens i The New Review), S. 153—159, og S. 267 (efter Ola Hansson i Revue de Revues); Samtiden 1895, S. 88—100: Thoralv Klavenæs: „Lille Eyolf". Et foredrag; Nyt Tidsskrift. Ny række. 3dje aargang (Kra. 1894—95), S. 217—232: Henrik Ibsen og troen paa livet. Af Chr. Collin. — Blandt danske Anmeldelser henvises til: Aftenbladet (Kbh.) 1894, No. 2594, af Herman Bang; Dannebrog 1894, No. 835; Politiken 1894, No. 348, af E. B[randes], slgn. samme Forfatter No. 354; Socialdemokraten (Kbh.) 1894, No. 293. — Aftonbladet 1895, No. 1, af Georg Nordensvan; Några ord om Ibsens senaste drama. Af Hjalmar Söderberg, i Ord och Bild 1895. S. 233—236. I samme Bind S. 367—374 findes Fortalen til Prozors Oversættelse aftrykt i svensk Oversættelse efter Forfatterens Manuskript; Nordisk Tidskrift (Letterstedtske) 1895, S. 81—86, af J. A. Eklund; Finsk Tidskrift 1895, I, S. 477—480, af I. Leopold; Nordisk revy 1895, I, S. 167—172, af Kongstad Ras-

mussen. — Ogsaa den tyske Presse indeholdt i stor Udstrækning Anmeldelser. Blandt andet søgte en Forfatter i Allgemeine Zeitung for 2. Marts 1895 at vise, at Rita Allmers er en Gjenganger af Sonja Kovalevsky. Slgn. videre: Die Nation 1895, S. 213—216, af P. Nathan; Neue Deutsche Rundschau 1895, I, S. 75—80, af Paul Schlenther; Die Zeit I, S. 170, af Hermann Bahr; Die Neue Zeit Bd. 13 (1894—95), S. 492—497, af Erich Schlaikjer. — Academy Vol. 50, S. 465; Saturday Review Vol. 82, S. 563 og 623, af G. B. Shaw; Fortnightly Review Vol. LXIII (1895), S. 277—284, af W. L. Courtney. — Amerikanske Blade undrede sig over Ibsens Protest mod Politikens Forhaandsmeddelelse om Stykket, „da jo denne ikke kunde virke anderledes end som Reklame“. — I franske Blade beskjæftigede Kritiken sig meget med Rottejomfruen. I sin Fortale til Oversættelsen af John Gabriel Borkman meddeler Prozor, at Ibsen har fortalt ham, at Modellen til denne Skikkelse var en gammel Kone, som han havde seet i sine Skoledage. Hun gik om med en liden Hund i en Sæk og dræbte Rotter, og man fortalte om mystiske Forsvindelser af Børn, som sattes i Forbindelse med hende. I Journal des Débats udspandt der sig en Diskussion om Stykket mellem Jules Lemaitre og William Archer i Anledning af en Fejltagelse den førstnævnte havde gjort sig skyldig i. Endelig kan nævnes en udførlig Anmeldelse af Stykket i La Prensa i Buenos Ayres, Vaaren 1895. — Foredrag om Stykket blev holdt af Nordahl Rolfsen i Kristiania 14. Jan. 1895 og senere i andre norske Byer.

Parodier. [Anstey Guthrie:] „Little Mopesmān“ i „The Pocket Ibsen“ by F. Anstey. New Ed. (London 1895), S. 209—266; Harald Molander: „Lilla Moppe“ i „Ibsen i västficksformat“ (Sthlm. 1895), S. 203—

244. — denne Forbindelse kan ogsaa nævnes Digtet „Klein Eyolf. Eine Geisterstimme“ i Kladderadatsch 1895, No. 3.

I Kristiania fandt Førsteopførelsen i Forfatterens Nærvær Sted 15. Jan. 1895 med Halvorsen som Allmers, Fru Wettergren som Rita og Fru Dybwad som Asta. Stykket gik i Kristiania for sidste, 36. Gang, den 13. Decbr. 1895. I Sommerferierne 1895 opførte Kunstnere fra Kristiania Theater Stykket rundt om i norske Provinsbyer, fra 12.—25. Juni, i Drammen, Skien, Kragerø, Stavanger o. fl. St. — I Bergen fandt Førsteopførelsen Sted 21. Jan. 1895 med Roald som Allmers og Fru Irgens-Hansen som Rita. Sidste, 11. Opførelse, 17. Febr. — Kjøbenhavns kongelige Theater bragte Stykket frem med E. Poulsen som Allmers, Fru Oda Nielsen som Rita og Fru Hennings som Asta den 13. Marts 1895. og det oplevede her indtil 16. Novbr. ialt 16 Opførelser. Theatrets Kunstnere gik i Sommeren paa Turné med Stykket og opførte det ialt 15 Gange i danske Provinsbyer, først i Aalborg den 7. Juni, sidst i Nakskov 21. Juni. — For Sveriges Vedkommende havde Direktør Ranft erhvervet Retten til Opførelse, og med Svennberg som Allmers og Fru Håkonson som Rita gik Stykket første Gang paa Stora teatern i Göteborg 30. Jan. 1895, og paa Vasateatern i Stockholm 14. Marts 1895. Oversættelsen var af G. af Geijerstam. — Paa Svenska teatern i Helsingfors fandt Førsteopførelsen Sted 21. Jan. 1895. — Paa Deutsches Theater i Berlin, hvor Reicher spillede Allmers og Agnes Sorma Rita, gik Stykket i Sæsonen 6 Gange, første Gang 12. Jan. 1895. Flere Blade rundt om i Verden havde sendt Repræsentanter til Opførelsen. Saaledes fortæller en tysk Journalist, at han var Vidne til, at en længere Depesche om Førsteopførelsen sendtes til Buenos Ayres. — Messthalers Selskab opførte først

Opførelser.

Stykket i Amsterdam og siden, fra 22. April 1895, tre Gange i München. Burgtheatret i Wien opførte Stykket første Gang 27. Februar 1895 med Mitterwarzer som Allmers og Frk. Sandrock som Rita (ialt 7 Gange) og siden, 23. Decbr. 1896, i Budapest. — I London opførtes Lille Eyolf først af norske Dilettanter ved en Formiddagsforestilling paa Haymarket Theater 3. Decbr. 1894. I 1896 optoges det af Avenue Theater med Miss Robins som Asta og gik ialt omkring 14 Gange, første Gang 23. Novbr. — I Chicago gav et norsk-dansk Selskab Stykket Vaaren 1895. 22. Februar 1895 opførtes det i Milano, og senere ogsaa i andre italienske Byer. Den 8. Maj 1895 opførte l'Oeuvre Stykket i Paris med Lugné Poë som Allmers, og senere ogsaa i Brüssel.

John Gabriel Borkman er skrevet i Kristiania, og til denne Bys Omegn er ogsaa Handlingen henlagt. Sceneriet til sidste Akt er hentet fra Grefsenaasen ved Kristiania. Bogen blev strax trykt i 12000 Exemplarer, det største Antal som nogen Førsteudgave af Ibsenske Dramaer endnu var bleven trykt i. Men allerede inden den udkom, maatte et nyt Oplag paa 3000 Exemplarer trykkes. Samtidig med Originaludgaven udkom Oversættelser til engelsk, fransk, russisk og tysk. Originaludgaven udkom i alle tre nordiske Lande den 15. Decbr. 1896. Allerede samme Aften blev Stykket oplæst i Kjøbenhavns Kommunelærerforening af Sceneinstruktør P. A. Rosenberg.

Udgaver. **John Gabriel Borkman. Skuespil i fire akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1896. 8. 4 Bl., 245 S.**

Andet oplag. Kbhvn. [15. Decbr.] 1896. 8. 4 Bl., 245 S.

John Gabriel Borkman. Skuespil i fire akter. London 1896. 8. 4 Bl., 245 S. [Engelsk Originaludgave, identisk med den norske. Udkom hos V. Heinemann i London i 12 Exemplarer den 12. Decbr. 1896. Se ovenfor S. 102.]

Over-sættelser.

John Gabriel Borkman. A Play. In four Acts. Translated from the Norwegian by William Archer. London [6. Jan.] 1897. 8. X S., 202 S. [Udkom i to Udgaver, en Originaludgave og en „popular edition“.]

John Gabriel Borkman. Drame en quatre actes. Traduit avec l'autorisation de l'auteur et précédé d'une préface par le comte Prozor. Paris 1897. 8. XXII S., 227 S. [Tryktes først i Revue de Paris.]

Džon Gabriel Borkman. Drama v četyrech dčistvijach. Perevod s datskago A. i P. Hanzen. [Trykt i „Novoje Vremja“ 1896, Priloženie No. 308—311.]

Džon Gabriel Borkman. Drama v 4-ch dčistvijach. Perevod I. Jurovskago. [Trykt S. 105—199 i T. V af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterburg 1897. 8.]

John Gabriel Borkman. Schauspiel in vier Aufzügen. [Übersetzt von Sigurd Ibsen.] Paris, Leipzig, München 1897. 8. 3 Bl., 175 S.

John Gabriel Borkman. Schauspiel in vier Aufzügen. Berlin 1898. 8. 3 Bl., 175 S. [For Textens Vedkommende identisk med den foregaaende.]

John Gabriel Borkman. Schauspiel in vier Akten. [Trykt S. 81—176 i Bd. IX af „Henrik Ibsens Sämtliche Werke in deutscher Sprache“. Berlin [Decbr. 1899]. 8. Med en Indledning af Paul Schlenther.]

Kommen-tarer.

G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 174—182; A. Schack: En Efterskrift om Henrik Ibsens Digtning (Kbh. 1897); C. Lambek: Bidrag til Ibsen-

Kritiken (Kbh. 1899), S. 156—164; A. Garde: Der Grundgedanke in H. I.s Dichtung (Lpz. 1898), S. 45 f.; E. R. Russell and Percy Cross Standing: Ibsen on his Merits (London 1897), S. 169—189. — De fleste Bidrag til dette Stykkes Fortolkning findes spredt rundt i talløse Aviser og Tidsskrifter. En Korrespondent fra Kristiania til Kjøbenhavns Aftenblad vidste at fortælle, at Bjørnson i Stykket havde fundet Hentydninger til sig selv og sin Optræden i en bestemt Sag. Denne Meddelelse gik saa rundt om i europæiske Blade, men dementeredes paa det bestemteste af Bjørnson. — Aftenposten (Kra.) 1896, No. 895, af K. R.[anders]; Dagbladet (Kra.) 1896, No. 372, af C. B.[rinchmann]; Dagbladet 1897, No. 173, af Vetle Vislie; Norske Intelligenssedler (Kra.) 1896, No. 311, af H. Å.[nrud]; Landsbladet (Kra.) 1896, No. 294, af V. A.[ubert]; Morgenbladet (Kra.) 1896, No. 787, [af Nils Vogt]; Verdens Gang (Kra.) 1896, No. 314, af Carl Nærup; For kirke og kultur. Bd. IV, S. 113—117, af Yngvar Brun; Kringsjaa, Bd. IX, S. 30—38; Dannebrog (Kbh.) 1896, No. 1570; Politiken (Kbh.) 1896, No. 351 B, af Poul Levin, og No. 357 A, af G. Brandes; Socialdemokraten (Kbh.) 1896, No. 300 og 312; Tilskueren 1897, S. 166—172, af Valdemar Vedel; Svenska Dagbladet 1896, No. 297 A; Aftonbladet 1896, No. 302, af G. N.[ordensvan]; Nordisk revy 1896, II, S. 925—933, af Johan Mortensen; Nordisk tidskrift (Letterstedtske) 1897, S. 160—162, af D.; Finsk Tidskrift 1897, II, S. 195—199, af I. Leopold. — Af den tyske Presses Anmeldelser findes et Resumé i Politiken (Kbh.) 1897, No. 4; Cosmopolis Vol. V, S. 893—902, af Alfred von Berger; Die Grenzboten 1897, I, S. 347—353; Monatsschrift für neue Litteratur und Kunst (Berlin) I, S. 402—409, af R. Jaffé;

Socialistische Monatshefte (Berlin) 1897, S. 87—97, af Sperans; Die Wahrheit (Stuttgart) VII, S. 241—249, af L. Berg; Die neue Zeit XV, I, S. 627—629, af F. Mehring. — Den engelske Presses Anmeldelser resumeres i Academy 1897, I, S. 131; The Speaker, Jan. 1897; Academy 1897, I, S. 67 f., af George B. Shaw; Athenæum 1897, I, S. 519; Humanitarian, Januar og Februar 1897 (R. H. Sherards fingerede Ibseninterview). — Le Figaro $^{27}/_{12}$ 1897, af André Maurel; l'Intransigeant $^{12}/_{11}$ 1897, af Henri Rochefort; Revue Bleue 1897, I, S. 90—93, af Jacques du Tillet; Revue des deux mondes Vol. 139, S. 693—704, af Jules Lemaitre. — En karakteristisk Anmeldelse fra Krischnaja Lokal Skavoje (Krischnau i Posen) findes endelig refereret i Morgenbladet (Kra.) 1897, No. 10. — Den 5. Febr. 1897 holdt Dr. H. C. Hansen en Forelæsning om Stykket i Kristiania.

Parodier.

En Parodi paa John Gabriel Borkman af Malcolm Watson findes i Martsheftet af „The Theatre" 1897. — 14. Jan. 1897 opførtes i Theater am Gärtnerplatze i München en Ibsenparodi „Der Rabenvater. Schwank in drei Akten von Hans Fischer und Josef Jarno".

Opførelser

Det første skandinaviske Theater, som bragte Stykket til Opførelse, var Drammens, hvor Aug. Lindberg spillede Titelrollen 19. Jan. 1897. I den Anledning var der arrangeret Extratog fra Kristiania, og Theatret var fyldt til sidste Plads. Lindberg havde kjøbt Retten til Opførelse for norske Byer udenfor Kristiania og gik strax paa Turné og fremførte Stykket i Larvik 20. Jan., i Skien den 21., i Tønsberg den 22., i Moss den 23., i Fredrikstad den 24. og i Fredrikshald den 25. Den 18. Marts gjenoptoges Turnéen fra Arendal og vestover. At Lindberg havde erhvervet Retten til Opførelse i alle

norske Byer udenfor Kristiania, ogsaa i Bergen, førte til en Meningsudvexling mellem Digteren og Bergens Theater, idet dette mente sig berettiget til Opførelse ifølge ældre Kontrakt. Slgn. Morgenbladet (Kra.) 1897, No. 36 og 39. Imidlertid gav Lindberg ligeoverfor Bergens Scene Afkald paa sin Opførelsesret, og Stykket gik da med Theatrets egne Kræfter første Gang 19. Febr. 1897 og oplevede indtil 4. Aug. ialt 13 Opførelser. Imidlertid var Stykket ogsaa kommet til Opførelse paa Kristiania Theater den 25. Jan. 1897, med Garmann som Borkman, Fru Gundersen som Fru Borkman og Frk. Reimers som Ella. Digteren var tilstede ved Premieren og blev gjentagende fremkaldt. Derefter fulgte ialt 19 Opførelser (sidste Gang 10. April 1897). — I Kjøbenhavn blev Stykket først opført ved en Forestilling, som Kjøbenhavns Arbejderes frie Theater gav for Foreningens Medlemmer den 17. Januar 1897. Den 31. Jan. fulgte det kongelige Theater. Her spillede E. Poulsen Borkman, Fru Eckardt Fru Borkman og Fru Hennings Ella Rentheim. Den 12. og sidste Opførelse fandt Sted den 2. April. For Stockholm erhvervede Direktør Ranft Retten til Opførelse. Med Svennberg i Titelrollen, Fru Dorsch som Fru Borkman og Fru Håkonson som Ella gik Stykket saa første Gang paa Vasateatern 25. Jan. 1897, i Oversættelse af G. af Geijerstam. Senere (3. Febr.) overtog Lindberg Titelrollen. Med Lindberg som Instruktør begyndte saa Ranfts Selskab en Turné med Stykket og fremførte det først i Göteborgs Stora teatern 9. Februar (slgn. Nordisk Revy, 1897, S. 133—137) og saa indtil 17. Marts i forskjellige svenske Byer. — I Helsingfors opførtes Stykket samtidig paa det svenske og det finske Theater, første Gang den 10. Jan. 1897. Omtrent samtidig opførtes det i Åbo af det Ahl-

bomske Selskab. — I Tyskland var det Frankfurt am Main, som først bragte John Gabriel Borkman frem paa Scenen. Stykket var iforvejen bleven noget beklippet af Censuren. Førsteopførelsen fandt Sted 16. Jan. 1897 og blev en stor Succes. Bauer spillede Borkman, Fru Boch Fru Borkman og Kathi Frank Ella. Derefter fulgte Deutsches Theater i Berlin 29. Jan. Hermann Nissen havde i Titelrollen anlagt Bjørnsons Maske (slgn. ovenfor S. 122). I Sæsonen fulgte saa flere Opførelser (ialt 8). Videre gik Stykket paa Thaliatheatret i Hamburg (ialt 6 Gange), i Meiningen, Breslau, Graz, Köln (26. Marts), i Bonn (9. April 1897), Frankfurt a. M., Hoftheater i München (ialt 6 Gange, første Gang 27. Marts), Stadttheater i Nürnberg (23. April), Neues Deutsches Theater i Prag (11. Marts), Stuttgart (3. Oktbr., siden ialt 11 Gange), Hoftheatret i Karlsruhe (19. Marts 1898), Hoftheatret i Wiesbaden (20. Marts 1898), Nationaltheatret i Budapest (9.—11. Decbr. 1898), Heinetheatret i Hamburg (5. Marts 1899) osv. Den 19. Aug. 1897 gjenoptoges Stykket i München og gik senere bl. a. ogsaa i Leipzig og Wien. — I London blev ogsaa dette Stykke opført ved en speciel Matinée af Dilettanter for at tilfredsstille de Krav Copyrightloven stiller. Forestillingen fandt Sted paa Avenue Theatre 14. Decbr. 1896. Den 3. Maj 1897 fulgte saa Strand Theatre med Miss Robins som Ella. Senere er Stykket ogsaa blevet spillet paa The Century Theatre. — Den 18. Novbr. 1897 indviedes The Criterion Independent Theatre i New York med John Gabriel Borkman. — I Paris opførtes Stykket først som Privatforestilling hos Fru Aubernon de Nerville i hendes Bolig 23. og 24. Marts 1897. 8. og 9. Novbr. fremførte l'Oeuvre Stykket i Paris med et indledende Foredrag af Tailhade, senere og-

saa i andre Byer, saaledes i Brüssel 5. Novbr. 1898 og i Ostende i August 1899. Stykket var ogsaa i Februar antaget paa Odéontheatret. I Januar 1897 indstuderedes det i Rotterdam. I Oktober 1898 gik det paa Theatro Eleonora Duse i Bologna og 11. Jan. 1899 paa Teatro nazionale i Rom.